

TURUN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

RANTALA, MARIA: Ruumis objektina ja subjektina. Naisurheilijoiden valokuvat Suomen Urheilulehdessä vuosina 1945–1969.

Pro gradu –tutkielma, 135 sivua, 5 liitesivua.
Suomen historia
Kesäkuu 2011

Tutkimuksen kohteena ovat Suomen Urheilulehdessä vuosina 1945–1969 julkaistut naisurheilijakuvat kuvateksteineen. Tutkimuksen tarkoitus on luoda monipuolinen ja historialliseen todellisuuteen sidottu kuva naisurheilijoiden ja urheilumedian välisestä suhteesta. Naisurheilijaa ei tarkastella pelkästään katseen kohteena vaan myös itsenäisenä historiallisena toimijana. Keskeinen tavoite on verrata saatuja tuloksia aikaisempiin, yleensä naistutkimuksen näkökulmasta ja otannalla tehtyihin tutkimuksiin. Lehtiä ilmestyi tutkittavana ajankohtana 2041 kpl ja naisurheilijakuvia niissä 2281 kpl. Tutkin aineistoa sekä määrällisesti että sisältöanalyysin keinoin.

Sitoakseni työn aikaisempaan tutkimukseen tuon toisessa luvussa esiin kuvatutkimuksen teoriaa, naisurheilun historiaa ja naistutkimuksen näkökulmia naisten näkymisestä urheilumediassa. Tutkimuksen kolmannessa luvussa pureudun aineistoon määrällisen analyysin keinoin. Aineiston kuvista 9 % oli otettu naisurheilijoista. Muut kuvat esittivät miehiä, lapsia, poliitikkoja ja stadioneita yms. Naisurheilijakuvien osuus kuvastossa oli pienempi kuin suurten urheilujärjestöjen (SVUL ja TUL) harrastajamääristä olisi voinut suoraan päätellä. 1960-luvulla naisurheilijakuvien osuus lehden kuvamateriaalista oli yli 10 %, mikä on kansainvälisestikin tarkasteltuna merkittävän suuri osuus. Kuvatuimpia lajeja olivat uinti, naisvoimistelu ja hiihto. Lajit, joiden katsottiin soveltuvan kaikille naisille, olivat selvästi eniten esillä lehden sivuilla, kun taas naisille sopimattomaksi katsotut lajit häivyttiin lähes täysin kuvastosta.

Neljännessä luvussa tutkin aineistoa sisältöanalyysin keinoin ja tarkastelen naisia sekä kuvan objektina että subjektina. Eniten kuvissa haluttiin nähdä menestyneitä suomalaisia, jotka harrastivat naisille sopivaksi katsottua lajia. Nuoret, hymyilevät ja kauniina pidetyt naisurheilijat esiintyivät verrattain usein kuvissa. Naisurheilun tuli näyttää helpolta. Neidit, rouvat ja äidit saivat osakseen erilaista kohtelua kuvateksteissä. Naiset esiintyivät kuvissa aktiivisesti ja passiivisesti. Suomalaiset olivat kuvissa lähes aina passiivisia subjekteja. He esiintyivät kuvissa hillitysti. Aktiivisimpia kuvissa esiintyjiä ja soveliaisuuden rajojen rikkojia olivat ulkomaalaiset taitoluistelijat, tenniksen pelaajat ja alppihiihtäjät, jotka toivat urheilumaailmaan muotia, glamouria, paheita ja aistillisuutta. He hyödynsivät urheilumenestystään ja suosiotaan taloudellisesti ja nostaakseen yhteiskunnallista asemaansa. Vaikka tutkimus tuo esiin paljon numeerista faktaa naisurheilun alisteisesta asemasta urheilumediassa, suhtauduttiin Suomen Urheilulehdessä naisurheiluun silti myönteisesti. Miestoimittajat toivat esiin naisten suorituksista ja ominaisuuksista ajassaan positiivisena pidettyjä piirteitä.

Asiasanat: naisurheilu, valokuvat, lehtikuvat, ruumis, naistutkimus, urheilujournalismi, aikakauslehdet, urheilulehdet, urheilulajit

Ruumis objektina ja subjektina

**NAISURHEILIJOIDEN VALOKUVAT SUOMEN URHEILULEHDESSÄ
VUOSINA 1945–1969**

Maria Rantala

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Suomen historia

Kesäkuu 2011

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimustehtävä ja rajaus	1
1.2. Aikaisempi tutkimus ja metodit	6
2. Tutkimuksen taustoittaminen	10
2.1. Kuvatutkimus	10
2.2. Naisurheilun lyhyt historia	16
2.3. Suomen Urheilulehti ja naisurheilijat mediassa	22
2.4. Naistutkimuksen näkökulmien tarkastelua	30
3. Yleiskuva – määrällinen analyysi koko kuva-aineistosta	36
3.1. Aineiston lajittelun periaatteet	36
3.2. Miesten, naisten ja lasten osuudet kuvastossa ja harrastajamäärissä	38
3.3. Uusia lajeja ja harrastajia – naisurheilijakuvat urheilulajeittain	51
3.4. Aineiston vertailua muihin tutkimuksiin	55
4. Tarkennuksia ja zoomauksia – sisältöanalyysiä naisurheilijakuvista	61
4.1. Naisurheilija objektina	61
4.1.1. Tärkeimmät kriteerit julkaista kuva naisurheilijasta	61
1. Menestyminen	62
2. Naiselle sopivaksi katsottu urheilulaji	65
3. Suomalaisuus	67
4. Kauneus ja nuoruus	75
5. Hymy	83
6. Niukka vaatetus ja seksikkyyys	86
7. Visuaalisesti ja teknisesti onnistunut kuva	94
4.1.2. Tytöt, neidit, rouvat ja äidit – erilaisia suhtautumistapoja naisiin	99
4.2. Naisurheilija subjektina	104
4.2.1. Passiivinen subjekti elää sallitun rajoissa	105
4.2.2. Aktiivinen subjekti rikkoo rajoja	108
5. Lopuksi	120
Lähteet	129
Liitteet	

1. JOHDANTO

Urheilu ei ole yhteiskunnallisesti ajatellen vakava asia, mutta merkittävä se on. Suomalaisten TV:n katselua tilastoivan ja tutkivan Finnpanelin yhteenvedosta vuodelta 2008 selviää, että Suomen maksuttomilla digikanavilla (YLE TV1 ja TV2, MTV3, Nelonen, FST...) esitettiin vuonna 2008 yhteensä 13 975 urheilulähetystä, keskimäärin siis 38 lähetystä päivässä. Uutisia näiltä kanavilta tuli puolestaan 30 lähetystä päivässä.¹ Vuosituhannen taitteessa suomalaisista miehistä puolet ja naisista joka neljäs luki sanomalehtien urheilusivuja.² Urheilua seuraava ei voi välttyä urheilumarkkinoinnilta. Urheilun ja urheilijoiden avulla mainostajat luovat mielikuvia, joita kuluttajien toivotaan liittävän myös myytävään tuotteeseen. Sen sijaan erittäin vähälle huomiolle on jäänyt se, miten lihaksikkaat, hoikat, jäntevät, nuorekkaat ja huippuunsa viritetyt urheilijat vaikuttavat käsityksiimme ihmiskehosta, ruumiista. Huippu-urheilijat ovat olleet ja ovat yhä tietynlaisia esimerkkiruumiita yhteiskunnassamme siinä missä kosmetiikka- ja vaatebisneksen huippumallit tai elokuvatähdetkin. Urheilukuvat heijastavat paljon oman aikansa arvoja ja asenteita. Ne paljastavat mm. minkälainen urheilijan toivotaan olevan ja minkälaista käyttäytymistä häneltä odotetaan. Urheilijan näkökulmasta suuri medianäkyvyys lisää mahdollisuuksia hyötyä urheilu-urasta myös taloudellisesti.

1.1. Tutkimustehtävä ja rajaus

Kuva näyttäytyy katsojalle eri valossa riippuen siitä, ajatteleeko katsoja sen olevan *heijastuma* todellisuudesta vai *rakentavan* todellisuutta. Ensin mainitulla tavalla kuva on katsojalle totta ja tottahan se onkin, ellei kuvaa ole manipuloitu. Tällöin katsoja ottaa kuvan kritiikittömästi vastaan ja korkeintaan vertailee kuvaa omaan mielikuvaansa todellisuudesta. Jälkimmäisellä tavalla katsovaa katsojaa kiinnostaa, mitä hänelle näytetään ja miksi, tai miksi se esitetään juuri noin.³ Tässä tutkimuksessa kuvaa katsotaan ja tutkitaan molemmista näkökulmista, pääpainon ollessa jälkimmäisessä tavassa.

Tutkimuksen alkuperäislähteinä ovat *Suomen Urheilulehdessä* (myöhemmin lyhenne SU-lehti) vuosien 1945 ja 1969 välisenä aikana julkaistut naisurheilijavalokuvat

¹http://www.finnpanel.fi/lataukset/tv_vuosi_2008.pdf.

² Alaja 2000, 26.

³ Pesonen 2005, 56; Seppänen 2005, 78.

kuvateksteineen. Lehtiä ilmestyi tutkimusajankohtana 2 041 kpl ja naisurheilijakuvia niissä 2 282 kpl. SU-lehteä on julkaistu vuodesta 1889 lähtien. Se on Pohjoismaiden vanhin ja myös yksi maailman vanhimpia edelleen ilmestyviä urheilulehtiä.⁴ Tutkittavan ajanjakson ollessa melko pitkä ja aineiston tätä kautta muodostuessa suureksi, päätin tutkia vain SU-lehden kuva-aineistoa kyseiseltä ajanjaksolta sen sijaan, että olisin ottanut mukaan muita urheilulehtiä.

Tavoitteena on tutkia aineistoa sekä määrällisesti että sisältöanalyysin keinoin. Määrällisessä osiossa tutkin, miten paljon kuvia naisurheilijoista julkaistiin lehden muuhun kuvamateriaaliin ja harrastajamääriin verrattuna? Mitkä naisten harrastamat urheilulajit olivat eniten esillä kuvien kautta ja mitkä puolestaan vähiten sekä miksi näin oli? Minkälaisia tuloksia katkeamaton laaja aineisto antaa verrattuna aikaisempiin otantaan perustuneisiin tutkimuksiin? Tämän jälkeen tarkastelen tarkemmin kuvien sisältöä. Tutkin naisurheilijaa sekä kuvan objektina että subjektina. Kummastakin näkökulmasta kuvia katsoessani kysyn mitä kuvissa korostetusti näkyi ja mitä puolestaan ei, sekä miksi näin oli? Miltä naisurheilun ja -urheilijan haluttiin näyttävän eli minkälainen objekti naisesta tehtiin? Mitkä olivat tärkeimmät syyt julkaista kuva naisurheilijasta? Minkälaisia viestejä kuvatestit sisälsivät? Toisaalta miltä naiset itse halusivat kuvissa näyttää ja miten itsensä näyttivät, sekä miksi näin oli? Koska aineisto kattaa 25 vuoden aikajakson, tärkeä tavoite on tuoda esiin myös aineistossa mahdollisesti esiintyvät muutokset ja pysyvyydet sekä löytää syitä näiden ilmiöiden esiintymiselle.

Rajasin tutkimuksen alkamaan vuodesta 1945. Toinen maailmansota oli juuri lopunut ja ihmiset alkoivat uudelleen rakentaa paitsi infrastruktuuria myös ajatteluaan. Helsingin olympialaisten vaikutus suomalaisiin oli suuri.⁵ Kun tutkimus aloitetaan jo vuodesta 1945, näkyy aineistosta selkeästi aika ennen olympialaisia ja olympialaisten jälkeen. Sota-aikana valokuviiin oli onnistuttu vangitsemaan jo liikkeen tuntua. Urheilukuvissa vielä 1900-luvun alkupuolella usein esiintynyt jäykkyys oli vuoden 1945 SU-lehdissä vaihtunut jo liikettä sisältäviin kuviin. Liike kuuluu urheiluun ja näin ollen sen olisi hyvä näkyä myös urheilukuvissa. Kuvallisen viestinnän

⁴ Arponen 1997, 171.

⁵ Pyykönen 1992, 260, 272–273. Vuoden 1940 olympiakisat oli myönnetty Suomelle. Kisat kuitenkin peruuntuivat 2. maailmansodan vuoksi. Kesäkuussa 1940, samana päivänä kuin peruuntuneiden Helsingin olympiakisojen avajaiset olisivat olleet, pidettiin stadionilla ”kotiolympialaiset” talvisodassa kaatuneiden urheilijoiden muistoksi.

kehittymisen taustalla oli luonnollisesti tekniikan kehittyminen niin kameroiden kuin filmien osalta.

Tutkimus rajautuu toisessa päässä vuoteen 1969. Grenoblen talviolympialaisissa vuonna 1968 Suomen joukkueen parhaaksi urheilijaksi valittiin ensimmäisen kerran nainen, kun pikaluistelija Kaija Mustonen voitti kultaa ja hopeaa.⁶ Suomalaisessa (urheilu)mediassa elettiin 60-luvulla samantyyppistä murroskautta kuin nykyään. Tuolloin televisio alkoi haastaa lehdistöä ja radiota kuten verkkomedia nyt perinteisiä tiedonvälitystapoja. Kilpailu pakotti lehdistön miettimään artikkeleiden sisällön ja laajuuden lisäksi kuvien laatua, sisältöä ja määrää.⁷ Poliitikkojen ilmestyminen samoihin kuviin urheilijoiden kanssa 60-luvulla kertoo urheilun lisääntyneestä merkityksestä yhteiskunnassa. Sponsorien merkkejä ei urheilijoiden varusteissa vielä näkynyt, mutta lehdessä olevien mainosten yhteydessä urheilijat kylläkin esiintyivät. Urheilijalle (ja urheilijan sponsoreille) ei ollut vielä 60-luvulla ”elintärkeää” saada tilaa mediassa, joten näiltä osin urheilukuvasto oli vielä ”puhdas”. Urheilun, median ja talouden suhteet olivatkin 60-luvulla vielä melko viattomia, ainakin jos vertaa nykypäivään.⁸ Tutkimus on siis mielekäs päättää vuoteen 1969, sillä seuraavan vuosikymmenen kuvat toisivat jo aivan erilaiset haasteet kuvien tutkijalle.

Tutkimuksen keskeisenä kohteena on Urheilevan Naisen Ruumis.⁹ Käytän sanaa ruumis, joka on vakiintunut termi aikaisemman tutkimuksen piiristä. Tässä tutkimuksessa se on eräänlainen yläkäsite. Tutkin ruumista kiinnittäessäni huomion heidän ilmeisiin, vaatetukseen, asentoihin tai kuvateksteissä heistä käytettyihin adjektiiveihin. Käsitteenä ruumis on kaksiulotteinen. Ensinnäkin voimme puhua ”ruumiista, joka minulla on” eli jossain määrin voimme tulla ruumiimme ulkopuolelle ja katsoa sitä toisten silmin tai esitellä ruumistamme toisille. Toiseksi voimme puhua ”ruumiista, joka minä olen” eli kaikki se mitä olemme, koemme ja tunnemme, tapahtuu myös ruumiissamme. Ruumis kuuluu kiinteästi minään, se on rajapinta, jossa minä ja maailma kohtaavat konkreettisesti.¹⁰ Ruumiissa koetaan kaikki yhteiskunnallisestikin merkittävät asiat esim. siirtolaisuus, sodat, epidemiat, hyvinvointi, vai-

⁶ http://www.noc.fi/olympiahistoria/kisatilastot/1968_grenoble/

⁷ Pänkäläinen 1998a, 16.

⁸ Alaja 2000, 103. Sponsorointi alkoi kasvaa merkittävästi Suomessa 1970-luvulla.

⁹ Pirinen 2006, 25-27. Riitta Pirinen soveltaa tutkimuksissaan Teresa de Lauretia ja kirjoittaa Urheilevasta Naisesta isoilla alkukirjaimilla. ”Nainen” on kulttuurinen konstruktio ja ”nainen” viittaa historiallisesti eläviin naisiin. Urheilevan Naisen Ruumis on jatkuvassa muutoksen tilassa historiallisesti ja kulttuurisesti. Sitä määritellään ja sen ominaisuuksista neuvotellaan jatkuvasti. Media yhtenä sukupuoliteknologiana konstruoi Urheilevan Naisen Ruumista.

¹⁰ Silvennoinen 1992, 458.

not, muoti-ilmiöt ja talouslamat. Ruumis on urheilijan työkalu, väline saavuttaa jotain mitä minä haluaa. Urheilijan elämä poikkeaa siinä monien muiden ihmisten elämästä, että hän asuu, elää, lepää, rakastuu, sairastaa ja lomailee työpaikallaan, ruumissaan. Urheilevien naisten ruumiit olivat sekä objekteja että subjekteja. Niitä mitattiin, katsottiin ja kuvattiin mutta ne myös toimivat ja esiintyivät itsenäisesti, tietoisesti ja tavoitteellisesti minän ohjaamina.

Sukupuoli ja naiseus ovat käsitteitä, joita on määritelty monella tavalla. Eniten keskustelua on käyty siitä määrittäykö sukupuoli fysiologisesti (sex, essentialismi) vai onko se vain historiallisesti kulttuurissa tuotettu ja toistettu kategoria (gender, konstruktionismi).¹¹ Tässä tutkimuksessa sukupuolen ymmärretään määrittävän sekä fysiologisesti että kulttuurin tuotteena.¹² Sukupuolta esitetään, näytellään, toistetaan ja sen kulttuurisia rajoja voidaan muuttaa, mutta naisen ja miehen välillä on myös todellisia fysiologisia eroja mm. luuston, lihaksiston ja hormonaalisten toimintojen suhteen. Urheilussa jos missä ihmisen fysiologisilla ominaisuuksilla on merkitystä! Soile Veijola on tutkinut mm. urheiluun kuuluvia sääntöjä. Hän on tuonut esiin sen, että miesten ja naisten liikkussa yhtä aikaa samassa tilassa (pelikentällä) ja samassa roolissa (pelaajana), he sopivat yleensä sukupuolierojen (esim. voima ja koko) vaikutuksia tasaavia sääntöjä.¹³ Fysiologiset erot vaikuttavat siis käytännön urheiluelämään, muuallakin kuin tuloluetteloissa. Naisliikkeessä on lisäksi huomattu, sen 1960-luvulla alkaneen toisen aallon jälkeen, ettei miesten määrittelemien normien täyttäminen tuokaan tasa-arvoa tai hyvältä tuntuvaa kokemusta naiseudesta.¹⁴ Naiseudessa onkin lisäksi jotain muuta, jotain mitä miehet eivät pysty kokemaan. Tämä näkyi yrityksinä luoda jotain aivan uutta urheilumaailmaankin. Haluttiin luoda sellaista, mikä on lähtöisin naisista ja jossa ei yritetä miellyttää miehistä katsetta. Suomessa syntyi 1980-luvulla esimerkiksi Naisten Kymppi ja Likkojen Lenkki tapahtumat.¹⁵

Feministinen poststrukturalistinen ja postmoderni keskustelu on tuonut esiin sen, että naiseus pitää sisällään useita eri tapoja ja kokemuksia olla nainen.¹⁶ Tässä tutkimuksessa esimerkiksi vammaiset, ei-valkoiset ja vanhat jäävät pakostakin melko

¹¹ Karkulehto 2006, 48-49.

¹² Vrt. Karkulehto 2006, 47-49; Pirinen 2006, 25-26.

¹³ Veijola 2004, 100-102.

¹⁴ Tiihonen 2002, 304-305.

¹⁵ Pirinen 1998, 25-26; Tiihonen 2002, 305-307. Samaa "nais erityisyyden" näkökulmaa viriteltiin jo vuonna 1912 naisten urheilumerkkijärjestelmän myötä. Kts. Laine 1996, 42.

¹⁶ Pirinen 2006, 19.

vähälle huomiolle, sillä kuva-aineistossa heitä esiintyy erittäin vähän. Aineiston sisällä on kuitenkin eroja esim. hoikkuuden, lihaksikkuuden ja feminiinisten piirteiden esiintuomisen suhteen. Erot urheilijoiden välillä näkyvät heidän ruumiissaan ja tavassaan tuoda sitä esiin. Usein nämä rajaukset voi tehdä urheilulajien mukaan, sillä tietty laji suosii tietynlaisia ominaisuuksia omaavia urheilijoita. Lisäksi lajin harjoittelu muokkaa vielä lisää heidän ruumistaan ja muita ominaisuuksiaan lajiin soveltuvaksi. Väheksyä ei sovi myöskään ”lajikulttuuria”. Toisten lajien edustajille valokuvissa poseeraaminen oli ja on arkipäivää sekä itsestäänselvyys toisille taas ei. Laajasta aineistosta saattaa tehdä yhteenvedon, joka tuo esiin erilaisia tapoja olla urheileva nainen.

Tässä tutkimuksessa sana urheilu ymmärretään mahdollisimman laajasti. Se kattaa kaiken ikäisten ja tasoisten kilpaurheilun, naisvoimistelun, työpaikkojen taukoliikunnan, urheilumerkkien suoritukset yms. liikunnan, jossa ei päämääränä ole voittoa, kilpailla tai mitata. Käytän sanaa urheilu myös siitä syystä, että kuvastossa esiintyvistä naisista enemmistö on kilpaurheilijoita eikä esim. kilpaurheiluun joskus kielteisestikin suhtautuneita naisvoimistelijoina.¹⁷

SU-lehdessä julkaistujen kuvien lisäksi käytän hyväkseni kuvatekstejä. Kuvaa ja toimittajan kuvan yhteyteen kirjoittamaa kuvatekstiä ei ole tarkoituksenmukaista erottaa toisistaan. Kuvateksti ohjaa katsojaa ja vaikuttaa voimakkaasti siihen minkä tulkinnan katsoja kuvasta tekee. Kuvatekstin avulla toimittaja voi antaa kuvassa oleville asioille eri merkityksen kuin katsoja antaisi. Kuvateksti saattaa nostaa esiin kuvasta sellaista mihin katsoja ei muuten kuvassa erityisesti kiinnittäisi huomiota ja toisaalta piilottaa kuvasta esille nousevia asioita. Sen avulla voi myös taustoittaa tai jatkaa kuvaa kertomalla mitä tätä hetkeä ennen tai jälkeen tapahtui. Kuvateksti on oiva apuväline kuvan tulkitsijalle ja se kavaltaa tehokkaasti laatijansa arvoja, tavoitteita, mielipiteitä ja haaveita. Kuvatekstillä on voimakas vaikutus katsojaan, mutta kuvaa tutkivan on pidettävä se vain renkinään.¹⁸

¹⁷ Urheiluhistorian tutkija Leena Laine esittää perusteltua kritiikkiä termin urheilu käyttöä kohtaan. Sana urheilu on johdannainen sanoista ”urho” ja ”urheus”, ja näistä syistä sitä pidettiin jo 1880-luvulla liian miehisenä terminä suomalaisessa lehdistössä. Sukupuolineutraali ”kisa” kuitenkin hävisi tämän kilpailun. Laine ehdottaa sanan urheilu tilalle käytettäväksi sanoja ”ruumiinkulttuuri”, ”liikuntakulttuuri”, ”ruumiinharjoitukset” jne. Tämä avaisi hänen mukaansa laajemman näkökulman liikumiseen, eikä naisten ruumiinkulttuuria tarvitsisi tarkastella miehisen urheilu-termin kautta. Laine 1996, 39-40.

¹⁸ Lappalainen 1996, 246-247.

1.2. Aikaisempi tutkimus ja metodit

Urheiluhistoria on ollut oman aikansa lapsi siinä missä muukin historiankirjoitus. Pitkään se on ollut, ja jossain määrin on yhä, miesten, voittajien ja kansakunnalle tärkeiden lajien historiaa. Naiset, lapset, harrastelijat ja kilpailuissa 13. sijoittuneet eivät ole päässeet vielä merkittävän mielenkiinnon kohteiksi.¹⁹ Mistään marginaali-ilmiöstä naisten kohdalla ei kuitenkaan ole kysymys, sillä esim. 1950-luvun alussa yli 100 000 naista ja 63 000 tyttöä kuului Suomessa urheilujärjestöihin.²⁰ Urheiluseurojen jäsenmäärä nousi voimakkaasti 1960-luvulla kasvavan urheilunostuksen myötä. Vuonna 1970 kahden suurimman urheilun keskusjärjestön jäsenenä oli jo noin 160 000 naista ja 147 000 tyttöä. Luvuissa on jonkin verran ”ilmaa” mm. valtion tukien kalastelun takia. Pääallekkäisjäsenyyksistä huolimatta voidaan kuitenkin sanoa 1960-luvun loppuessa lähes miljoonan suomalaisen kuuluneen urheilujärjestöihin (SVUL, TUL SPL, CIF ja Työväen Urheiluseurojen Keskusliitto TUK).²¹ Urheilu ei siis ole mikään aivan merkityksetön kansanliike Suomessa tai suomalaisten naistenkaan historiassa.

Naisten asemaa urheilumaailmassa ja eri medioiden naisurheilusta esittämää kuvaa on kansainvälisesti tutkittu painokkaasti 1980-luvulta lähtien, joskin aiempaakin tutkimusta on olemassa. Tässä tutkimuksessa käytän kontekstin luomisessa Yhdysvaltalaisen Susan K. Cahnin teosta *Coming On Strong. Gender and Sexuality in Twentieth-Century Women's Sport*. (1995). Cahn on tutkinut paljon USA:n historiaa sukupuolen ja kulttuurin näkökulmasta. Kirjassa pureudutaan naisurheilun historiaan useista eri näkökulmista, haastattelujakin on tehty monipuolisesti. Jennifer Hargreaves on kirjoittanut toisen tälle tutkimukselle merkittävän teoksen *Sporting Females. Critical issues in the history and sociology of women's sports*. (1994). Kirjassa käsitellään naisurheilua usean eri yhteiskuntateorian kautta ja lähestytään sitä kriittisesti milloin olympialiikkeen suunnasta, milloin sukupuolen, politiikan, koulu-

¹⁹ Talonen 2006.

²⁰ Näihin lukuihin on laskettu SVUL:n ja TUL:n jäsenet. Luvuista puuttuvat vielä esim. Palloliiton ja Finlands Svenska Centralidrottsförbundin naisjäsenet, mutta toisaalta SVUL:n ja TUL:n luvuissa on jonkin verran ilmaa.

²¹ Laine 2000, 321. Hyvät taulukot TUL:n jäsenmääristä ja sukupuolijakaumasta yms. Arponen, Kurunmäki & Sirmeikkö 1976, 22; Vasara 1992a, 393-399. SVUL:n luvut perustuvat SVUL:n vuosittaisiin toimintakertomuksiin.

tuksen tai medianäkyvyyden suunnasta. Hargreaves ottaa monipuolisesti huomioon historiallisia kehitystrendejä useista eri maista.²²

Suomessa naisurheilun ja -urheilijoiden yhteiskunnalliseen asemaan alettiin kiinnittää enemmän huomiota 1980-luvulla Jyväskylän yliopiston Liikuntatieteellisen tiedekunnan sosiaalitieteiden laitoksella LIINA-projektin myötä.²³ Opinnäytetöitä naisurheilusta, sen historiasta tai medianäkyvyydestä on tehty projektin jälkeenkin vuosittain eri yliopistoissa.²⁴ Eniten naisurheilun ja -liikunnan historiaa Suomessa on tutkinut Leena Laine. Hänen merkittävin teos on *Työväen urheiluliikkeen naiset* (2000), joka hahmottaa suomalaista naisurheilun kenttää erittäin monipuolisesti koko 1900-luvun ajalta. Riitta Pirinen on toinen naisurheilun yhteiskunnallista asemaa paljon tutkinut suomalainen. Hänen näkökulmassaan ei ole yhtä paljon historiallista syvyyttä kuin Laineella, mutta Pirinen ansioituukin sosiologian ja feminismin alalla. Pirinen on perehtynyt Urheilevan Naisen rakentumiseen lehtiteksteissä. Hän on käyttänyt tutkimusaineistonaan sekä sanomalehtiä että naistenlehtiä. Kahdessa naisurheilijatutkimuksistaan hän on analysoinut tutkimukseni kannalta kiinnostavien vuosien 1952, 1956, 1964 ja 1968 naistenlehtien vuosikertoja.²⁵

Aikaisempi tutkimus naisurheilijoiden esiintymisestä mediassa on tehty pääosin feministisestä näkökulmasta. Tämä on luonnollisesti ohjannut tutkimusten kysymystenasettelua, aineiston valintaa ja tuloksia. Toinen aikaisempia tutkimuksia yhdistävä tekijä on se, että ne ovat pääosin perustuneet tekstimateriaaliin. Joitakin naisurheilijoiden *kuvia* käsitteleviä tutkimuksia kuitenkin on tehty ja niitä käytänkin mm. vertaillakseni aineistoja. Nämä tutkimukset eivät kuitenkaan aina käsittele samaa aikakautta kuin tämä tutkimus. Lisäksi käytän vertailumateriaalina muita kuvatutkimuksia, joita on tehty saman ajanjakson aikakauslehtien kuvista, esim. Osmo Kontulan ja Kati Kososen *Seksiä lehtien sivuilla* (1994). Kolmas aikaisempia tutkimuksia yhdistävä tekijä on rajaus. Naisurheilun asemaa mediassa on tutkittu pääosin käyttämällä otantaa, eli valitsemalla tutkimusmateriaaliksi vain esim. Olympiavuodet, vuoden jokaisen kuukauden ensimmäisen viikon lehdet tai muutama pilakuva.²⁶ Kuvia on siis tutkittu, muttei kovinkaan laaja-alaisesti.

²² Cahn 1995 ja Hargreaves 1994.

²³ Pirinen 1993, 1. LIINA-projekti eli liikuntakulttuuri ja naiset –projekti.

²⁴ Talonen 2006.

²⁵ Laine 2000; Pirinen 1993 ja 2006.

²⁶ Esimerkiksi: Markkula ja Valli 1986; Kontula ja Kosonen 1994; Turtiainen 2005.

Aineiston laajuus on tämän tutkimuksen heikkous ja vahvuus. Suureen aineistoon hukkuu paljon mielenkiintoisia yksityiskohtia, joita tämän työn rajoissa ei ole mahdollista nostaa esiin. Yksittäisistä radikaaleista kuvista voisi kaivaa esiin aikanaan vallalla olleita asenteita ja tapoja. Massasta poikkeavat kuvat ja ihmiset paljastaisivat yhteiskunnassa olleita rajoja. Mutta ovatko yksittäiset kuvat koko totuus? Kuinka suuren ja tarkan kuvan niiden avulla kokonaisuudesta uskaltaa piirtää?

Kuten edellä mainitsin, yhdistää useimpia naisurheilututkimuksia melko suppeaksi rajattu aineisto. Lukiessani näitä aiempia tutkimuksia läpi, huomasin niiden sijoittamisen ”suureen kuvaan” tai historialliseen perspektiiviin olevan lähes mahdotonta. Aikaisemman tutkimuksen ”loogiset jäljet” päättyivät 2. maailmansotaan ja Johanna Frigårdin tutkimukseen alastomien urheilijoiden valokuvista.²⁷ Tämän jälkeen tutkimukset olivat kuin yksittäisiä pisteitä paperilla, joiden ajallisesta tai keskinäisestä suhteesta ei pystynyt luomaan kokonaiskuvaa. Otantaan perustuvan tutkimuksen oletettiin, uskottiin ja toivottiin edustavan koko aineistoa. Kukaan ei siis ollut aiemmin tutkinut laajaa kuva-aineistoa sotien jälkeisistä naisurheilijoiden valokuvista. Halusin tarkistaa aiemmin tehtyjen tutkimuksien väitteitä ottamalla käsittelyyn laajan aineiston ja tutkia esim. miten paljon olympiavuosi vaikuttaakaan aineistoon. Toisaalta minua kiinnosti myös mitä uutta laaja *kuva*-aineisto suomalaisen naisurheilun ja median välisestä historiasta paljastaisi. Löytyisikö suomalaisesta naisurheilusta kuva-aineiston avulla kenties pitkäaikaisia trendejä, joita kukaan ei ole vielä huomannut? Kuvat saattavat paljastaa myös jotain uutta naisurheilun ja ympäröivän yhteiskunnan välisestä suhteesta.

Kävin aineiston läpi viidellä eri tavalla. Ensin selailin SU-lehteä eri vuosikymmeniltä ja luin aiempaa tutkimusta aihepiirin ympäriltä läpi. Tämän jälkeen tein aikarajaukset ja valitsin näkökulman. Tavoitteeksi asetin tutkia naisurheilijaa kuvan kohteena ja kuvan ”tekijänä”. Toisessa vaiheessa selasin läpi kaikki 2041 lehteä, täytin kaavaketta (LIITE 1) ja kuvasin kaikki naisurheilijakuvat, joita oli yhteensä 2282kpl. Kolmannessa vaiheessa järjestelin kuvat vuosien ja urheilulajien mukaan. Näin saatoin havainnoida vuosien mittaan kuvastossa ilmenneitä muutoksia, mutta myös lajien välillä esiintyneitä eroja. Tähän asti tutkimus oli ollut pääosin määrällistä analyysiä. Neljännessä vaiheessa tutkimus muuttui enemmän sisältöanalyysiksi. Annoin kuvien puhua ja esitin niille lisäkysymyksiä. Ensin hahmottuivat kuvaston

²⁷ Frigård 2008.

räikeät ääripäät. Vähitellen muutkin kuvastosta esiin tulleet ilmiöt alkoivat löytää paikkansa. Ilmeet, kuvatekstit, vaatetus ja asennot paljastivat paljon siitä miten naiset haluttiin nähdä ja toisaalta miten he itseään halusivat tuoda esiin. Käsitteilyluvuissa kerron tarkemmin tekemistäni rajauksista.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTOITTAMINEN

Tässä luvussa tuon esiin tutkimuksen taustalla olevaa kuvatutkimuksen teoriaa, naisurheilun ja urheilujournalismin historiaa sekä naistutkimuksen esittämiä näkökulmia naisurheilusta. Pyrin näin hahmottamaan sitä kokonaiskuvaa, johon tulevissa luvuissa esitettävät tutkimustulokset voidaan liittää ja suhteuttaa. Tämä tutkimus lähtee historiantutkimuksen ja kuvatutkimuksen lähtökohdista. Aihetta käsittelevä aikaisempi tutkimus on kuitenkin tehty lähinnä naistutkimuksen näkökulmista käsin. Tietoisena juuristani ja lähtökohdistani heittäydyn ajoittain rohkeastikin keskusteluun naistutkimuksen näkökulmien kanssa.

2.1. Kuvatutkimus

Kuvien määrä yhteiskunnassamme on moninkertaistunut viimeisten vuosikymmenien aikana. Kuvat muokkaavat ajatteluamme ehkä enemmän kuin tiedostammekaan. Taiteen tai elokuvan tutkijoiden panos ei riitä hahmottamaan kuvamaailman yhä monipuolistuvampaa kokonaisuutta. Mediatutkimus on tuonut paljon uutta tietoa kuvasta ja sen vaikutuksista tutkimalla mm. mainontaa ja naistutkimus tutkimalla kuvaa sukupuolinäkökulmasta. Kielentutkijatkin ovat laajentaneet tutkimuskohdettaan tutkien nykyisin kielellisen ilmaisun lisäksi myös kovalista ilmaisu.

Historiantutkimuksen kentällä visuaaliseen materiaaliin on tartuttu melko nihkeästi. Tietenkin historiantutkimuksia, joissa kuvia on käytetty lähteinä, on olemassa, mutta niiden määrä on vähäinen, kun verrataan sitä esim. 1900-luvulla syntyneeseen visuaalisen materiaalin määrään.²⁸ Kuvia on maamme lehti- ja kuvapalvelu arkistoissa sekä eri kuvakokoelmissa useita miljoonia!²⁹ Näistä arkistoista voisi löytyä paljon uusia näkökulmia ”jo läpi kaluttuun historiankirjoitukseen”. Johanna Valenius esittää kuvamateriaalin vierastamisen johtuvan siitä, että kirjoitettua tekstiä on perinteisesti arvostettu länsimaisissa yhteiskunnissa. Kirjakulttuureja (ja kirjauskontoja - MR) on pidetty edistyneempinä kuin kirjattomia. Lisäksi historiantutkimuksessa huomiota saivat pitkään vain hallitsijat ja vallanpitäjät, joiden jäljiltä jäi paljon kirjallisia lähteitä.³⁰ Tekstiä tutkimuskohteenaan ja työvälineenään käyttäville histo-

²⁸ Suomalaisia historiantutkijoita, jotka tutkineet kuvaa mm. Eero Kuparinen, Leila Koivunen, Johanna Frigård, Jussi Turtiainen ja Johanna Valenius.

²⁹ Lappalainen 1996, 237-239.

³⁰ Valenius 1998, 24.

rioitsijoille kuva voi tuntua yhtäkkiä vaikeasti lähestyttävälle. Itse pidin kuvaa (ja erityisesti lehtikuvaa) aluksi liian monitulkintaisena ja siten epämääräisenä tutkimuskohteena. Pilapiirrosten, mainosten ja propagandamateriaalin tutkiminen olisi tuntunut helpommalle, onhan niiden tapa viestiä erittäin alleviivaavaa. Kuvan ja mainonnan tutkijat ovat kuitenkin osoittaneet, että kulttuuri muokkaa vastaanottajan tulkintaa. Kuvan tulkintatavat eivät vaihtelee mielivaltaisesti yksilöiden välillä, vaan kuvasta muodostuva mielikuva tai piilomerkitys muodostuu hyvin samanlaisiksi samaan kulttuuriin kuuluvilla ihmisillä.³¹ Tästä seuraakin kysymys, kuinka tiiviisti kuulun samaan kulttuuriin 1950-luvulla eläneiden suomalaisten kanssa? Tätä pohdin hieman myöhemmin.

Historiantutkimuksessa visuaalisen materiaalin arvo perustuu siihen, että kuva voi toimia jälkenä tai todisteena jostakin historiallisesta tapahtumasta. Toiseksi kuvassa voivat tiivistyä syntyäikansa yhteiskunnalliset käsitykset, normit ja yleisesti hyväksytyt totuudet. Kuva voi olla totta, mutta täytyy muistaa, että sen ottajalla tai tekijällä on ollut aina omat intressinsä. Semiotikko ja taidehistorioitsija Altti Kuusamo käyttää tästä termiä *esittämisisintressi*. Kuten sanottua, samaan aikaan samassa kulttuurissa elävät ihmiset tulkitsevat kuvia hyvin samalla tavalla. Kulttuuri siis vaikuttaa tulkintaamme usein tiedostamattamme, katsomme kuvaa tietynlaisten silmälasien läpi. Kuusamo käyttää tästä termiä *näkemisintressi*: kärjistäen sanottuna näemme juuri sen minkä haluammekin nähdä.³²

Naisurheilijakuvat ovat osa *visuaalista kulttuuria*. Adjektiivina sana visuaalinen tarkoittaa silmin havaittavaa ominaisuutta, substantiivina näkyvää todellisuutta. Tukeudun tutkimuksessani paljon Janne Seppäsen teoksiin. Hän työskentelee Tampereen yliopistossa visuaalisen journalismin professorina. Seppänen on kirjassaan *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle* (2005), määritellyt visuaalisen kulttuurin olevan ”*näköaistiin nojautuvaa merkitysvälitteistä toimintaa ja tämän toiminnan tuotteita*, kuten julkisuuden kuvastoja.”³³ Ihmiset tuskin käyttävät silmiään yhtään sen enempää nykyaikana kuin esimerkiksi keskiajalla. Kuvallisuuden ja erilaisten kuvantuotantoteknologioiden määrän voimakas kasvaminen viimeisen sadan vuoden aikana on kuitenkin kiistaton tosiasia.³⁴ Historiantutkimuk-

³¹ Barthes 1961, 132-133; Kujala 2005, 88; Valenius 1998, 27.

³² Valenius 1998, 27.

³³ Seppänen 2005, 16-17. Kursivoinnit Seppäsen.

³⁴ Seppänen 2005, 22.

sella voisi olla paljonkin annettavaa kuvatutkimukselle esim. tutkimalla mitä kuva milloinkin on ihmisille merkinnyt ja miten sitä on käytetty eri vaiheissa historiaa.

Representaatio eli havainnollinen esitys on vakiintunut osaksi visuaalisen kulttuurin käsitteistöä. Käsite vaikuttaa sulkevan sisäänsä monia eri näkökulmia ja tapoja jäsentää visuaalista kulttuuria. Representaatiot ovat toiminnallisia ainakin kolmella tavalla. Ensinnäkin representaatiolla on tuottajia eli lehti-, mainos tai elokuvan tuottamiseen osallistuu monia ihmisiä. Toiseksi representaatioita käytetään ja kulutetaan, eli uutisia ja mainoksia katsellaan, luetaan sekä kuunnellaan. Kolmanneksi representaation käsitettä käytetään kuvaamaan sitä tulkinnallista prosessia, jossa ihmisen mielikuvat, aistien välittämä esinemaailma ja erilaiset kielet tai merkit kohtaavat toisensa. Viimeksi mainittuun tapaan ymmärtää representaatio viittaa Seppänen määrittellessään representaation lyhyesti ”merkityksen tuottamiseksi mielessämme olevien käsitteiden avulla”. Representaatioiden tulkinnat eivät ole vain subjektiivisia, vaan myös inhimillisen kulttuurin yhteisesti jakamaa rakennusainetta. Mikäli ihmiset eivät jakaisi yhteisiä käsitteitä tai tulkitsisi maailmaa jokseenkin samalla tavalla, olisi sosiaalinen vuorovaikutus ja tiedon siirtäminen seuraavalle sukupolvelle lähes mahdotonta.³⁵

Tutkimuksen kannalta on oleellista, millaisista lähtökohdista representaatioita tutkitaan. *Intentionaalinen* näkökulma kiinnittäisi huomion tekijöihin eli SU-lehden valokuvaajiin, toimittajiin ja kulloisiinkin omistajiin. Tällöin kysyttäisiin mitä julkaisija haluaa kuvallaan sanoa? Tämä näkökulma ei ole kovin suosittu sillä tekijän alkuperäinen tarkoitus saattaa olla jotain aivan muuta kuin lopputulos, ja tekijä voikin selittää tarkoitusperiään lopputuloksesta käsin. Tässä tutkimuksessa intentionaalinen näkökulma jää siten vähälle huomiolle, etten esimerkiksi haastattele lehden toimittajia. Jonkin verran asiaa kuitenkin pohdin sillä kuvaajat, toimittajat ja omistajat lehden sisällöstä kuitenkin päättävät.

Refleksiivinen näkökulma representaatioon nostaa esiin kysymyksen todellisuudesta: eli vastaako jokin representaatio todellisuutta. Tämä on tärkeä näkökulma erityisesti uutisjournalismia tutkittaessa, mutta ei aivan ongelmaton. Kuka päättää, mikä on oikein, totta ja missä hetkessä? Tässä tutkimuksessa refleksiivinen näkökulma tulee esiin esim. tutkittaessa mitkä urheiluun kiinteästi kuuluvat asiat aineistosta lähes kokonaan puuttuvat.

³⁵ Seppänen 2005, 82-85; Kujala 2005, 88.

Konstruktivistisessa näkökulmassa representaatio on osa todellisuutta ja kysymykseksi nousee minkäläisen todellisuuden kuva-aineisto muodostaa ja millaisilla keinoilla? Huomion keskipisteeksi asettuvat itse kuvasto ja sieltä esiin nousevat kysymykset.³⁶ Tämä on tutkimukseni päänäkökulma. Etsin aineistosta usein toistuvia tai lähes kokonaan puuttuvia asioita, sekä nostan esiin kysymyksiä asioiden välisistä suhteista. Miksi esimerkiksi naisuimareiden osuus kuvastossa on 15 prosenttia, kun taas kansainvälisestikin menestyneiden pikaluistelijoiden osuus jää vain viiteen prosenttiin? Näiden asioiden esiin nostaminen perustuu näkemykseen siitä, että mikäli meille jatkuvasti esitetään tai väitetään jotain, se vähitellen muuttuu itsestään selvydeksi, todeksi ja oikeaksi.³⁷

Valokuvan tutkimisessa toinen merkittävä käsite representaation lisäksi on *semiotiikka*, joka tutkii merkityksen muodostumista ja merkkijärjestelmiä. Vaikka samaan aikaan samassa kulttuurissa elävät ihmiset tulkitsevat kuvia hyvinkin samalla tavalla, on semioottinen tutkimus aina jossain määrin subjektiivista, sillä tulkintaprosessi on aina yksilöllinen.³⁸ Valokuvatutkimuksen teoriaan on vaikuttanut merkittävästi kielitieteilijä Roland Barthes (1915–1980), vaikka hän itse asiassa kirjoitti melko vähän valokuvasta. Hänelle tekstejä olivat niin kirjoitetut tekstit kuin kaikki muutkin kulttuurin tuotteet. Semiotiikka oli hänelle keino paljastaa luonnollisten ja ikuisilta näyttävien ajatustapojen historiallisuus ja esittää näin terävää yhteiskuntakritiikkiä.³⁹

Teoksessaan *Sanoma valokuvassa* (1961) Barthes otti käyttöön kuvatutkimukseen keskeisesti kuuluvat käsitteet *denotaation* ja *konnotaation*. Denotaatiolla tarkoitetaan kuvan ilmimerkitystä eli esimerkiksi oranssi kaulahuivi tunnistetaan kuvasta oranssiksi kaulahuiviksi. Konnotaatio määritellään valokuvan assosiativiseksi ja kulttuurisidonnaiseksi merkitykseksi, joka syntyy denotaation pohjalta. Tällä tasolla katsoja näkee oranssin kaulahuivin ja antaa sille kulttuurisen merkityksen. Riippuen katsojasta sekä ajasta ja kulttuurista jossa hän elää, oranssi kaulahuivi voi merkitä vallankumousta tai vaikkapa Hämeenlinnan Pallokerhon fanituotetta.⁴⁰

Vuonna 1970 ilmestyneessä artikkelissa ”Kolmas merkitys” Barthes lähestyy valokuvaa vielä kolmannelta tasolta. Siinä hän tuo esiin näkemyksen siitä, miten valo-

³⁶ Seppänen, 2005, 94-95.

³⁷ Pirinen, Riitta, 2006, 53.

³⁸ Kujala 2005, 88.

³⁹ Seppänen 2005, 111.

⁴⁰ Seppänen 2005, 116-117; Pesonen 2005, 56-57.

kuva on äärimmäisen monimerkityksinen. Valokuvan perimmäiseen olemukseen kuuluu Barthesin mukaan se, että valokuva tuottaa jatkuvasti uusia merkityksiä, aivan kuten historiaakin tulkitaan uudelleen jokaisen aikakauden lähtökohdista käsin.⁴¹ Tätä kolmatta merkitystä en paljoa tutkimuksessani käsittele, vaikka se nostaa esiin erittäin tärkeän kysymyksen siitä, miten ”oikein” osaan tulkita jopa yli 50 vuotta sitten otettuja lehtikuvia? Aikakausi, jota tutkimus käsittelee, on tunnettava erittäin hyvin.⁴² Toisaalta tutkimukseni suuri aineisto paikkaa mahdollisia puutteitani, nostamalla esiin kuvastossa vuodesta toiseen toistuvat piirteet.

Tutkimuksessa tulkitsemme kuvia denotaatiotasolla mm. silloin, kun erittelen naisurheilukuvia muista kuvista tai jaottelen kuva-aineistoa urheilulajien mukaan. Tutkimus keskittyy kuitenkin konnotaatiotason analyysiin. Kuvien antamaa merkitystä ja viestiä tutkin mm. tarkkailemalla ilmeitä, vaatteita tai kuvateksteissä käytettyä sanastoa. Tutkimuksen vaikein, ja osittain mahdotonkin tehtävä, on päästä aikanaan lehteä lukeneiden ja kuvia katsoneiden ihmisten ”pään sisään”. Mitä uima-asussa poseeraava uimarityttö on katsojalle merkinnyt? Tulkitsemko minä 30-vuotiaana akateemista koulutusta saaneena naisena vuonna 2011 lehtikuvan samalla tavalla kuin esimerkiksi 30-vuotias metsätyömies vuonna 1951? Tuskinpa. Mutta voin nostaa esiin kuvissa tyypillisesti esiintyneitä asioita ja siten tutkia, mitä hänelle on lehden kuvien välityksellä naisurheilusta näytetty tai millaisia kuvia hänen lehteä tilaavana lukijana on oletettu naisurheilusta haluavan nähdä. Lisäksi voin verrata naisurheilukuvia muuhun aikalaismateriaaliin ja asettaa kuvat näin kontekstiinsa.

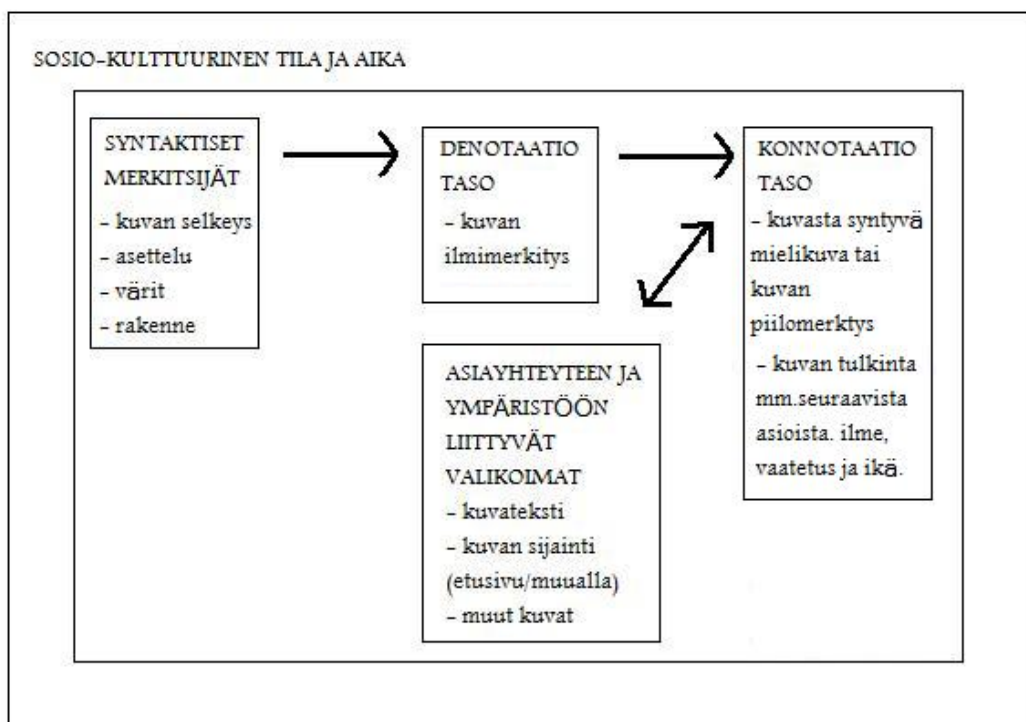
Jenni Pesonen on tutkimuksessaan *Aapisten kuvitukset perhesuhteiden ilmentäjinä 1950-luvulta 2000-luvulle* (2004) esittänyt semioottisen analyysimallin. Sovellan joitain hänen ajatuksiaan seuraavassa mallissa (Kuvio 1.). Kuvan katsominen ja tulkitseminen tapahtuu aina tietyssä ajassa, paikassa ja kulttuurissa. Tämän lisäksi kuvan katsomiseen vaikuttavat syntaktiset tekijät eli rakenteelliset, sommitelmalliset ja tekniset asiat. Suttuinen, epäselvä, pieni ja kehnosti sijoitettu kuva ei saa katsojaltaan yhtä paljon huomiota kuin selvä, värillinen, suuri ja sivun keskelle aseteltu kuva. Tämän jälkeen katsoja tulkitsee kuvan ilmimerkityksen ja samassa lähtee liikkeelle prosessi, jossa kuvalle annetaan merkitys. Merkityksen antamiseen vaikuttavat mm. muut ympärillä olevat kuvat tai kuvateksti. Samalla tavalla tämä kuva vai-

⁴¹ Seppänen 2005, 116-117.

⁴² ”Konnotaatiokoodin takia valokuvan tulkinta on siis aina historiallinen; se on riippuvainen tulkitsijan ”tiedosta” aivan kuten todellinen kieli [langue], joka on ymmärrettävää vain, jos on oppinut sen merkit.” Barthes, Sanoma valokuvassa 1961. Suom. Kristiina Widenius.

uttaa muiden ympärillä olevien asioiden tulkintaan, vaikutus on siis kaksisuuntaista.⁴³

Kuvio 1. Semioottinen analyysimalli.⁴⁴

Lähde: Pesonen 2005, 55. Sovellettu malli.

Kuvassa tärkein asetetaan yleensä suurena etualalle ja vähemmän merkittävä takalalle, mahdollisesti piiloonkin. Lähes yhtä tärkeä kuin kuvan kohde, on sen rajaus. Valokuvaaja rajaa jo kuvaa ottaessaan jotain ulos ja lisää rajauksia saatetaan tehdä vielä lehden toimituksessa. Lisäksi ihminen näkee kuvassa aina sekä enemmän että vähemmän kuin kuvassa objektiivisesti on. Alaviistosta ns. sankariperspektiivistä otettu kuva asettaa kuvan kohteen jalustalle. Ylhäältä otettu kuva korostaa kohteen pienuutta, mutta siihen ei välttämättä sisälly arvolatausta (esim. kuvat lapsista). Yleiskuva luo käsityksen paikasta ja korostaa ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta. Lähikuva puolestaan on intiimi ja tiivistää tunnelmaa. Se nostaa esiin henkistä ja seksuaalista jännitystä. Taustan häivyttäminen on erittäin yleinen tapa lisätä kohteen

⁴³ Pesonen 2005, 54-57.

⁴⁴ Pesonen 2005, 55. Sovellus Pesosen mallista. Olen yksinkertaistanut mallia poistamalla siitä yhden yläkäsitteiden tason. En näe tarpeelliseksi avata niitä käsitteitä tässä yhteydessä. Oleellinen on joka tapauksessa kiteytettyä tässä Kuviossa 1.

seksuaalisuutta. Kun tausta ei kerro missä kuvattava on, hän voi olla katsojan mielikuvituksen avulla aivan missä hyvänsä.⁴⁵

Poseeraamalla kuvattava ja kuvaaja voivat keinotekoisesti luoda kuvan, joka antaa todelta tuntuvan vaikutelman aitoudesta. Tämäkin on yksi tapa vaikuttaa katsojaan.⁴⁶ Urheilukuvissa kuvattava ei voi aina poseerata. Urheilija ei voi aina vaikuttaa asentoonsa tai siihen mistä suunnasta kuvaaja hänestä kuvan ottaa. Visuaalisissa lajeissa koko suoritus on tosin esittämistä ja siten periaatteessa poseerausta. Urheilija tietää olevansa katseiden kohde ja on valmistautunut siihen harjoittelullaan, asusteillaan, kampauksellaan ja meikeillään.

Kuvatutkimus on nostanut esiin sen, miten eurooppalaisen maalaustaiteen pitkässä historiassa kuvan katsojana on oletettu lähes poikkeuksetta olevan mies.⁴⁷ Taidehistorioitsija John Berger sanoo:

*Naisia kuvataan aivan eri tavalla kuin miehiä – ei sen vuoksi että naisellinen on erilaista kuin miehinen – vaan koska ”ihanteellisen” katselijan oletetaan aina olevan mies, jota imartelemaan naisen kuva on suunniteltu.*⁴⁸

Mainonnan ammattilaiset ovat kohdanneet saman asian 1900-luvun lopulla. Naisia ei ole ennestään oletettu katseen haltijaksi ja tämä on täytynyt ottaa huomioon mainontaa suunniteltaessa, mm. erotisoitujen mieskehojen visuaalista kulutusta on tietoisesti markkinoitu ja opetettu naisille.⁴⁹

2.2. Naisurheilun lyhyt historia

Urheilun ja yhteiskunnan välistä suhdetta on tutkittu merkittävästi 1960-luvulta lähtien. Yleisenä näkökulmana on ollut, että urheiluun vaikuttaa ympäröivä yhteiskunta arvoineen, uskomuksineen ja sääntöineen, toisaalta urheilun on katsottu vaikuttavan myös yhteiskuntaan.⁵⁰ Eri tieteenalat ovat lähestyneet urheilua omista lähtökohdistaan käsin, esim. sosiologit ovat käyttäneet apunaan kaikkia suuria yhteiskuntateori-

⁴⁵ Saraste 1980, 181; Wicman 2006, 154.

⁴⁶ Barthes 1961, 126-127.

⁴⁷ Berger 1991, 54.

⁴⁸ Berger 1991, 64.

⁴⁹ Wicman 2006, 148.

⁵⁰ Cahn 1995, 125.

oita, kun taas mediatutkijat ovat hyödyntäneet erilaisia teksti- ja kuva-aineistoja ja esittäneet niistä johtopäätöksiään.⁵¹ Urheilun ja yhteiskunnan välisiä suhteita on hahmotettu seuraavista näkökulmista:

- globaali, kansallinen ja paikallinen näkökulma
- eri rotujen väliset suhteet
- sukupuolen vaikutus
- markkinat, mainonta ja media
- voittaminen, voittajat ja sankarit
- doping
- väkivalta
- nationalismi
- yleisön käyttäytyminen ja fanikulttuuri
- seksuaaliset vähemmistöt.⁵²

Urheilu on alusta asti ollut miesten maailma, jossa nainen on anomalia. Ei tarvitse olla feministi havaitakseen väitteen todeksi. Miehiä on, ja on aina ollut muutamaa lajia lukuun ottamatta, enemmistö harrastajista, kilpailijoista, urheilujohtajista ja urheilutoimittajista sekä valmentajista ja taustatyöntekijöistä.⁵³ Miesurheilijoiden saamat palkkiot ja mediahuomio ovat olleet moninkertaisia naisiin verrattuna ja vaikka erot ovat kapenemaan päin, ne ovat silti vielä suuria.⁵⁴ Nainen ei silti ole ollut urheilun historiassa näkymätön tai vaiettu ilmiö, mutta marginaalissa tämä Toinen Sukupuoli on ollut ja on edelleen. Johtavien naisurheilijatutkijoiden näkemyksen mukaan marginaalista on edelleen vaikea tulla pois sillä länsimaissa niin kodeissa kuin kouluissakin suositaan poikien urheilua ja mm. mediassa miesten urheilua.⁵⁵

Urheilu ja voimistelu (urheilu sisältää kilpailemista, voimistelu pelkkää ruumiin harjoittamista) alkoivat levitä ylempien luokkien kautta koko kansan tietoisuuteen 1800-luvun lopulla eli samaan aikaan kuin muutkin suuret kansanliikkeet meillä ja muualla länsimaissa. Saksassa voimistelu ja sodankäyntitaitojen oppiminen liittyivät voimakkaasti toisiinsa. Ranskassa, Englannissa ja USA:ssa puolestaan innostuttiin heti enemmän kilpaurheilusta. Suomesta oli tiiviit yhteydet Saksaan, joten täälläkin

⁵¹ Hargreaves 1994, 6-24.

⁵² Kinkema & Harris 1998, 34; Hargreaves 1994, 255-264.

⁵³ Poikkeuslajina mm. naisvoimistelu. Hargreaves 1994, 219-220.

⁵⁴ Creedon 1998, 92; Duncan & Messner 1998, 172.

⁵⁵ Hargreaves 1994, 63-83, 147-158 ja 185-188.

voimistelu ja urheilu liitettiin vahvasti sotataitojen oppimiseen.⁵⁶ Urheilun nousun taustalla tutkijat ovat nähneet Uuden Miehen ja Naisen synnyn. Esimerkiksi USA:ssa vähänkään varakkaammat miehet eivät tehneet enää ruumiillista työtä, joten urheilusta tuli keino osoittaa maskuliinisuutta, voimia ja taitoja. Urheilun toivottiin ratkaisevan myös siirtolaisuuteen, eri rotuihin ja kaupungistumiseen yms. liittyneitä ongelmia.⁵⁷

Jos urheilu oli miehelle keino näyttää uudenaikaisessa maailmassa maskuliinisuuttaan, oli se naiselle yksi keino laajentaa tilaansa. Moderni nainen astui 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa mukaan politiikkaan ja talouselämään, urheilun avulla hän alkoi raivata tilaa omalle ruumiilleen.⁵⁸ Naisten kilpailemiseen suhtauduttiin melko myönteisesti niin meillä kuin muuallakin 1800-luvun lopulta aina 1920-luvun lopulle saakka. Vuosien 1900–1911 välillä Suomessa järjestettiin yhteensä 319 naisten yleisurheilukilpailua. Järjestäjinä toimivat urheiluseurat (114 kilpailua), nuorisoseurat (59), työväenyhdistykset (55), raittiusyhdistykset (24), vapaapalokunnat (20) ja muut esim. kansanjuhlat (47).⁵⁹ Urheilukilpailuja järjestettiin siis siellä missä ihmiset kokoontuivat yhteen ja tietoisuus itsestä alkoi herätä.

Pohjoismaiden ensimmäinen naisvoimisteluseura perustettiin Helsingissä vuonna 1876.⁶⁰ Naisurheilun toinen uusi nousukausi, tai oikeastaan aikakausi jolloin vastustus oli vähäisempää, alkoi 1940-luvulla. Sodan aikana naiset olivat hoitaneet miehille perinteisesti kuuluvia töitä, joten urheilun vastustaminen naisille vaarallisena ja sopimattomana ei ollut enää perusteltua. Kylmä sota teki palveluksen naisurheilulle, sillä sosialismin ja kapitalismin välistä kamppailua käytiin myös urheilukentillä. Kun naistenkin lajit otettiin mukaan arvokilpailujen pistelaskentaan, hyväksyntää, arvostusta, valmennusapua ja rahoitusta alkoi löytyä, ensin Neuvostoliitossa, USA:ssa sekä DDR:ssä ja sitten vähitellen myös Suomessa.⁶¹

Naisurheilun historiaan kuuluu erottamattomana osana sen vastustaminen. Tämä on luonnollista, sillä uuden tilan raivaaminen tai olemis- ja liikkumistavan ottaminen ei tapahdu Naiselle kahnauksitta. Naisten kilpaurheilua ovat vastustaneet sekä miehet että naiset. Yleisimmät vastustuksessa käytetyt perustelut vuosien 1880–1980 väli-

⁵⁶ Heikkinen 1992, 66; Meinander 1992, 87, 90-91; Hakulinen 1996, 12.

⁵⁷ Cahn 1995, 10-12.

⁵⁸ Cahn 1995, 7-8.

⁵⁹ Laine 2000, 29.

⁶⁰ Laine 2000, 19. Seura oli nimeltään Gymnastikföreningen för Fruntimmer i Helsingfors (GFFH).

⁶¹ Laine 1996, 46; Laine 2002, 132-135; Cahn 1995, 130-138.

senä aikana ovat olleet niin naisten kuin miestenkin tahoilta samanlaisia. Naisurheilu on väitetty olevan epäesteettistä ja luonnon vastaista, teknisesti ja tuloksellisesti huonompaa kuin miesurheilu. Kilpaurheilun on nähty muokkaavan naisista liian miesmäisiä ja vahingoittavan näin naiseutta. Voimakkaan ponnistelun ja kilpailemisen on ajateltu olevan liian vaarallista naisten terveydelle, psyykelle ja vahingoittavan mahdollisesti naisten hedelmällisyyttä. Kaiken tämän lisäksi naisurheilun on väitetty vievän varoja miesurheilulta.⁶² Syitä näin pitkään jatkuneelle vastustukselle on haettu eri teorioiden pohjalta.⁶³ Yleisesti voidaan todeta uudenlaisen naiseuden olevan uhka miehisyydelle, jos se laajenee miesten ”pelikentälle”. Naisille uudenlainen urheilun kautta esiin tuleva naiseus on uhka silloin, kun he ovat tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen tai haluavat kehittää naiseutta toisenlaiseen suuntaan.⁶⁴

Yksi tapa hahmottaa naisurheilun historiaa, on tutkia miten paljon naisia on milloinkin osallistunut olympialaisiin, ja missä lajeissa he ovat päässeet milloinkin kilpailemaan. Naisten lajien saaminen olympialaisiin ei ole käynyt helposti, eikä tehtävää 1900-luvun alkupuolella helpottanut se, että nykyaikaisten olympialaisten ”isä” Pierre de Coubertin vastusti lujasti naisurheilua pitäen sitä luonnonvastaisena ja erittäin epäesteettisenä. Yhdysvaltalaisen urheilujournalistin Paul Gallicon suositteluihin naisten urheilulajeiksi yhtyi varmasti moni muukin 1930-luvulla. Hän suositteli naisten urheilulajeiksi kalastusta, jousiammuntaa, lentämistä, ratsastusta, ammuntaa, selkäuintia, sekä taito- ja pikaluistelua.⁶⁵

Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) jäsenet uskoivat pystyvänsä määrittämään rajat ”oikealla tavalla naiselliselle” urheilulle vielä 1950-luvulla. Maskuliiniseksi, ei siis naisille sopiviksi, määriteltiin lajit, joissa korostuivat voima, koko, ankara harjoittelu, aggressiivisuus ja kontaktit. Mikäli laji yhdistettiin työväenluokan miehiin, arvioitiin se liian maskuliiniseksi naisille. Niinpä mm. jääkiekko, nyrkkeily, rugby, jalkapallo, baseball, kuulantyoöntö ja kestävyysjuoksu määriteltiin vain miesten lajeiksi.⁶⁶ Tällainen määrittely tuloksineen ei ole yllättävää, sillä sukupuolihistorian

⁶² Hakulinen 1996, 11-15; Laine 2002 131-135; Pirinen 2006, 42, 51, 55-57; Cahn 1995, 115-116, 165, 218, 224-225 ja 243; Hargreaves 1994, 216, 30-31; Hara-Fabrin 2003, 180.

⁶³ Pirinen 2006, 16-21. Erittäin hyvä yhteenveto. Naisurheilun toissijaisuuden tutkimiseen on feministit käyttäneet mm. sukupuolirooliteoriaa, marxilaista teoriaa, patriarkaattiteorioita, poststrukturalismia ja postmodernia teoreettista keskustelua. Pirinen tuo esiin myös teorioihin kohdistuneen kritiikin.

⁶⁴ Laine 1996, 43; Laine 2000, 86 ja 99.

⁶⁵ Cahn 1994, 218. Gallico: ”It is a lady’s business to look beautiful and there are hardly any sports in which she seems able to do it.” 1936. kts. Cahn 1995, 218.

⁶⁶ Cahn 1995, 217-218.

tutkija Susan K. Cahnin mukaan feminiinisyyteen yhdistettiin kauneus, nöyryys, kuuliaisuus, passiivisuus ja palveluallttius. Naisille sopivan urheilulajin tärkein ominaisuus oli se, että siinä suoritettiin kauniita liikkeitä. Väkivallan, aggressiivisuuden ja uupumisen mahdollisuus tuli minimoida.⁶⁷

Lajin, jonka on yleisesti ajateltu soveltuvan naisen ruumiille, jossa korostuu esteettisyys, jossa käytetään kevyitä välineitä ja joka ei uhkaa yleistä mielikuvaa naiseudesta, on ollut helpompi päästä olympialaisiin kuin ”ei niin naisellisen kilpasiskonsa”. ”Epäesteettisinä ja naiselle soveltumattomina” lajeina pidettyjä kuulan työntöä ja kiekon heittoa on yritetty kammata ulos kisaohjelmasta vielä vuonna 1966, tähänkin yritykseen tuli vahvaa taustatukea myös naisilta.⁶⁸ Vuonna 1968 vain viidennes olympialajeista oli avoimia naisille.⁶⁹ Jos uusien naisten lajien saaminen kilpailuohjelmaan oli vaikeaa, niin oli naisurheilijoiden pääseminen olympiajoukkueisiin hankalaa. Kansainvälisesti on huomattu, että (miesten) kilpaurheilun lisääntyessä naisten mahdollisuudet osallistua kapenivat. Urheileva kansakunta halusi yhä enemmän samaistua miehiseen hahmoon.⁷⁰

Ensimmäisiin nykyaikaisiin olympialaisiin vuonna 1896 ei osallistunut ainuttakaan naista. Ennen vuoden 1948 olympialaisia naisia oli osallistunut olympiakisoihin enimmillään 328 kpl vuonna 1936 Berliinissä ja suhteellisesti ottaen eniten (12 %) saman vuoden talviolympialaisissa Garmisch-Partenkirchenissä. Lajit olivat aluksi yläluokkaisia, eli tennis, golf, jousiammunta, miekkailu, uinti ja uimahypyt. Ensimmäisissä talviolympialaisissa vuonna 1924 naisten lajeina olivat taitoluistelu ja alppi yhdistetty. Ennen vuotta 1948 naisille oli jaettu olympiamitaleja myös joukkuevoimistelussa ja yleisurheilussa (100m, 800m, korkeus, kiekko, keihäs sekä 80m ja 400m aidat).⁷¹ Naisia osallistui yksittäin eri lajeihin esim. vuonna 1908 purjehdukseen, Helsingin kisoissa ratsastukseen ja vuonna 1968 ammuntaan. Taulukot 1 ja 2 eivät ole lajien suhteen aivan täydellisiä, mutta antavat hyvän kuvan naisurheilun kehityksestä näinkin.

⁶⁷ Cahn 1995, 217-218 ja 224.

⁶⁸ Pirinen 2006, 14; Hargreaves 1994, 209 ja 216.

⁶⁹ Pfister 2003, 157.

⁷⁰ Laine 2002, 135.

⁷¹ Hargreaves 1994, 219-220; IOC 2009.

Taulukko 1. Naisurheilijoiden määrä (kpl), prosenttiosuus, naisurheilijoita lähettäneiden maiden määrä ja uudet naisten lajit vuosien 1948 -1968 kesäolympialaisissa.

vuosi	määrä	%	maat	uudet lajit
1948	385	8,7	33	200m, pituus, kuula ja melonta
1952	518	10,5	41	yksilövoimistelu
1956	384	12,0	32	
1960	610	11,4	47	800m
1964	683	13,3	53	lentopallo, 400m ja viisiottelu
1968	781	14,2	53	

Lähteet: Hargreaves 1994, 213, 219–220, IOC 2009 a, b. Taulukosta puuttuu lajeja.

Taulukko 2. Naisurheilijoiden määrä (kpl), prosenttiosuus ja uudet naisten lajit vuosien 1948 -1968 talviolympialaisissa.

vuosi	määrä	%	uudet lajit
1948	77	11,5	pujottelu ja syöksylasku
1952	109	15,7	hiihto 10km
1956	132	17,0	hiihto 3 x 5km
1960	143	21,5	pikaluiستelu (500m, 100m, 1500m ja 3000m)
1964	200	18,3	hiihto 5km
1968	211	18,2	yksinkelkkailu

Lähde: IOC 2009 a, b.

Naisurheilun kehitys olympialaisissa jatkui siten, että vuoden 1976 kesäkisoissa naisia oli jo viidennes (20,6 %) kilpailijoista (1 251 kpl ja 65 maasta). Uusina lajeina kisaohjelmaan tulivat tuona vuonna mm. koripallo ja käsipallo. Vuonna 1984 naiset kilpailivat jo mm. 3000m juoksussa, ammunnessa ja maratonilla. Neljän vuoden kulluttua mitaleja jaettiin mm. 10 000 m juoksussa ja pöytätenniksessä. Vuonna 1992 kesäolympialaisissa oli jo 2 708 naisurheilijaa (28,9 %) 135 maasta. Silloin mitaleja jaettiin naisille judossa, ampumahiihdossa ja 30 km hiihdossa. Uusimpia tulokkaita naisten olympiaohjelmaan ovat olleet jalkapallo (1996), jääkiekko (1998) ja paini (2004).⁷²

Naisurheilun historia on ollut kivikkoinen, mutta karavaani kulkee yhä. Cahn on haastatellut naisurheilijoita, jotka kaikesta huolimatta urheilivat vaikka se jälkipolvien silmissä kärjistetysti näyttää siltä kuin he olisivat olleet väärään aikaan väärässä paikassa, vieläpä vääränlaisina. Haastatteluista nousee esiin voimakas lajirakkaus ja erittäin suuri halu urheilla. Tärkeintä monelle oli itse peli tai urheilu. ”It was in my

⁷² Hargreaves 1994 219-220; IOC 2009b.

blood”, sanoi koripalloilija ECKIE Jordan Cahnille. Monien itseluottamus oli kasvanut urheilun avulla, urheilu oli keino päästä tuomaan esiin omaa lahjakkuuttaan, mahdollisuus ”olla jotain”. Toisille naisille urheilu oli ainut keino nostaa sosiaalista asemaa, kakkosluokan kansalaisuus ei ollut niin ikävä asia, jos aiemmin oli kuulunut viidenteen luokkaan. Jotkut löysivät urheilun parista seksuaalisesti samalla tavalla suuntautuneita. Monet pääsivät urheilun avulla kiertämään maailmaa, kun muulla tavoin siihen ei olisi ollut mahdollisuutta. Värillisille naisille urheilu avasi uusia mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Urheilu tarjosi monille niin paljon uusia mahdollisuuksia ja lisää tilaa, ettei siinä sivullisten arvosteluja ja naljailuja kovin paljoa kuunneltu, vaikka toisinaan hymy kyllä hyytyikin. Rajojen ylittämässä tukea tuli perheeltä, ystäviltä ja paikkakuntalaisilta, jotka kannustivat omaa joukkuettaan. Tutkimukset suomalaisesta naisurheilusta ja sen historiasta sekä sadat eri artikkelit lehdistä todistavat urheilun merkinneen samoja asioita myös suomalaisille naisurheilijoille.⁷³

2.3. Suomen Urheilulehti ja naisurheilijat mediassa

Ensimmäiset urheilusta kirjoittaneet toimittajat olivat itse urheiluaktiiveja. He loivat 1900-luvun alkupuolella urheilujournalismin perusteet sekä opettivat yleisön lukemaan urheilusta ja seuraamaan tapahtumia.⁷⁴ Kansainvälisestikin urheilujournalismille on lähes alusta asti ollut tyypillistä maskuliinisuus ja keskittyminen kilpa- ja huippu-urheiluun. Urheilujournalismin tekijät (toimittajat), kohteet (urheilijat) ja käyttäjät (lukijat) ovat siis lähes poikkeuksetta miehiä. Jokaisessa maassa on omat suosikkilajinsa, joita media seuraa muita lajeja tarkemmin, esim. Intiassa kriketti ja Hollannissa pikaluistelu. Suomessa urheilu-uutisia seuraavat eniten keski-ikäiset miehet. Kansainvälisesti yhteistä on myös se, että yleensä urheilutoimittajilla on tai on ollut omakohtainen suhde urheiluun. Varsinkin tutkittavana ajankohtana urheilutoimittajat olivat miehiä, joiden sydän sykki voimakkaasti urheilulle, he olivat ”urheilumiehiä henkeen ja vereen”. Tätä taustaa vasten voidaan olettaa, että urheilutoi-

⁷³ Cahn 1994, 189, 201, 208, 228, 233-241. Suomalaisista mm. Frigård mainitsee urheilun tärkeäksi naisten itseluottamuksen ja itsetuntemuksen saavuttamisen välineeksi. Frigård 2008, 116.

⁷⁴ Pänkäläinen 1998a, 8 ja 14.

mittajien tavoitteena oli kaikin tavoin edistää urheilun asemaa yhteiskunnassa ja kirjoittaa urheilusta positiivisesti.⁷⁵

Urheilutoimittajien läheinen ja myönteinen suhde urheiluun vaikuttaa erittäin paljon urheilujournalismiin tylsistäen voimakkaasti kritiikin terää. Omaa pesää ei haluta liata. Lisäksi urheilijoiden tai urheilujohtajien kanssa huonoissa väleissä oleva toimittaja on hyvin nopeasti entinen urheilutoimittaja. Varsinkin vuosien 1945–1969 välisenä aikana, jolloin medianäkyvyydellä ei ollut niin suurta taloudellista merkitystä urheilijalle kuin nykyään, toimittajat ”söivät urheilijoiden kädestä”. Urheilun ja urheilijoiden kanssa vuosikymmenestä toiseen toimiessaan toimittaja saattaa myös sokeutua ympäristölleen. Eri asiat urheilussa alkavat muuttua itsestäänselvyyksiksi vaikka eivät sitä ole. Toki pitkä ura urheilun parissa myös antaa perspektiiviä asioihin.

Eri lajien tekniikoita ja sääntöjä julkaistiin vielä paljon 1800-luvun lopun lehdissä, mutta jo 1920-luvulla urheilujournalismi oli kehittänyt sille tyypillisen kolmivaiheisen toimintatavan. Ensin esitetään valistuneita arvauksia, miten tulevassa kilpailussa tulee käymään, sitten raportoidaan itse kilpailu ja lopuksi mietitään osuiko alkupe räinen arvio oikeaan ja miksi.⁷⁶ Tämän jälkeen urheilujournalismiin ovatkin vaikuttaneet eniten välineet, 1930-luvulta lähtien radio, 1960-luvulta lähtien televisio ja 1980-luvulta lähtien voimakas rahan lisääntyminen urheilussa. Nykyään monen urheilijan elanto on kiinni paitsi menestymisestä, niin myös (sponsoreiden) julkisuudessa näkymisestä. Eipä ihme, että olympialaisissa onkin nykyisin enemmän tiedotusvälineiden edustajia kuin itse urheilijoita!⁷⁷

Ensimmäisiä suomalaisia urheilulehtiä olivat *Sporten* (1881–1895) sekä ”urheiden ja reippaiden edustaja” *Uljas* (1886–1887). *Suomen Urheilulehti* alkoi ilmestyä vuonna 1898 ja sen perusti Ivar Wilksman. Naisille tarkoitettu liikuntalehti *Kisakenttä* alkoi ilmestyä puolestaan vuonna 1911. SU-lehti on Pohjoismaiden vanhin edelleen ilmestyyvä urheilulehti ja *Kisakenttä* maailman vanhin edelleen ilmestyyvä naisille tarkoitettu liikuntalehti.⁷⁸

Jos SU-lehden historia on pitkä, niin on se myös täynnä vaikeuksia pitää lehti kannattavana. Tästä syystä lehden omistaja on vaihtunut usein. Sotavuosina SU-lehteä

⁷⁵ Pänkäläinen 1998a, 7-8 ja 13; Pänkäläinen 1998b, 48; Kokkonen 2003, 96.

⁷⁶ Pänkäläinen 1998a, 6; Pänkäläinen 1998b, 48.

⁷⁷ Virapohja 1998, 37; Itkonen, Ilmanen, Matilainen ja Jaskari 2008, 33-35.

⁷⁸ Perko 1991, 219-235.

piinasivat jälleen vaikeat ajat, kun urheilutoiminta lamaantui ja lehden toimittajat sekä avustajat siirtyivät asepalvelukseen. Vuonna 1942 Suomen Palloliitto osti SU-lehden Suomen Urheilulehti Oy:ltä ja päätoimittajaksi tuli Harri Eljanko. Nimi-merkkiä ”Hammas” käyttänyt Eljanko teki pitkän uran urheilujournalismin parissa toimien SU-lehden palveluksessa vuodesta 1929 aina 1990-luvun alkuun saakka. Päätoimittajana hän oli vuodet 1942–1950 ja toimittajana sekä levikkipäällikkönä 1951–1965. Vuonna 1950 SVUL osti SU-lehden toistamiseen itselleen ja tällä kertaa lehti pysyikin saman omistajan hallussa yli 40 vuotta. SU-lehti toimi SVUL:n virallisena äänenkannattajana yhtäjaksoisesti vuodesta 1951. Päätoimittajaksi Eljankon jälkeen tuli Paul ”Turnari” Sirmeikkö, joka hoiti virkaa vuodet 1951–1966. Sirmeikön jälkeen päätoimittajana oli Aaro ”Mr.A.” Laine vuodet 1966–1971.⁷⁹ Suomalaisen naisvoimistelun uranuurtaja Anni Colan yritti pitää 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä erillistä naisten osastoa SU-lehdessä, mutta kausi jäi lyhyeksi. Tutkittavana ajankohtana naisten kirjoittamien juttujen määrä SU-lehdessä oli erittäin vähäinen. Eniten artikkeleja tuli johtavilta naisvoimistelijoilta (Colan, Kari ja Jalkanen) lisäksi yleisönosastolla naiskirjoittajat saivat toisinaan äänensä kuuluviin.

Aluksi SU-lehti ilmestyi kerran kuukaudessa. Ilmestymiskerrat tihenivät niin, että vuosina 1929–1930 se ilmestyi peräti kolme kertaa viikossa. Vuosien 1945–1950 välisenä aikana uusi numero tuli ulos painosta kerran viikossa. Olympiahuuman lisääntyessä ja omistajan vaihduttua lehti alkoi ilmestyä kahdesti viikossa vuonna 1951, sama tahti jatkuikin sitten aina vuoteen 1966. Vuosina 1967–1969 lehti ilmestyi jälleen kerran viikossa, tosin nyt vahvempana, sillä yksittäisessä lehdessä oli sivuja lähes kaksinkertainen määrä aiempaan verrattuna. Helsingin olympialaisten aikana lehti ilmestyi joka päivä. Berliinin olympiavuonna 1936 SU-lehden levikki oli yli 30 000 kpl. Sodan ja pula-ajan varjostamalla 40-luvulla lehden levikki putosi alle 10 000:n. Ihmisten vaurastuessa ja olympiakuumeen noustessa levikki oli jo 17 000 kpl vuonna 1951 ja olympiavuonna 1952 se nousi 25 000 kappaleeseen, pysyen n. 15 000 kpl tietämällä läpi tutkittavan ajanjakson.⁸⁰

Urheilukuvia on esiintynyt lehdissä 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Urheilun ja uudenlaisen ruumiillisuuden esiin murtautuminen näkyi mm. amerikkalaisissa mainoksissa ihmisten muuttuessa niissä terveemmän näköisiksi, laihemmiksi ja lihak-

⁷⁹ Arponen 1997, 175-178.

⁸⁰ Perko 1991, 234; Arponen 1997, 176-178.

sikkaammiksi.⁸¹ Valokuvia SU-lehdessä oli 1889–1929 melko vähän ja enimmäkseen niissä oli kuvattuna mies tai antiikin kuvapatsas. Johanna Frigård on tutkinut urheilulehdissä 1900–1940-luvuilla ilmestyneitä urheilijoiden alastonkuvia. Alastonvalokuvat ja miesten kauneuskilpailut⁸² olivat osa uuden ruumiillisuuden esiinmarssia. Aluksi esimerkilliseen miehen ruumiiseen yhdistettiin vitaalisuus, luonnon sanelema tarkoituksenmukaisuus, sopusuhtainen lihaksikkuus ja terveys. Naturismi, aurinkokylvyt, kasvisruokavalio ja voimistelu (myös alastomana) olivat tapoja muokata miehen kehoa. Frigård tuo esiin sen miten 1900-luvun kahdella ensimmäisellä vuosikymmenellä kuvissa esiintyi muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta pelkättään miehiä. Kuvat alastomista miehistä olivat esimerkeiksi tarkoitettuja kuvia miehistä miehille, joissa kuvattu esiteltiin usein nimeltä ja ammatiltaan. Tullessa 1910-luvun loppuun kilpaurheilu ja ”suhteettomiksi kasvavat lihakset” olivat voittaneet sopusuhtaisuuteen tähdänneen ”terveysurheilun” ja miesten kehon tärkeimmäksi ominaisuudeksi tuli suorituskyky.⁸³

Vuosisadan alkupuolella alastomien naisten ruumiin tarkastelua pidettiin halveksittavana, mutta 1920-luvulla näiden kuvien määrä SU-lehdessäkin lisääntyi selvästi ja paheksunta väheni. Naisen ruumiista alettiin katsoa tarkemmin. Kuvista oli tarkoitus välittyä sama ”luonnollinen sulous ja pehmeys” kuin naisten urheilemisestakin. Kuvissa naiset liikkuivat yleensä luonnossa eivätkä katsoneet kameraan. Poikkeuksena miesten kuviin naisia oli kuvassa yleensä useita, heidät kuvattiin usein pelkinä kaksiluotteisina siluetteina eikä heitä näin voinut tunnistaa kuvasta tai kuvatekstistä. Miehet esittivät siis personoitua voimaa, naiset ainoastaan sukupuolta.⁸⁴ Kokonaisuuden kannalta on syytä mainita alastonkuvien olleen vain yksi osa SU-lehden kuvamateriaalista. Tästä juuresta kuitenkin nousee korostetusti esiin se ihanne, miltä urheilijan tulisi näyttää, molempien sukupuolten omissa lokeroissaan sopusuhtaisina ja tarkoituksenmukaisina, miesten maskuliinisina yksilöinä, sankarillisen voimakaina toimijoina ja naisten usein nimettöminä, sekä naisellisen sulokkaina.

Toisen maailmansodan jälkeen urheilijoiden alastonkuvia ei SU-lehdessä enää julkaistu. Viimeiset alastonkuvat julkaistiin vuonna 1940 SU-lehden erillisessä joulu-

⁸¹ Lears 1994, 167-169.

⁸² Valokuvissa yritettiin paljolti matkia kreikkalaisia kuvapatsaita. Suomessa miesten kauneuskilpailut järjestettiin ainakin vuosina 1903 ja 1904. Kilpailuissa arvioitiin alastomia miehiä, naisia ei saanut olla paikalla. Kilpailuja järjestettiin myös Englannissa, Tanskassa, Saksassa. Voittaja saattoi saada kuvansa lehteen. Frigård 2008,53.

⁸³ Frigård 2008, 47, 59, 70 ja 105.

⁸⁴ Frigård 2008, 105-118.

numerossa *Urheilijan Joulu*.⁸⁵ Näissä kuvissa naiset eivät esiintyneet enää pelkinä siluetteina, tosin he yhä esiintyivät luonnossa eivätkä katsoneet kameraan, eikä heidän nimiään mainittu. Kuvista ja erityisesti kuvien yhteyteen liitetystä tekstistä saattaa huomata miten ruumis liitettiin kansakunnan ja nationalismin palvelukseen vielä talvisodan jälkeen. *Urheilijan Joulussa* vuonna 1940 olleiden alastonkuvien yhteyteen liitettyssä kuvatekstissä sanottiin:

*Nykyisenä mullistuksen aikana on puolustuskuntoisuus kansan ja elämäkelppoisuus sen yksilöiden korkein hyve. Sen vuoksi ei ruumiinhoitokaan enää ole itse kunkin yksityisasia. Terve mies vastaan maan puolustuksesta, terve nainen hänen tukemisestaan ja tulevasta sukupolvesta. - - Ruumis on Pyhän Hengen temppele. Hoitakaamme sen terveyttä ja kauneutta kansamme kehittämisen, voimistamisen ja elinkykyisyyden hyväksi. Luo-kaamme elävää taidetta muistaen, että vain terveessä ruumiissa viihtyy terve, puhdas ja voimakas sielu!*⁸⁶

Näiden kuvien ja tekstin viesti oli selvä: fyysisesti terveen ja voimakkaan sekä moraalisesti puhtaan kansan ruumis näyttää tältä. Jatkosota ja sen n. 66 000⁸⁷ suomalaista kaatunutta pyyhkäisi tällaiset ajatukset tehokkaasti pois. Liian moni nuori, terve ja voimakas mies oli tuotu rintamalta kotiin kuoleman kangistamana. Talvi- ja jatkosodassa kaatuneiden muistoa kunnioitettiin kuva- ja veistostaiteessa tykistökeskityksissä katkenneiden ja tuhoutuneiden puiden kuvilla. Ihmishahmojen käyttö väheni tai ainakin yksipuolistui. Suomen kansaa kuvattiin nyt yhä useammin puu- ja metsäsymboliikalla.⁸⁸ Urheilijoiden alastonkuvia ei enää SU-lehdessä julkaistu. Käsitys ihmisen ruumiista oli sotavuosien aikana muuttunut. Naisurheilijoiden, erityisesti naisvoimistelijoiden, kuvaaminen luonnossa jatkui kuitenkin 1960-luvun loppuun saakka.

Sotien jälkeen suhtautuminen miehen ruumiiseen muuttui merkittävästi. Ruumis oli ennen sotia ollut maatalousvaltaisessa Suomessa elannon tae suurelle osalle suomalaisista. Terve ja voimakas ruumis toi leivän pöytään. Sotien jälkeen ja varsinkin

⁸⁵ *Urheilijan Joulu* oli pääosan tutkimusta käsittelevästä ajasta tilattava erikseen. *Urheilijan Joulun* kuvat eivät kuulu tutkimusmateriaaliini. Joulunumerossa oli enemmän pakinoita, kertomuksia sekä valokuvia ja vähemmän tiukkaa urheilujournalismia. Kuvat joihin tässä viitataan julkaistiin *Urheilijan Joulussa* 1940, sivuilla 62-63.

⁸⁶ *Urheilijan Joulu* 1940, 62 – 63.

⁸⁷ Hentilä 2000, 196.

⁸⁸ Kormano 2006, 283-294.

1960-luvulla suomalaiset alkoivat siirtyä kaupunkeihin, tehtaisiin ja palveluammattuihin. Olosuhteet muuttuivat niin, ettei voimakas ruumis enää merkinnyt yhtä paljon kuin aiemmin. Koneet pystyivät tuottamaan yhä enemmän ja enemmän voimaa, jolloin lihasvoiman tarve väheni.

Suhtautuminen naisen ruumiiseen ei sotien jälkeen muuttunut niin paljoa kuin miehen ruumiiseen. Naisethan eivät olleet kokeneet sodan julmuutta ruumiissaan yhtä selvästi kuin miehet, joista n. 94 000⁸⁹ sai sodissa pysyvän sotavamman. Synnyttäessään suuria ikäluokkia naiset pysyivät perinteisessä roolissaan uuden sukupolven kasvattajina. Tutkimuksen kuvastosta saattaa kuitenkin huomata, että yhä useammin nainen mainittiin nimeltä ja hänen saavutus kerrottiin kuvatekstissä. Naisten itsenäisyys ja yksilöityminen lisääntyi. Sotien jälkeisessä kuvastossa ainoastaan satojen naisvoimistelijoiden näytöksissä ja kävelymarsseilla yksilöt muuttuivat persoonattomaksi massaksi. Naisurheilijoiden valokuvien perusteella saattaa todeta, että sotien jälkeen naiselle annettiin enemmän tilaa olla yksilö.

Vaikka naisurheilijat raivasivatkin itselleen ja ruumiilleen enemmän tilaa 1900-luvun alkupuolella, säilyivät odotukset heidän urheilemistaan kohtaan jokseenkin muuttumattomina vielä pitkälle 1900-luvun loppupuolelle. Kuva 1. ja sen kuvateksti vuoden 1952 SU-lehdestä kiteyttää, miten samanlainen asento eri sukupuolten välillä tulkittiin, miten heidät haluttiin nähdä ja mitä eri sukupuolilta urheilumaailmassa odotettiin. SU-lehden kuvista välittyivät siis vielä vuosikymmeniä myöhemmin samat ideat, tavoitteet ja tulkinnat kuin Johanna Frigårdin tutkimista urheilijoiden alastonkuvista. Poikkeuksellisen Kuvasta 1. tekee se, että toimittaja tiedosti selvästi miten kuvailla eri sukupuolten tekemiä urheilusuorituksia. Hän huomasi erot tulkinnassa ja toi ne esiin, mutta ei osannut, uskaltanut tai nähnyt tarpeelliseksi pohtia erojen tarpeellisuutta pidempään.

⁸⁹ <http://www.sotainvalidit.fi/fi/sotainvalidit>

KAKSI HYPPYÄ. Suurin piirtein saman muotoiset. Mutta täysin eri lailla tulkitut. Mestariuistelijatar Jacqueline Du Bief ilmentää viehkeää naisellista pehmeyttä, herkkää runollista lyyrillisyyttä. Sitä vastoin Zeman, Itävallan maajoukkueen mainio veräjämies, joka pari kuukautta sitten kunnostautui erikoisesti maaottelussa Englantia vastaan, on täyttänyt huiman syöksynsä kovalla ja päämäärään asti kurottavalla maskuliinisella voimalla. Esteettisiä ja erinomaisen hallittuja silti kumpikin!

Kuva 1. SU-lehti 10-5-1952.⁹⁰

Urheilujournalismin kieli on liioittelevaa, tunnepitoista, nationalistista ja läheistä sukua mainonnan käyttämälle kielelle. Urheilun perussanasto on lainattu sodankäynnistä ja metsästyksestä.⁹¹ Viime vuosisadalla negatiivisinta kielenkäyttö naisurheilijoita kohtaan SU-lehdessä oli 1930-luvulla. Esimerkiksi 4.8.1936 SU-lehdessä kirjoitettiin Helen Stephensistä, ”Hirmu-Heleena” lempinimen ja myöhemmin maailman paras urheilunainen -tittelin saaneesta naisurheilijasta melko värikkäästi.

Stephens, SU-lehden artikkelin mukaan ”rotevatekoinen ja muutenkin miesmäinen Jenkki-tyttö”, voitti vuonna 1936 Berliinin olympialaisissa 100 m juoksun. Samassa artikkelissa kerrotaan miten suomalaisen Rauli Essmanin juoksu tuossa samaisessa

⁹⁰ Sivu 10, numero 5, vuosikerta 1952.

⁹¹ Pänkäläinen 1998, 21.

100 m kilpailussa oli ”sentään kaikessa kainoudessaan uraa uurtavaa urheiluhistoriassamme.” Muutamaa riviä alempana Stephensiä kuvataan seuraavasti:

Muuten tuo Stephens, joka pisteli 11,4–11,5 tuloksia on myöskin naiseksi eräänlainen ’ilmestyskirjan peto’. Mittaa kuin komeimmalla kaartilaisella, hartioita kuin kuulantyöntäjällä ja jalkoja kuin Metcafella. Ääni lisäksi selvää olutbassoluokkaa. Kyllä saattaa Luojalle sattua kummallisia hai-rahduksia.⁹²

Vuosien 1945–1969 välisenä aikana kielenkäyttö SU-lehdessä ei ollut enää aivan yhtä suorasukaista. Suomalaisia urheilijoita toki arvioitiin koko ajan sinivalkoisten lasien läpi suomalaisia säästään. Kärkevimmit kommentit esitettiin lähes poikkeuksetta ulkomaalaisista urheilijoista, valmentajista, suorituspaikoista tai tuomareista. Vuonna 1946 SU-lehdessä julkaistiin Kuva 2., joka ensin tuo esiin itänaapurin suuruuden. Kymmenittäin jääpalloujoukkueita ja vieläpä naisetkin pelaavat! Pulavuosien vaivaamien suomalaisten mieliä lämmittämään nostettiin kuvasta kuitenkin esiin seikka, että neuvostoliittolaiset pelasivat auttamattoman vanhoilla varusteilla.

Kuva 2. SU-lehti 4-9-1946.

⁹² SU-lehti 4.8.1936.

2.4. Naistutkimuksen näkökulmien tarkastelua

Naisurheilua mediassa on tutkittu eniten feminististen teorioiden näkökulmista. Näissä tutkimuksissa naisurheilun ja median välisestä suhteesta on löydetty viisi vuosikymmenestä toiseen toistuvaa piirrettä. Esittelen seuraavaksi nämä viisi teemaa Pirisen tutkimukseen nojautuen.⁹³ Ensinnäkin *naisurheilu esitetään marginaalissa*. Se saa vähän tilaa lehtien urheilusivuilla ja pääsee harvoin etusivujen artikkelien sisällöksi. Naisurheilu tehdään siis lähes näkymättömäksi ja mm. erilaisia graafisia esityksiä ja taulukoita esitetään vähän naisten kilpailuista. Eri maissa, eri aikoina ja eri medioiden urheilusivuja, -lähetyksiä ja -kuvia tarkastelleista tutkimuksista selviää, että naisurheilu saa enimmillään noin kymmenen prosentin osuuden urheilumediassa olevasta tilasta, erittäin usein osuus jää reilusti alle. Kuvia naisista on vähemmän kuin miehistä ja lisäksi ne ovat pienempiä.⁹⁴

Toiseksi feministitutkijat ovat nostaneet esiin *naisurheilun trivialisoinnin mediassa*. Vähättely kohdistuu naisurheilijoiden tuloksiin, saavutuksiin, tekniikkaan ja ennätyksiin. Aikuisten naisten työttöly ja huomion kohdistamisen naisten ulkonäköön urheilusuoritusten sijaan tulkitaan feministitutkimuksessa myös naisten trivialisoinniksi.⁹⁵

Kolmanneksi feministisessä naisurheilututkimuksessa on nostettu esiin se, että toisinaan *naisurheilijoita ja heidän suorituksiaan myös kehutaan ja arvostetaan*. Asettavatpa urheilijat ja urheilumedia joskus sankarin viitan naisenkin harteille, vaikka sen kantaminen perinteisesti on kuulunut miehelle. Urheilusankarimyytti esittää urheilijan valioluokan kansalaisena. Suomalaisen urheilijan menestyessä arvokisoissa, se todistaa suomalaisten ominaisuuksien olevan hyviä. Urheilijasankarimyytti luo kansallista yhteishenkeä ja sen kenties tärkein tehtävä on suomalaisuusmyytin vahvistaminen ja ylläpitäminen.⁹⁶

Neljänneksi feministitutkijat ovat nostaneet esiin sen, miten mediaurheilussa korostuu *heteroseksuaalisuus*. Vuodesta toiseen niin mies- kuin naisurheilijat pyritään

⁹³ Esitän nämä viisi tyypillistä teemaa hahmottaakseni aiemman tutkimuksen näkökulmia ja tuloksia. Teemojen ajatukset on lainattu naisurheilua lehtiteksteissä tutkineelta Riitta Piriseltä, mutta löytyvät jokaisesta merkittävästä aiheesta käsittelevästä tutkimuksesta tavalla tai toisella. Lisäksi Pirisen tutkimus on sekä ajallisesti että teemoiltaan lähellä omaa tutkimustani. Pirinen 2006, 37-57.

⁹⁴ Cahn 1994, 251; Duncan & Messner 1998, 171-176; Hargreaves 1994, 193-197; Pirinen 2006, 39; Suuronen 1995, 70-77; Markkula & Valli 1986, 42-45.

⁹⁵ Pirinen 2006, 41-43.

⁹⁶ Pirinen 2006, 43-49; Virtapohja 1998, 30-33. Urheilusankareita esiin nostavissa teoksissa tai tutkimuksissa naisten osuus on n.13-14%. Suomen urheilun Hall of famessa vuonna 2011 12%.

esittämään heteroseksuaaleina. Pirisen aineistossa 1950–1960-luvuilla naisten yksityiselämään viitattiin vain lyhyillä maininnoilla seurustelusta, kihlauksesta, avioliitosta tai unelmamiehestä. Lyhyetkin viittaukset riittivät selvittämään naisurheilijan heteroseksuaalisuuden lukijalle. Myöhemmin media on kiinnostunut urheilijoiden yksityiselämästä yhä enemmän. Feministitutkijoiden mielestä kuvissa on pyritty esittämään ensin nainen, vasta sen jälkeen naisurheilija. Lisäksi on huomattu, että eri aikoina enemmistölle naisurheilijoista (varsinkin miehisiin pidettyjen lajien naisurheilijoille) on ollut erityiseen tärkeää korostaa naisellisuuttaan. Naisuutta eivät ole korostaneet vain tiedotusvälineet vaan myös urheilijat itse. Feministien piirissä tämän on tulkittu kumpuavan juuri ahtaasta heteroseksuaalisuuden vaatimuksesta.⁹⁷

Viidentenä feministitutkijat ovat nostaneet esiin naisurheilun osalta *kauneuden, ulkonäön ja kulttuuriset kauneusihanteet*. Vuodesta toiseen tiedotusvälineissä samankaltaisina toistuvien kauneusihanteiden esiintyminen tuottaa tietyt ominaisuudet niin itsestään selviksi ihanteiksi, ettei niitä osata helposti kyseenalaistaa.⁹⁸ Esimerkiksi pitkät sääret muuttuivat yleiseksi kauneusihanteeksi 1920-luvulla hameiden lyhentyessä. Pirisen tutkimuksessa naisurheilijoiden ulkonäköä luonnehdittiin yleisimmin sanoilla: kaunis, kaunotar, nätti, sievä ja viehättävä.

Tutkijoiden esiin nostamaa marginalisointia esiintyy myös tämän tutkimuksen aineistossa eikä sitä voi selittää vain naisten vähäisemmällä harrastajamäärillä. Trivialisointia, esim. vertailua miesten tuloksiin tai huomion kiinnittämistä epäonnistumisiin, esiintyy sitäkin tämän tutkimuksen aineistossa, joskin se vähenee vuosien saatossa. Vaikka puutteita tekniikassa tms. asioissa tuotiin esiin, vähättely ei kuitenkaan ollut päänäkökulma naisten urheilemiseen SU-lehdessä tutkittavana ajanjaksona. On syytä mainita, että myös miesten epäonnistumiset ja puutteet tekniikassa nostettiin urheilumediassa näkyvästi esiin erityisesti 1950-luvulla. Naisurheilijoiden työttömyyden osuus aineiston kuvateksteissä oli 13 %, mutta se vaihteli suuresti urheilulajista riippuen.⁹⁹

Feministisessä tutkimusperinteessä naisten ulkonäköön kohdistuvia arviointeja ja kuvauksia pidetään vallankäyttönä, joka asettaa naiset objektin paikalle ja siten trivialisoi naisten tekemistä. Urheilussa tämä tarkoittaisi sitä, että naisurheilijan kuvaaminen vaikkapa ”siroksi” vähentää hänen urheilusuorituksena arvoa, viemällä

⁹⁷ Pirinen 2006, 54-57; Hargreaves 1994, 159-160; Cahn 1994, 214; Leppihalme 2002, 194-195..

⁹⁸ Pirinen 2006, 51-53.

⁹⁹ Työttömyyden pohdin enemmän luvussa 4.1.2.

huomion pois itse urheilusta.¹⁰⁰ Tämä ajatus voi päteä monella muulla naistutkimuksen alalla, mutta naisurheilun ja median välisen suhteen kuvaamisessa se ei toimi. Feministitutkijoilta on jäänyt oivaltamatta yksi urheiluun kiinteästi liittyvä asia, *urheilija on aina objekti*. Ensinnäkin kuka tahansa voi hiihtää, juosta tai ajaa itsensä henkiiheveriin yksinkin, mutta kilpaurheilussa asetelma muuttuu. Kilpailussa urheilija asettuu aina arvioitavaksi, mitattavaksi, arvosteltavaksi tai vähintään valvonnan kohteeksi eli objektiksi. Tätä hän on sukupuolestaan, suoritusasostaan, ulkonäöstään tms. riippumatta koko kilpailun ajan lajissa kuin lajissa, olipa paikalla median edustajia tai ei. Objektina oleminen on kuulunut kilpaurheiluun niin kauan kuin urheilusuorituksia on laitettu paremmuusjärjestykseen.

Toiseksi urheilijoista on ainakin 1800-luvun lopulta asti tehty esikuvia kansakunnan, miehisyyden, naiseuden, nuorison kasvattamisen yms. tarpeisiin. Urheilijat itse ovat esikuvan/sankarin roolistaan kieltäytyneet harvoin, vaikka odotukset ovatkin olleet kovia, suorastaan epäinhimillisiä. Katseen kohteena ja esikuvana oleminen kuuluu hyvin usein samaan pakettiin urheilumenestyksen kanssa.¹⁰¹ Kun urheilija tiedostaa olevansa objekti, hänestä tulee samalla hetkellä subjekti. Hän voi halutessaan (ainakin yrittää) vaikuttaa tuomareihin, median edustajiin ja yleisöön.

Kolmanneksi naistutkijat ovat pohtineet erittäin vähän naisurheilijoiden ulkonäköä koskevien luonnehdintojen (kuten kaunis, kaunotar, nätti, sievä, siro, pieni jne.) merkitystä historiallisessa todellisuudessa eläneiden naisurheilijoiden tai urheilutoimittajien kannalta. On perusteltua väittää, että vuosikymmenestä toiseen tiedotusvälineissä esiin nostetuista kauneuden määrityksistä tulee vähitellen itsestään selvä ihanne. On hyvä, että asia tiedostetaan, nostetaan esiin ja kyseenalaistetaan. Mutta millaisen kannan yksittäinen urheilija tai toimittaja siihen on voinut aikanaan ottaa? Onko kaunottareksi, sirkeäsilmäiseksi, iloiseksi tai viehättäväksi luonnehtiminen loukannut naisurheilijoita? Tuskinpa. Onko (mies)toimittajien tietoinen tavoite ollut näin vain trivialisoida naisurheilua? Vai ovatko toimittajat sittenkin vain ajatelleet tekevänsä palveluksen yksittäiselle naisurheilijalle, tuomalle heistä esiin omassa ajassa positiivisina pidettyjä ominaisuuksia? Useissa visuaalisissa urheilulajeissa kauneus, sirous ja keveys ovat olleet ja ovat yhä tavoiteltuja suorituksen ominaisuuksia.¹⁰² On myös hyvä muistaa, että harva yksittäinen naisurheilija esiintyi SU-

¹⁰⁰ Pirinen 2002, 50.

¹⁰¹ Itkonen & Knuutila 1997, 11-24; Kokkonen 2003, 91.

¹⁰² Laine 2000, 223-228, Sarje 2009, 43-47.

lehden kuvissa yli viisi kertaa. Toisin sanoen silloin harvoin kun urheilijasta kuva lehdessä oli, niin kuvatun mieltä tuskin pahoitti hänen kuvaamisensa vallitsevien kauneusihanteiden mukaisesti.

Muutenkin vaikuttaa siltä, että naistutkijat ovat pohtineet asioita erittäin vähän historiallisessa todellisuudessa eläneiden naisten kannalta. Voisiko olla niin, että naisurheilijat ovat vain yksinkertaisesti, aivan omasta halustaan ja tiedostaen halunneet meikata, pukeutua naisellisesti ja muuten huolehtia ulkonäöstään vallitsevien kauneusihanteiden mukaisesti? Tämän asian voisi nähdä myös aivan normaalinakin käyttäytymisenä historiallisessa todellisuudessa eläviltä naisurheilijoilta, eikä vain heteroseksuaalisuuden todisteluna.

Harvemmin on tuotu esiin sitäkään seikkaa, että vaatimukset olla kaunis tulivat myös naisurheilun sisältä. Leena Laineen haastattelussa voimisteluohjelmia 1940-luvulta asti suunnitellut naisvoimistelija Elli Särkkä sanoo: ”*Minun tarkoitukseni, lopullinen tarkoitukseni olisi tässä liikunnassa saada oivaltamaan se, että olen liikkuva ihminen ja voin kauniisti suorittaa jotakin.*”¹⁰³ Suuria kenttäohjelmia naisvoimistelijaille 40- ja 50-luvuilla suunnitellut Taimi Hirvonen puolestaan sanoo:

*Ei tietysti voimistelija saa olla lihava, ei mahdu joukkueeseen. Jos on lihava, ei ole esteettisesti sopiva sillä tavalla, se eroaa muista. – – Yleensä hän me oltiin laihoja, kun treenaus oli niin valtavaa. – – Ei saa olla liian lyhyitä tai liian pitkiä sekaisin. [Kun] on mahdollisimman tasainen ryhmä ja mahdollisimman samankaltaisia, silloin se tulee yhtenäiseksi se joukkue. Karsintaa tulee ilman muuta. Jos oli niin hyvä että mahtui esiintymisryhmään, niin kyllä sen oli laihdutettava. Kuitenkin me olimme lihavampia kuin nyt nuoret naiset.*¹⁰⁴

Aikaisempaa mediaan liittyvää naisurheilututkimusta on kiinnostanut erittäin paljon naisurheilijoiden ulkonäköön liittyvät seikat. Tämänkin tutkimuksen satojen kuvien kuvateksteistä löytyvät sanat: kaunis, kaunotar, sievä, keveä, siro, hymyilevä... Naisurheilijoiden ulkonäön kuvailu liittyi siis kiinteästi sotien jälkeisten vuosikymmenten urheilujournalismiin, aivan kuten naisurheilun tutkijat ovat useissa tutkimuksissa aiemmin todenneet.

¹⁰³ Laine 2000, 228, kursivoinnit kirjoittajan.

¹⁰⁴ Laine 2000, 223, kursivoinnit kirjoittajan.

SU-lehdessä vuosien 1945–1969 välisenä aikana julkaistujen naisurheilijakuvien kolme tärkeintä julkaisuperustetta olivat kuitenkin menestyminen, suomalaisuus ja

naisurheilijan edustama urheilulaji.¹⁰⁵ Tämä näkökulma näyttäisi naisurheilijoilta jääneen taka-alalle naisurheilun ja median välisiä suhteita tutkiessaan. Voittajat, mitalistit, ME- ja SE-tulosten tekijät sekä kansainvälisissä kilpailuissa Suomea edustaneet naisurheilijat saivat siis varmimmin kuvansa lehteen, olivat he sitten kauniita tai ei. Aikansa kauneusihanteen täyttäminen ei ollut läheskään aina itsetarkoitus edes naisurheilijakuvien kohdalla, kuten Kuvan 3. kuvateksti osoittaa. Kauniista ulkonäöstä tai muuten valokuvauksellisesti onnistuneesta kuvasta ei toki ollut haittaa.

Kuva 3. SU-lehti 4-8-1948.

Naistenkin joukosta nousi vaatimuksia urheilutoimittajien suuntaan, ettei heitä saa kuvata keskittyneinä, väsyneinä tai juuri maaliin saapuneina.¹⁰⁶ Näistä näkökulmista katsottuna naisurheilijaa kauniiksi tai sieväksi sanominen ei välttämättä ollut niin trivialisoiva asia. Esimerkiksi SU-lehdessä vuonna 1960 oli juttu SVUL:n Naisten Keskustoimikunnan koulutuspäiviltä otsikolla ”Suomen valokuvaajille: Älkää ottako kuvia naisista silloin kun he saapuvat väsyneinä maaliin!” Siinä kerrotaan koulutusohjaaja Eeva Poutiaisen alustuksesta, jossa oli esiin tuotu seuraavia näkökulmia:

— on väärin valokuvaajien taholta ottaa kuvia naisurheilijoistamme juuri silloin kun he valmistautuvat suuriin suorituksiin tai tulevat väsyneinä maaliin. Nämä kuvat eivät ole parasta mainosta naisurheilustamme eikä naisurheilijoistamme esteettisyyttä ajatellen. On väärin luulla, että urheilu ”räökkää” naisemme. — Meidän naisurheilujohtajien vastuu on kasvat-

¹⁰⁵ Kts. 4.1.1.

¹⁰⁶ SU-lehti 3-69-1960.

*taa työstämme naisellisia yksilöitä, ja meidän tulee vaikuttaa siihen, että suurelle yleisölle tuodaan esiin urheilun aikaansaama kauneus niin henkisen kuin ulkoinenkin.*¹⁰⁷

Tällaiset vaatimukset ovat varmasti ohjanneet SU-lehden valokuvaajia, toimittajia ja toimitusta sekä vaikuttaneet osaltaan myös naisurheilijoista käytettävään sanastoon.

Miesten varsin yleinen asiantuntemattomuus naisvoimistelun suhteen kuitenkin loukkasi naisia. Laineen haastattelema Hirvonen kertoo:

*”Oikein hyvin voimisteltu”, ne sanoo siellä. Tullaan sitten näyttämön taakse: ”Ai kun te tanssitte hyvin.” Että se harmitti, että ne katseli vain sitä naista. Jos joku sanoi vaan, että hyvät sääret, niin minua harmitti. Kun ei ne ymmärtäneet mitään siitä teknisestä liikunnasta, ei ne katsoneet sitä niin kuin urheilusuoritusta. Ainoat, jotka katsoivat niin, olivat miesvoimistelijat. – – Täytyy olla vähän tietoa tästä asiasta.*¹⁰⁸

Rumia liikkeitä (esim. asentoja, joita yleisöä katsoi takaapäin) yritettiin välttää ja yhtenä tavoitteena todellakin oli olla kaunis vallitsevien kauneusihanteiden mukaan, katsojasta sitten riippui oliko katsominen ”oikeanlaista”. Toiset katsoivat naisurheilijaa ensisijaisesti naisena, toiset urheilijana. Saman jaon saattaa nähdä SU-lehden valokuvissa.¹⁰⁹

¹⁰⁷ SU-lehti 3-69-1960, kursivoinnit kirjoittajan.

¹⁰⁸ Laine 2000, 223, kursivoinnit kirjoittajan.

¹⁰⁹ Laine 2000, 223 ja Sarje 2009, 45. Aino Sarje on myös haastatellut naisvoimistelijoita. Hänen tekemistään haastatteluista tulee ilmi sama jännite siitä katsoiko yleisö ensisijaisesti naista vai naisvoimistelijaa.

3. YLEISKUVA – MÄÄRÄLLINEN ANALYYSI KOKO KUVA-AINEISTOSTA

Tässä luvussa pureudun aineistoon määrällisen analyysin keinoin. Tavoitteena on selvittää, miten paljon kuvia naisurheilijoista julkaistiin lehden muuhun kuvamateriaaliin ja harrastajamääriin verrattuna. Mitkä naisten harrastamat urheilulajit olivat eniten esillä kuvien kautta, mitkä puolestaan vähiten? Pyrin myös löytämään syitä löytämilleni tuloksille. Lopuksi vertailen tuloksia muihin Suomessa ja ulkomailla tehtyihin tutkimuksiin.

Määrällinen analyysi puolustaa hyvin paikkansa tutkittaessa näin laajaa aineistoa, sillä sen avulla aineistosta pystyy muodostamaan pätevän yleiskuvan. Kuvaston muuttaminen numeroiksi ja graafisiksi esityksiksi tuo esiin muutoksia, jotka saattaisivat helposti jäädä huomaamatta laajassa aineistossa eivätkä välttämättä tulisi pienemmässä aineistossa esiin lainkaan. Kokonaisuuden hahmottaminen kvantitatiivisin menetelmin antaa vahvan selkänöjan sisältöanalyysille. Kuvaston ääripäät ja vahvasti mieleen jääneet kuvat eivät näin pääse varastamaan suhteettoman suurta osuutta huomiosta.

3.1. Aineiston lajittelun periaatteet

Tutkin kaikki vuosien 1945 ja 1969 välillä ilmestyneet SU-lehdet. Vuodesta 1951 ilmestynyttä *Urheilijan Joulu* -lehteä ja mainoksissa esiintyneitä urheilijoita en ole ottanut tutkimukseen mukaan. Selatessani lehteä täytin kaavaketta (kts. Liite 1) ja kuvasin kaikki naisurheilijakuvat. Kaavake koostui 18 sarakkeesta ja lisäksi käytin molempia marginaaleja. Miesurheilijoiden kuviin laskin kaikki sen hetkiset ja aktiiviuransa jo lopettaneiden miesurheilijoiden kuvat, kuvasivatpa ne urheilua tai urheilun ulkopuolista elämää. Mukana on siis joitakin kuvia valmentajista ja urheilujohtajistakin. Rajan vetäminen siihen milloin kuvattuna ei ole enää urheilija, edes entinen, vaan sarakkeeseen muut kuuluva henkilö oli toisinaan melko konstikasta. Vaatetuksen tai iänkään mukaan päätöstä ei voinut tehdä, joten ratkaisin ongelman asiayhteyden mukaan. Esimerkiksi vuosina 1967 ja 1968 presidentti Kekkonen hypäsi, hiihti, juoksi ja loikki lähes kuukausittain SU-lehden kuvissa. Niin innokas urheilumies kuin Kekkonen olikin, laskin hänet kuitenkin sarakkeeseen muut hänen asemastaan ja juttujen sisällöstä johtuen. Arvioni mukaan näiden rajatapausten tiukempi tarkastelu saattaisi vähentää miesurheilijoiden sarakkeeseen laskettujen määrää enintään kaksi prosenttiyksikköä. Näin isossa aineistossa näiden ”voisi tulkita

toisinkin” -kuvien määrä nousee suureksi, mutta ei vielä niin suureksi, että sillä olisi merkittävää vaikutusta tutkimustuloksiin.

Lasten kuviin laskin mukaan luonnollisesti kaikki lapset. Yläikärajan vetäminen oli toisinaan melko hankalaa. Rajaksi muodostui 14–16 vuoden ikäraja, riippuen tapauksesta. Mikäli 14-vuotias ui aikuisten sarjassa ja alittaa vielä ME ajan, on häntä enää hyvin vaikea lapseksi määritellä. Vaikeimmin määriteltäviä rajatapauksia oli taitoluistelussa, uinnissa ja telinevoimistelussa. Lasten ja nuorten leireiltä otetut kuvat sijoitin lähes poikkeuksetta lasten sarakkeeseen. Mikäli ikää tai sarjaa ei ollut ilmoitettu, katsoin missä vaiheessa puberteetti oli ja tein päätöksen sen mukaan.

Sarake ”muut” koostui urheiluopistoista, mäkihyppytorneista, stadioneista yms. urheilulle tärkeistä paikoista otetuista kuvista. Lisäksi tähän sarakkeeseen on laskettu kuvat, joita on otettu Veikkaus yhtiön toimitiloista, johtajista ja arpajaisten voittajista. Kuvat eri maiden diplomaateista, filmitähdistä ja suomalaisista poliitikoista sekä urheilujohtajista on myös laskettu tähän sarakkeeseen. Vaikeimpia rajatapauksia olivat juuri nämä suomalaiset urheilujohtajat tai valmentajat, useimmat entisiä urheilijoita, mutta nyt toisessa roolissa.

Naisten kuvien suhteen noudatin samaa periaatetta kuin miestenkin, mukaan laskin niin entiset kuin sen hetkiset urheilijat, naisvoimistelijat ja kuntoilijat. Mikäli kuvassa oli sekä mies- että naisurheilijoita laskin kuvan naisten sarakkeeseen. Aluksi tarkoitukseni oli lajitella naisurheilijoiden kuvat seuraavasti: Naisurheilijat (NU), naisvoimistelijat (NV), urheilujohtajat (esim. SNLL:n johtajat) ja täytekuvat (esim. elokuvatähdet). Tämän jaottelun tein selattuani 1940-luvun lehtiä. Kokemus kuitenkin osoitti, että vain kahta ensimmäistä saraketta oli mielekästä täyttää. Urheilujohtajia olisi ollut epämiellekästä eritellä aineistosta, sillä olihan heillä lähes kaikilla urheilu tai naisvoimistelu tausta. Lisäksi aina heidän kuvissa esiintyessään, jutun aiheen oli naisurheilu tai -voimistelu. Täytekuvina (ilman mitään yhteyttä urheiluun) naistenkuvia esiintyi vain 1940-luvun lehdissä ja yhteensä niiden määrä jäi alle kahden kymmenen. Tutkimuksen edettyä tulosanalyysivaiheeseen, totesin vain ensimmäisellä naisurheilijat miesurheilijoista eritelleellä sarakkeella olleen merkitystä.

Seuraavaksi merkitsin oliko naisurheilijan kuva kasvokuva (hartioita sai näkyä), puolikuva (alaraja noin lantion korkeudella) vai kokokuva (koko urheilija kuvassa). Sitten katsoin oliko kyseessä suoritus-, urheilu- vai siviilikuva. Tehdessäni analyysiä koko aineistosta totesin, ettei näistä tiedoista ollut lopulta merkittävää hyötyä tutki-

muskysymyksiin vastauksia hakiessani. Suorituskuvassa todella urheiltiin. Urheilu-kuvassa urheilija oli kilpailu tai verryttelyasussa urheilupaikalla, palkintojenjaossa tai vaikkapa juuri maaliin tulleena eli urheilijalle tyypillisessä asussa ja tilassa. Sivii-likuvaksi nimesin sellaisen kuvan, jossa urheilija esiintyy kotonaan, työpaikallaan, majoitustiloissa leireillä tai kisamatkoilla. Kilpailuihin lähtö- tai paluu kuvat lento-kentältä tai rautatieasemalta kuuluvat myös tähän sarakkeeseen.

Lajit sarakkeeseen merkitsin lopulta joitain tuntomerkkejä tai erityishuomautuksia kuvasta tietokoneelle siirtämistä varten. Oikeanpuoleiseen marginaaliin merkitsin kuvissa esiintyneet urheilulajit. Mikäli kuvassa polki kesällä kilpapyörää hiihtäjä Siiri Rantanen, merkitsin lajiksi pyöräilyn. Mikäli kuva oli otettu siviilissä, merkit-sin lajin kuvassa olevan urheilijan mukaan. Koko aineistossa oli 15 naisurheilijaku-va, joissa urheilulaji jäi epäselväksi (merkintä Laji???)

3.2. Miesten, naisten ja lasten osuudet kuvastossa ja harrastajamäärissä

Aineisto jakautuu kuvien määrässä ja sisällössä tapahtuneiden muutosten mukaan kolmeen eri ajanjaksoon, jotka käsittelevät vuosia **1945–1950, 1951–1961 ja 1962–1969**. Ennen kuin syvennyn tarkemmin aineistoon, esitän yleistiedot koko 25 vuosi-kerran aineistosta. Luvut on perusteltua esittää siksi, että lukijan on helpompi liittää jatkossa esitettävät yksittäiset tulokset ja muutokset kokonaisuuteen, ja näin arvioida itse niiden merkitystä. Lehti ilmestyi keskimäärin 81,6 kertaa vuodessa.¹¹⁰ Yhdessä lehdessä oli keskimäärin 12 sivua ja 13 kuvaa.¹¹¹ Yhdellä sivulla oli keskimäärin 1,1 kuvaa.¹¹² Kuvia miesurheilijoista oli 22 313 kpl (84,2 %), naisurheilijoista 2 282 kpl (8,6 %), lapsista 660 kpl (2,5 %) ja muista aiheista 1 243 kpl (4,7 %). Taulukko 3. esittää eri ryhmien kuvien suurimmat ja pienimmät kappalemäärät sekä prosent-tiosuudet vuosien 1945 ja 1969 välillä. Se esittää aineiston molemmat ääripäät ja piirtää näin rajat tarkastelun kohteena oleville asioille.¹¹³

¹¹⁰ Lehtiä yhteensä 2041 kpl, sivuja 24 592 kpl, kuvia 26 498 kpl. Eniten lehtiä ilmestyi olympiavuon-na 1952 yhteensä 115 numeroa ja vähiten 48 numeroa vuonna 1946.

¹¹¹ Paksuimmillaan yksittäiset numerot olivat vuonna 1967, kun sivuja niissä oli keskimäärin 21,7 ja kuvia 19,6 kpl. Ohuimman vuosikerran lehdissä vuonna 1946 oli keskimäärin vain 7,7 sivua ja 5,5 ku-va.

¹¹² Kuvia oli suhteessa eniten vuoden 1951 vuosikerrassa, kun yhdellä sivulla niitä oli 1,5 kpl ja vähi-ten 0,7 kpl vuosina 1946 ja 1969.

¹¹³ Yksittäisten vuosien tarkat tiedot löytyvät Liitteestä 2.

Taulukko 3. Yhteenveto aineistossa esiintyneistä suurimmista ja pienimmistä kpl-määristä ja % -osuuksista sekä vuosikerta.

	Suurin			Pienin	
	määrä /			määrä /	
Kuva	%-osuus	Vuosi	Kuva	%-osuus	Vuosi
Miesten kuvia (kpl)	1568	1952	Miesten kuvia (kpl)	237	1946
Miesten kuvia (%)	90,8 %	1950	Miesten kuvia (%)	73,2 %	1968
Naisten kuvia (kpl)	241	1952	Naisten kuvia (kpl)	11	1946
Naisten kuvia (%)	13,1 %	1952	Naisten kuvia (%)	4,0 %	1949
Lasten kuvia (kpl)	83	1966	Lasten kuvia (kpl)	1	1946
Lasten kuvia (%)	5,6 %	1966	Lasten kuvia (%)	0,4 %	1950
Muut (kpl)	126	1967	Muut (kpl)	14	1946
Muut (%)	12,9 %	1967	Muut (%)	1,4 %	1952

Lähde: Suomen Urheilulehden vuosikerrat 1945–1969.

Vuosina 1945–1950 Suomi toipui raskaista sotavuosista ja monia keskeisiä hyödykkeitä säännösteltiin. Sodan aikana naiset olivat tehneet miestenkin töitä, mutta rauhan tultua palattiin perinteisiin rooleihin kotona ja työelämässä. Pulaa oli melkeinpä kaikesta, jälleenrakentaminen kutisti vapaa-ajan vähäiseksi ja sodissa oli kaatunut moni urheilija.¹¹⁴ Tämä kaikki näkyi suomalaisessa urheiluelämässä, joka kuitenkin vähitellen alkoi toipua. Ohjaajista, harjoitusuoneistosta ja välineistä oli kova pula. Suuret ikäluokat syntyivät ja monet naisurheilijat siirtyivät ”äitiyslomille”.¹¹⁵ Kaikenlaisen urheiluun suhtauduttiin kuitenkin SU-lehdessä innostuneesti ja kannustavasti, kuten esimerkiksi vuodelta 1947 oleva Kuva 4. kuvateksteineen osoittaa. Sodan jäljet näkyvät kuvassa. Kahdella kilpailijalla seitsemästä ei ollut kenkiä, ainoastaan yhdellä näytti olleen oikea urheiluasu päällään ja aseiden paukuttelua vältettiin. Kaikesta huolimatta suomalaisnaiset olivat varovaisen innostuneita urheilusta ja eniten mahdollisuuksia siihen oli kaupungeissa. Kuvatekstin tyyli, joka käsittelee naisurheilijoita silkkihansikkain, oli myös tyypillistä tälle ajanjaksolle.

¹¹⁴ Pelkästään talvisodassa kaatui n.2000 SVUL:n ja TUL:n urheilijaa. Laine 1987, 712.

¹¹⁵ Laine 2000, 155-161

Kuva 4. SU-lehti 4-40-1947.

Sanomalehtipaperin säännöstely päättyi vuonna 1949, mutta se ei näkynyt heti lisäyksenä SU-lehden sivujen määrässä. Ensimmäisen jakson (1945–1950) aikana lehti ilmestyi kerran viikossa, yhdessä numerossa oli keskimäärin 8,6 sivua ja 7,7 kuvaa ja yhdellä sivulla 0,9 kuvaa.¹¹⁶ Sota-ajan jälkeinen niukkuus näkyy siinä, että koko kuva-aineiston määrästä vain yhdeksän prosenttia (2440 kuvaa) julkaistiin tämän ajanjakson aikana.

Vuosien 1945–1950 välisenä aikana SU-lehden kuvista 88 % oli otettu miesurheilijoista. Miesurheilijakuvien osuutta voi pitää huomattavan suurena, sillä tuohon aikaan sekä SVUL:ssa että TUL:ssa miehiä oli hieman alle puolet eli n. 47 % jäsenistöstä.¹¹⁷ (Kts. Liite 4.) Samaan aikaan SU-lehden kuvista vain 5 % oli otettu naisur-

¹¹⁶ Olympiavuonna 1948 lehti ilmestyi 61 kertaa. Riippuen vuosikerrasta yksittäisessä lehdessä oli keskimäärin 7,7 – 9,4 sivua ja 5,5 – 8,1 kuvaa sekä yksittäisellä sivulla 0,7 – 1,1 kuvaa.

¹¹⁷ SVUL:n vuosikertomukset ja Laine 2000, 321.

heilijoista. SVUL:ssa ja TUL:ssa viidennes jäsenistöstä oli kuitenkin naisia, joten kuvia naisista oli erittäin vähän suhteutettuna harrastajamääriin. Sotien jälkeisen jakson kuvastossa lasten asema on suorastaan surkea, sillä vain joka sadannessa kuvassa urheili lapsi. Heitä oli kuitenkin noin kolmannes sekä SVUL:n että TUL:n jäsenistöstä.¹¹⁸

Syitä miesurheilijoiden kuvien suurelle osuudelle SU-lehdessä on monia. Ensinnäkin miesten kilpaurheilu oli sallitumpaa miehille kuin naisille. Toiseksi miesten urheilemista käsittelevät artikkelit ylittivät uutiskynnyksen helpommin kuin naisten tai lasten urheilua käsittelevät artikkelit. Miesten urheilu oli se jota hehkutettiin jo etukäteen, ja josta urheilun draama lehdessä rakennettiin. Kolmanneksi naisilla oli oma *Kisakenttä*-lehtensä, joka osaltaan vähensi painetta kirjoittaa naisista. Neljänneksi miehet kilpailivat useammassa lajissa ja useammissa sarjoissa kuin naiset. Naisille oli tarjolla huomattavasti vähemmän eri pituisia juoksu-, uinti-, tai hiihtomatkoja eli naistensarjan voittajia oli yksinkertaisesti vähemmän. Kuvia jalkapallosta tai jääpallosta oli lähes jokaisessa lehdessä, kun päälle lisätään mäkihyppääjät, nyrkkeilijät, painijat jne. miesten kuvien osuus kasvaa nopeasti suuremmaksi. Naisten sarjan voittajasta oli yleensä aina kuva lehdessä, mutta miehistä saattoi kuvansa saada lehteen jopa kilpailun kolme parasta.¹¹⁹

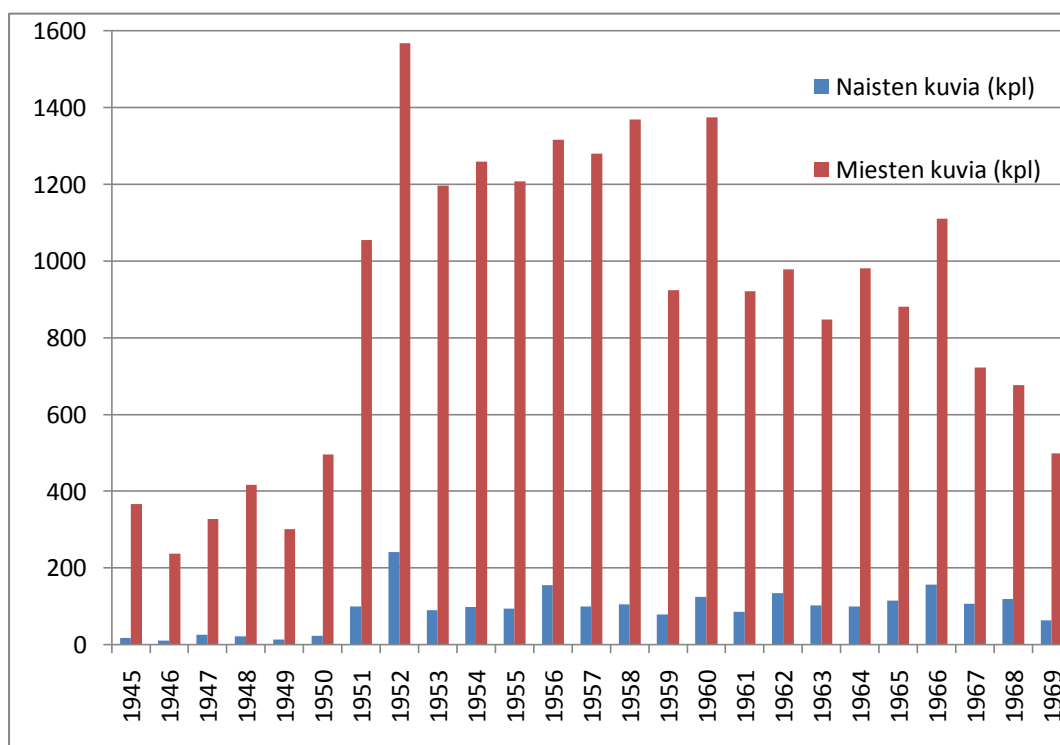
Kilpailu-uransa 1940-luvun puolivälissä aloittanut Siiri Rantanen kuvaili sotien jälkeistä aikaa Jaana Karin haastattelututkimuksessa seuraavasti: *”Eipä ku niitä ei ollut kunna niitä kisoja. Ku naisia ei ollut osanottajia ni, mitäs niille kisoja. Että jos piirin mestaruuksissa oli toistakymmentä naista niin hyvä oli. Niitä oli niin vähän.”*¹²⁰ Naiset eivät siis osallistuneet kisoihin suurin joukoin, jolloin kisojakin järjestettiin heille vähemmän. Tämäkin vähensi osaltaan naisten näkyvyyttä SU-lehden sivuilla.

¹¹⁸ Jakson aikana SVUL:ssa 21 % ja TUL:ssa 19 % jäsenistöstä oli naisia, lapsia SVUL:ssa 31 % ja n. TUL:ssa 33 %.. Lähde: SVUL:n vuosikertomukset ja Laine 2000, 321. SU-lehti siirtyi Palloliitolta SVUL:n omistukseen vuonna 1950, mutta miesten ja naisten osuudet kahden suurimman keskusliiton jäsenistössä kertovat hyvin harrastajamäärien suhteesta sukupuolten välillä koko maassa.

¹¹⁹ SVUL:n vuosikertomukset 1945-1951; Laine 2000, 321.

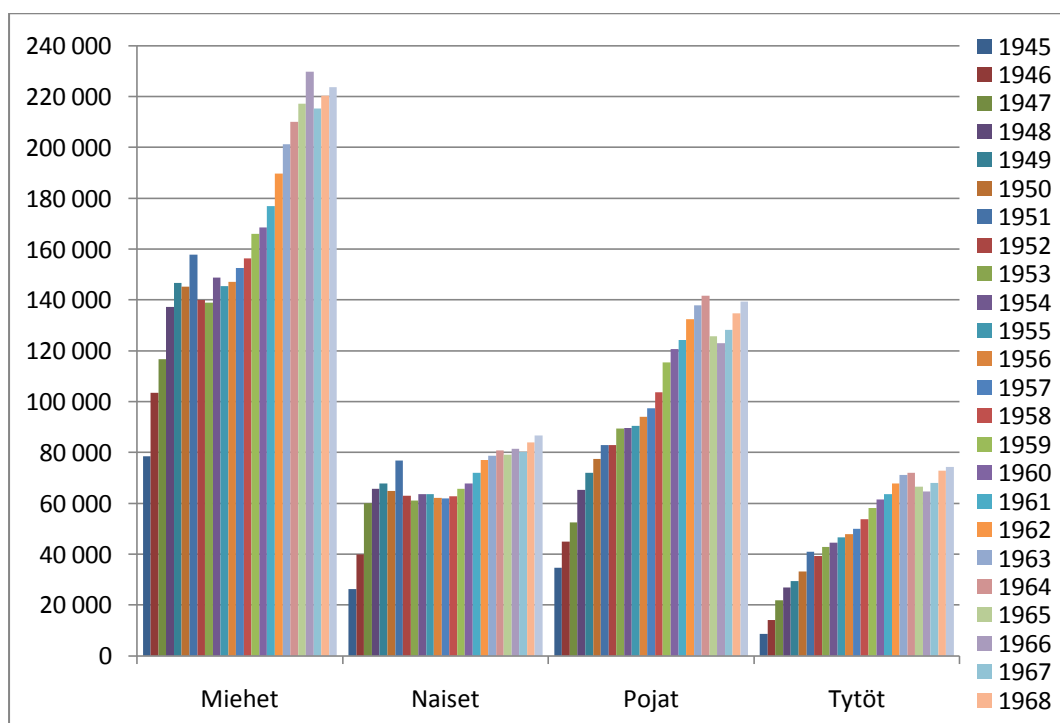
¹²⁰ Kari 2000, 36.

Kuvio 2. Mies- ja naisurheilijakuvien kpl-määrät Suomen Urheilulehdessä 1945-1969.

Lähde: Suomen Urheilulehden vuosikerrat 1945-1969.

Kuvio 3. SVUL:n jäsenet vuosikertomusten mukaan 1945-1969.¹²¹

Lähde: SVUL:n vuosikertomukset 1945-1969.

¹²¹ Pojat/tytöt vuosina 1945-1950 alle 18v ja vuosina 1951-1969 alle 17v.

Lasten ja nuorten fyysisestä kunnosta oli alettu kiinnostua jo ennen toista maailmansotaa, ja sotilaspojille ja pikkulotille järjestettiin monenlaisia kilpailuja.¹²² Rauhan palattua lasten ja nuorten liikkuminen ei SU-lehdessä kuitenkaan saanut juuriakaan huomiota, ainakaan kuvien muodossa. Vain 1 % tämän ajanjakson materiaalista kuvasi tulevaisuuden urheilusankareita. Osuus on erittäin pieni, sillä vuosien 1945–1950 välisenä aikana SVUL:n ja TUL:n jäsenistöstä noin kolmannes oli alle 18-vuotiaita nuoria (SVUL:ssa n. 23 % poikia ja n. 9 % tyttöjä ja TUL:ssa n. 21 % poikia ja n. 14 % tyttöjä).¹²³ Vaikka monissa artikkeleissa nuoria kannustettiin liikkumaan, tekniikkaa opetettiin, valmennustietoutta jaettiin ja heidät siten huomioitiin, niin kuvan arvoisia he eivät olleet. Tämä kertoo siitä, että SU-lehti oli jo tuolloin voimakkaasti *miesten kilpaurheiluun* suuntautunut lehti.

Muiden kuvien osuus jakson aineistosta oli 7 %. Kuvia uusista urheiluopistoista¹²⁴, uimaloista, hyppyrimäistä ja muista suorituspaikoista oli aineistossa varsin paljon, jopa enemmän kuin naisista tai lapsista. Tällaisten asioiden uutisointi kertoo osaltaan jälleenrakentamisesta ja sodasta toipumisesta. Uudet ja ehjät suorituspaikat olivat ilon aiheita koko urheiluväelle.

Vuosien 1951–1961 välisenä aikana suomalaisten elintaso kohosi selvästi korkeammalle kuin se oli ollut ennen sotia. Viimeiset sotakorvaukset maksettiin vuonna 1952 ja elintarvikesäännöstely päättyi vuonna 1954. Tämän jakson aikana suomalainen urheiluelämä piristyi huomattavasti erityisesti Helsingin olympialaisten ansiosta. Jo vuosi 1951 oli suuri murrosvuosi niin suomalaisessa urheiluelämässä kuin SU-lehden sisällössäkkin, joten siihen on myös perusteltua asettaa tutkimuksen toisen aikajakson alku. Kotikisat saivat yhä useamman suomalaisurheilijan harjoittelemaan ja kisailemaan viimeistään vuonna 1951 olympialaiset mielessään. SVUL:n jäsenmäärä kohosi vuotta ennen olympialaisia yli 350 000 henkeen, tuo määrä ylitettiin seuraavan kerran vasta vuonna 1957. Naisten osalta vuosi 1951 oli vieläkin pirteämpi, sillä heitä oli nyt SVUL:ssa 12 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Vasta vuonna 1962 naisia oli SVUL:n jäsenistössä enemmän eli yli 77 000.¹²⁵ Yleensä

¹²² Vasara 2002, 61-64.

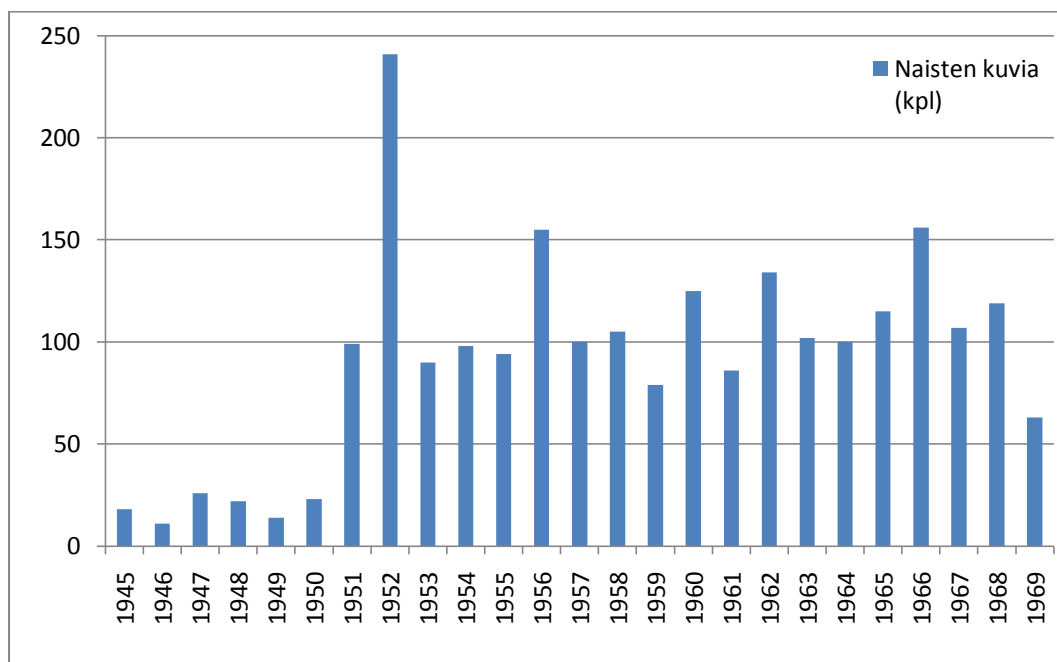
¹²³ Laine 2000, 321 ja SVUL:n vuosikertomukset 1945-1950.

¹²⁴ Suomen palloliiton Eerikkilän urheiluopisto perustettiin vuonna 1945, Hiihtoliiton ja Suomen Ladun Vuokatin urheiluopisto vuonna 1945, Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton Kisakallion urheiluopisto vuonna 1949, pohjalaisen urheiluväen Kuortaneen urheiluopisto vuonna 1950. Vasara 1992b, 383.

¹²⁵ SVUL:n vuosikertomukset 1945-1969. Naisten määrä lisääntyi tasaisesti kaikissa SVUL:n lajiliitoissa eli nousu ei selity esim. uuden lajiliiton liittymisellä SVUL:oon.

olympiavuosi on nostettu Suomen (urheilu)historiassa suureksi vedenjakajaksi.¹²⁶ SU-lehden uutisointi, ilme ja kielenkäyttö viittaavat kuitenkin vahvasti siihen, että urheiluväen keskuudessa padot murtuivat jo vuoden 1950 lopulla ja erityisesti vuoden 1951 aikana.

Kuvio 4. Naisurheilijakuvien kpl-määrä Suomen Urheilulehdessä 1945-1969.

Lähde: Suomen Urheilulehden vuosikerrat 1945-1969.

Vuoden 1951 murros näkyy SU-lehdessä mm. lehden numeroiden, kuvien ja käsiteltävien urheilulajien määrän selkeänä lisääntymisenä. Olympiahuuman nosteessa se alkoi ilmestyä kahdesti viikossa. Niukat sotien jälkeiset vuodet näyttivät jääneen selvästi taakse. Aneeminen harmaus haihtui ja tilalle tuli pirteyttä, iloa, kansainvälisyyttä, räiskyvämpää kielenkäyttöä, tekemisen meininkiä ja voimaa. Tulevaisuudesta jaksettiin taas olla kiinnostuneita. Seuraavana vuonna huima kehitys jatkui yhä, sillä sivumäärä nousi pysyvästi noin kahdentoista tienoille, missä se pysyi 1960-luvun puoleenväliin saakka. Ulkomaalaisia urheilusankareita esiteltiin suomalaiselle urheiluväelle entistä useammin ja uudet ME-tulokset olivat merkittäviä uutisia. Lisäksi kotimaista ja ulkomaalaista tuloskehitystä vertailtiin tiiviisti ja tässä valossa sitten suomalaisten menestysmahdollisuuksia kotikisoissa arvioitiin. Muutoksen taustalla voi olympiahuuman lisäksi olla monia muita syitä esim. yleinen vaurastu-

¹²⁶ Haataja 1987, 825-826. Vuonna 1952: sotakorvaukset saatiin maksettua, ensimmäinen rauhan aikainen sotilasparaati Helsingissä 2. maailmansodan jälkeen, Olympiaterminaalin, Käpylän Kisakylän ja Helsinki-Vantaa lentokentän valmistuminen, Armi Kuusela Miss Universumiksi sekä purukumien ja Coca Colan saapuminen Suomeen.

minen, koko urheiluelämän piristyminen, sanomalehtipaperin säännöstelyn päättyminen, lehden siirtyminen SVUL:n omistukseen, Sirmeikön siirtyminen päätoimittajaksi ja kasvava levikki, joka mahdollisti lisäsivut numeroihin.

Vuosien 1951–1961 välisenä aikana SU-lehdessä julkaistiin yhteensä 15 500 kuvaa eli 58 % koko tutkimusta käsittelevästä kuvastosta. Tämän jakson aikana lehdessä oli käytännössä 12 sivua, mikä on 4 sivua enemmän kuin ensimmäisellä jaksolla. Myös kuvien määrä ja osuus lehdessä kasvoi sillä nyt yksittäisessä lehdessä oli kuvia keskimäärin 14,1 kpl ja yhdellä sivulla 1,2 kuvaa.¹²⁷

Toisen jakson aikana miesurheilijoiden kuvien osuus SU-lehdessä pysyi edelleen erittäin korkealla ollen 87 %. Samaan aikaan SVUL:n jäsenistöstä miesten osuus oli kuitenkin vain n. 42 %. Miesurheilijoiden kuvien osuus 1950-luvun SU-lehdissä oli siis yli kaksi kertaa niin suuri kuin miesten osuus SVUL:n jäsenmäärästä. Kuvien määrä pysyi korkealla siitäkin huolimatta, että miesten osuus jäsenistöstä putosi aiempaan jaksoon verrattuna 5 prosenttiyksikköä. Miesten osuuden pieneneminen SVUL:n jäsenistössä selittyy erityisesti lasten/nuorten määrän kasvulla. Miesten jäsenmäärä SVUL:ssa pysyi vuosien 1948 ja 1958 välisenä aikana suunnilleen samana vaihdellen noin 137 000 – 157 000 välillä.¹²⁸

Toisen jakson aikana naisurheilijoiden kuvien määrässä tapahtuu selkeästi pysyvää nousu. Murrosvuonna 1951 naisten kuvien määrä nousi sadan tienoille, joka pysyi minimimääränä 1960-lopulle saakka. Naisurheilijoiden kuvien osuus oli toisella jaksolla 8 %, mikä on ensimmäisen jakson vuosiin verrattuna 3 prosenttiyksikköä enemmän. Vaikka naisurheilijoiden kuvien määrä lehdessä lisääntyi, naisten osuus SVUL:n jäsenmäärästä supistui jakson aikana 3 prosenttiyksikköä ollen 18 %. Naisten jäsenmäärän kehitys SVUL:ssa junnasi paikallaan koko 1950-luvun, sen sijaan lapset rynnistivät suurin joukoin urheiluseuroihin. Naisten määrä SVUL:ssa oli toisen jakson aikana pienimmillään noin 61 000 vuonna 1953 ja suurimmillaan noin 77 000 olympiahuuman saavuttaessa Suomen vuonna 1951.¹²⁹

Olympiavuosina 1952 ja 1956 naisurheilijoiden kuvien osuus vuosikerran aineistosta rikkoi jo merkittävänä pidetyn kymmenen prosentin rajan. Normaalista enemmän

¹²⁷ Riippuen vuosikerrasta yhdessä lehdessä oli keskimäärin 8,2 – 12,4 sivua ja 10,9 – 16 kuvaa sekä yksittäisellä sivulla 1 – 1,5 kuvaa.

¹²⁸ SVUL:n vuosikertomukset 1951-1961.

¹²⁹ Naisten osuus SVUL:n jäsenistöstä oli jakson aikana suurimmillaan 21 % vuonna 1951 ja pienimmillään 16 % vuonna 1961.

lehtikuvissa näinä olympiavuosina esiintyvät uimahyppääjät, hiihtäjät (1952 suomalaisten kolmoisvoitto 10 km hiihdossa ja 1956 Siiri Rantasen voittoisa viestin ankkuriosuus, jossa NL:n ankkurin ohitus), pikajuoksijat ja telinevoimistelijat. Näistä neljästä lajista ainoastaan hiihdossa suomalaisnaiset menestyivät merkittävästi. Kolmen muun lajin ”huomiopiikit” johtuvat enemmän visuaalisista yms. syistä.¹³⁰

Miesurheilijoiden kuvien osuuden pysyessä samana naisurheilijoiden kuvien tieltä väistyivät muut kuvat, joiden osuus väheni tässä jaksossa peräti 4 prosenttiyksikköä ollen nyt 3 %. Vaikka urheiluopistot ja monet merkittävät urheilupaikat oli jo ehditty korjata tai rakentaa olympiakisoihin mennessä niin urheilupaikkarakentaminen oli Suomessa voimakasta myös 1950-luvulla ja kiihtyi entisestään 1960-luvulla.¹³¹ Liikuntapaikkakuvien osuuden väheneminen SU-lehdessä kertookin siitä, että huomiota kiinnitettiin yhä enemmän itse urheiluun. Suorituspaikat alkoivat olla kunnossa ja kilpailutoiminta vireää, joten varsinaisista urheilu-uutisista ei toimituksessa ollut pulaa.

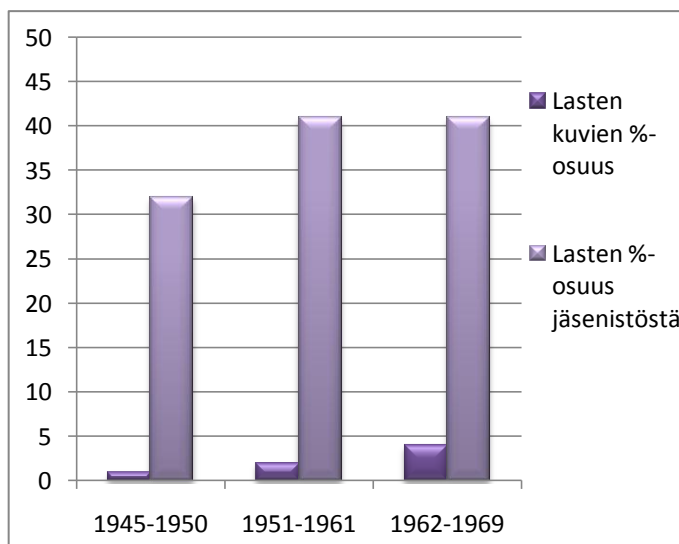
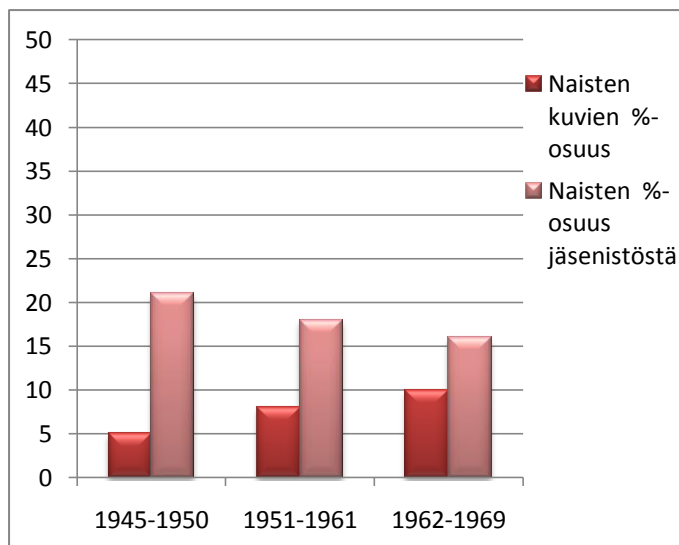
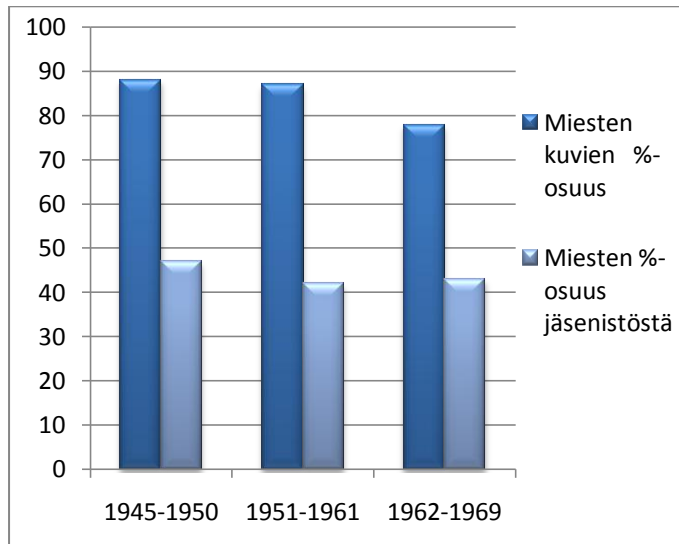
Lasten kuvien osuudessa toisen jakson aikana ei aluksi tapahtunut mitään muutosta, kunnes jakson loppupuolella se alkoi lisääntyä. Vuonna 1957 lasten kuvien osuus ylitti ensimmäisen kerran 2 % rajan. Syy tähän kehitykseen löytyy suurista ikäluokista, jotka alkoivat olla nyt ihanteellisessa kesäleiri-iässä eli noin kymmenvuotiaita. Suuret ikäluokat pakottivat koko suomalaisen yhteiskunnan ottamaan lapset paremmin huomioon ja tämä näkyi myös SU-lehden kuvissa. Kahteen prosenttiin noussutta osuutta kuvastosta voidaan pitää kuitenkin laihana lohtuna, jos asiaa katsotaan jäsenistön koostumuksen kannalta. SVUL:n riveissä urheili jakson aikana vähimmilläänkin n. 122 000 (vuonna 1952) ja enimmillään lähes 188 000 (vuonna 1961) alle 17-vuotiasta tyttöä ja poikaa. Heitä oli siis n. 40 %, eli lähes yhtä paljon kuin miehiä, SVUL:n jäsenistä vuosien 1951 ja 1961 välisenä aikana. Nähtävästi SU-lehdessä kuvien aikuisista urheilusankareista nähtiin palvelevan ja kiinnostavan nuorta lukijakuntaa enemmän kuin kuvat oman ikäisistä.¹³²

¹³⁰ Kts lisää eri lajien urheilijoiden esiintymisistä kuvissa luvuista 3.3. ja 4.1.1.

¹³¹ Vasara 1992b, 386-387.

¹³² Tyttöjen osuus SVUL:n jäsenistöstä nousi jakson aikana 11 %:sta 15 %:iin ja poikien 23 %:sta 29%:iin. SVUL:n vuosikertomukset 1951-1961.

Kuvio 5. Miesten, naisten ja lasten kuvien %-osuus SU-lehden kuvastossa ja SVUL:n jäsenistössä kolmen eri jakson aikana.

Lähde: Suomen Urheilulehden vuosikerrat 1945-1969 ja SVUL:n vuosikertomukset 1945-1969.

Tutkimuksen kolmannen ajanjakson, vuosien **1962–1969** välisenä aikana Suomessa tapahtui paljon suuria muutoksia, jotka näkyivät myös urheilussa ja SU-lehden valokuvissa. Kaupungeissa ja kauppaloissa asui vuonna 1950 vain kolmannes suomalaisista. Vuosikymmenen kuluttua kaupungeissa asusti 38 % suomalaisista. Muuttaminen maalta vain kiihtyi ja vuonna 1970 jo yli puolet (51 %) suomalaisista asui kaupungeissa. Alkutuotannosta siirryttiin nopeasti palveluammatteihin, jolloin monet naiset siirtyivät kotoa palkkatöihin. Kaupungistuminen näkyi aiemmin harvinaisempina pidettyjen lajien vahvistumisena ja uusien lajien lisääntymisenä kuvastossa. Vuoden 1962 vuosikerrassa naiset urheilivat jo 30:ssä eri lajissa! Vuodesta 1962 vuosikymmenen loppuun saakka naisurheilijakuvien osuus kuvastossa oli vuotta 1964 lukuun ottamatta vähintään 10 %.

Suomalaisten vapaa-aika lisääntyi huomattavasti tämän ajanjakson aikana. Arkea alkoivat helpottaa autot, imurit, pesukoneet, pakastimet yms. laitteet. Television katselusta tuli osa ihmisten vapaa-aikaa. Kuntoliikunnasta muodostui tärkeä osa kaupunkilaisten arkea. Työviikko lyheni viisipäiväiseksi 1960-luvun jälkipuoliskolla, mikä saattoi olla merkittävä syy siihen, että vuodesta 1967 SU-lehteä julkaistiin enää vain kerran viikossa.¹³³ Vuotta aiemmin oli vaihtunut myös päätoimittaja. Lehden tyyli alkoi jakson lopussa selvästi muuttua ja kuvat vähentyä. Tällä jaksolla ei enää eletty urheilun huumassa ja rönsyilevässä ilossa. Tilalle tuli totisuutta, kovuutta, järjestelmällisyyttä ja politiikkaa, mikä näkyi myös kielenkäytössä. Seuraava vuosikymmen olisi tuonut mukanaan kuvastoon selkeämmin sponsorit, mikä olisi muuttanut ratkaisevasti tutkimusasetelmia.

Kolmas jakso poikkeaa muista jaksoista siinä, että naisten kuvien osuus kuvastossa putosi alle kymmenen prosentin ainoastaan yhtenä vuotena. Naiset olivat siis selvästi vakiinnuttamassa asemaansa urheilu-uutisoinnin osana. Kymmenesosa kuvastosta on pienehkö osuus verrattuna harrastajamääriin, mutta verrattaessa sitä muihin vuosikymmeniin, lehtiin tai maihin niin osuus on merkittävä. Naisurheilu elikin voimakasta nousukautta 1960-luvulla sekä Suomessa että muualla maailmassa.¹³⁴ Hyväksyntä naisurheilua kohtaan lisääntyi. Naiset saattoivat kilpailla yhä useammassa lajissa, jolloin voittajien määrä lisääntyi ja edelleen naisurheilijakuvien määrä. Mahdollisuus harrastaa yhä useampia urheilulajeja lisäsi luonnollisesti naisten määrää

¹³³ Vasara 1992b, 369; Vihavainen 1987, 862-867. Yleisradio aloitti säännöllisen TV-ohjelmatoiminnan 1.1.1958.

¹³⁴ Esim. USA:ssa vuosien 1960 ja 1970 välillä tyttöjen ja naisten osallistumien koululiikuntaan kasvoi 600 prosentilla ja opiskelijaliikuntaan sadalla prosentilla. Naula 1994, 35.

SVUL:ssa. Vuonna 1969 SVUL:n jäsenenä oli jo noin 99 000 naista. Urheiluinnotus tarttui nuorisoon ja miehiin vieläkin voimakkaammin, sillä naisten osuus SVUL:n jäsenistössä laski, jäsenmäärän noususta huolimatta, jakson aikana 4 prosenttiyksikköä ollen 14 %.¹³⁵

Vuosien 1962–1969 välisenä aikana julkaistiin 9 671 kuvaa eli noin kolmannes¹³⁶ koko aineiston kuvista. Vuonna 1967 lehti alkoi ilmestyä vain kerran viikossa, mutta samalla sen yksittäisen lehden sivumäärä nousi noin 12 sivusta noin 20 sivuun. Muutoksen taustalla voi nähdä mm. uuden päätoimittajan Aaro Laineen linjanvedon tai siirtymisen viisipäiväiseen työviikkoon. Vaikka sivumäärä kasvoi, kuvien määrä väheni kolmannella jaksolla verrattuna toiseen jaksoon. Muutoksen näkee selvästi tarkasteltaessa yksittäisellä sivulla olevien kuvien määrää, mikä antaa tarkemman kuvan lehden kuvituksesta. Toisen ajanjakson aikana 1950-luvulla yhdellä sivulla oli nimittäin keskimäärin 1,2 kuvaa mutta kolmannella jaksolla 1960-luvulla sivulla oli vain 0,9 kuvaa eli saman verran kuin ensimmäisellä jaksolla heti sotien jälkeen. Tämä kehitys viittaa siihen, ettei ainakaan lehden kuvitusta lisäämällä pyritty television asettamaan uuteen haasteeseen vastaamaan.

Vuosien 1962–1969 välisenä aikana tapahtui selvä muutos: miesurheilijakuvien osuus vähentyi peräti yhdeksän prosenttiyksikköä aikaisemmasta ja oli nyt 78 %. Vaikka miesten kuvien osuus SU-lehden kuvastossa pieneni, heidän osuutensa SVUL:n jäsenistössä kohosi yli puoleen, kun suuret ikäluokat siirtyivät miesten sarjaan.¹³⁷ Miesurheilijakuvien osuuden pieneneminen ”satoi kaikkien muiden laariin” eli naisurheilijoiden kuvien osuus nousi 2 prosenttiyksikköä ollen kansainvälisestikin merkittävät 10 % ajanjakson aineistosta. Lasten kuvien osuus lisääntyi myös 2 prosenttiyksikköä ollen 4 % ja muiden kuvien määrä peräti 4 prosenttiyksikköä ollen 7 % ajanjakson aineistosta.

Lasten kuvien 4 % osuus SU-lehden kuvastosta kolmannen ajanjakson aikana ei tokiakaan vastaa heidän n. 35 % osuuttaan SVUL:n jäsenistöstä. Lisääntynyt huomio kertoo kuitenkin heidän muotoutumisesta yhä merkittävämmäksi ryhmäksi suomalaisessa urheilumaailmassa. Lasten kuvien lisääntymisen taustalla oli se kehitys minkä suuret ikäluokat Suomessa sysäsivät liikkeelle. Heidän suuri määrä pakotti ja

¹³⁵ SVUL:n vuosikertomukset 1962-1969. SVUL:n jäsenmäärä kohosi myös siihen liittyvien lajiliittojen kautta.

¹³⁶ 32 %

¹³⁷ SVUL:n vuosikertomukset 1962 – 1969.

opetti yhteiskunnan ottamaan huomioon myös lapset ja nuoret. Suurkisat ja lasten urheiluleirit olivat nyt huomion ja uutisjutun arvoisia tapahtumia. Siitä joukosta odotettiin seuraavaa suomalaista suurta urheilusankaria.

Muiden kuvien lisääntymisen taustalla vuosien 1962–1969 välisenä aikana oli selvästi politiikan ja poliitikkojen kietoutuminen urheilun ympärille. Vuosina 1967 ja 1968 jopa yli 10 % kuvista kuului tähän joukkoon. Näinä vuosina erityisesti presidentti Kekkonen hiihti, loikki, hyppäsi tai juoksi SU-lehden kuvissa. Yleisesti tämä poliitikkojen lisääntynyt näkyminen urheilukuvissa kertoo siitä, että urheilusta ja urheilijoista oli viimeistään nyt tullut niin merkittävä tekijä yhteiskunnassa, että sen valossa paistattelusta koettiin olevaan hyötyä. Urheilijoihin ja urheiluun liitettiin mielikuvia ja ominaisuuksia, joita ihmisten toivottiin mielikuvissa liittävän myös urheilijoiden läheisyydessä esiintyviin poliitikkoihin. Suomalaisissa urheilujärjestöissä oli jäsenenä myös merkittävä määrä äänestäjiä.

Viimeisen jakson (1962–1969) kuvia katsellessani ja artikkeleita lukiessani en voinut välttää havaitsemasta anabolisten steroidien saapumista urheilijoiden keinovalikoimaan erityisesti 1960-luvun jälkipuoliskolla. Synteettiset mieshormonit olivat levinneet voimailulajien, amerikkalaisen jalkapallon ja yleisurheilun piiriin USA:ssa jo 1950-luvulla. Suoritusta parantavien aineita oli käytetty toki paljon aikaisemmin. Viime vuosisadan alussa suorituksia parannettiin alkoholin ja kofeiinin avulla. Viimeistään sotien jälkeen käytössä olivat uudet piristeet amfetamiini ja metamfetamiini (pervitiini) ja hormoneista mm. adrenaliini. Piristeitä käytettiin 1950- ja 1960-luvuilla laajasti. Vuonna 1967 KOK:n peruskirjaan liitettiin dopingsäännökset ja vuonna 1968 Grenoblen olympialaisissa tehtiin ensimmäiset testit, joissa etsittiin lähinnä piristeitä. Suomessa anaboliset hormonit levisivät (yleis)urheilijoiden käyttöön viimeistään 1960-luvun puolivälin jälkeen. KOK kielsi nämä hormonit vasta vuonna 1974.¹³⁸

Lehtikuvissa naisurheilijoiden anabolisten hormonien käyttö alkoi näkyä vuonna 1967. Erityisesti olympiavuodesta 1968 lähtien oli joitakin naisurheilijoita vaikea erottaa miesurheilijoista lehtikuvissa. Näissä tapauksissa tutkijaa auttoivat onneksi kuvatekstit. Miehiset piirteet lisääntyivät eli lihakset suurenivat, kasvot levenivät ja nenät kasvoivat, toki lyhyt hiusmuotikin saattoi vaikuttaa asiaan. Androgyynisten naisurheilijoiden ilmestyessä kuvastoon alkoi SU-lehdessä olla juttuja myös suori-

¹³⁸ Leppäharju 2001.

tusta parantavien aineiden käytöstä, urheilijoiden kuolemista sekä sukupuolenvaihdoksista.¹³⁹ Samaan aikaan sana valmentaja antoi artikkeleiden sanastossa tilaa sanalle lääkäri. Nyt valmentajan sijaan tai ainakin lisäksi myös lääkäri tarkkaili urheilijoiden harjoittelua, lepoa ja räsitusta.¹⁴⁰

Naisille tehtävät sukupuolitestit otettiin yleisurheilussa käyttöön laajasti vuonna 1966 Budapestin Eurooppa Cupissa. Kilpailujen järjestäjät varoittivat etukäteen lähettämästä kisoihin urheilijoita, ”joista ei voitu olla varmoja, että he voivat osallistua naisten lajeihin”.¹⁴¹ Tämän seurauksena neljä ME-tuloksen haltijaa jäi pois kilpailuista. Yksi heistä oli 14 ME-tulosta korkeushypyssä tehnyt romanialainen Jolanda Balas. Vuonna 1958 hänestä kirjoitettiin SU-lehden kuvatekstissä vielä ylistävään sävyyn: ”Jolanda Balas, neitonon, jolla on sääriä enemmän kuin monilla kansasisarillaan, hyppää niin korkealta, että sillä meillä menestyisi jo kohtuullisesti miesten kansallisissa kisoissa.”¹⁴² Vuonna 1968 sävy oli muuttunut kuitenkin jo aivan toiseksi: ”Jolanda Balasin polvi tuli kipeäksi ja hyppy-ura päättyi sen jälkeen kun päätös sukupuolitestauksista tehtiin.”¹⁴³ Yleisesti ottaen SU-lehdessä esiintyneet artikkelit dopingaineista ja sukupuolitesteistä olivat erittäin tempoilevia. Linjaa näihin asioihin vasta haettiin. Toisinaan artikkelit olivat asiallisia ja toisinaan taas ei. Vuonna 1967 naisten sukupuolitestausta käsittelevän laajan artikkelin kaksi viimeistä lausetta kuuluivat seuraavasti: ”Mexicon kisoissa saattaa olla siis jotain katsomisen arvoista jo ennen kilpailuja. Kaikille tätä harvinaista herkkua ei kuitenkaan varmasti esitetä, taitaapa tulla tungosta kilpailulääkäreiksikin.”¹⁴⁴

3.3. Uusia lajeja ja harrastajia – naisurheilijakuvat urheilulajeittain

Uudet urheilulajit ovat Suomessa yleensä rantautuneet ensin pääkaupunkiseudulle ja maan eteläisiin osiin, josta ne ovat vähitellen levinneet muualle maahan. Korkeasti koulutetut ja ylempiin sosiaaliryhmiin lukeutuvat miehet ovat olleet yleensä ensimmäisiä uusien lajien harrastajia. Uusien lajien levitessä muualle maahan sosiaalinen pohja on laajentunut ja vähitellen myös naiset ovat alkaneet harrastaa uusia lajeja.

¹³⁹ Esim. SU-lehti 2-37-1968, 9-53-1968, 11-43-1969.

¹⁴⁰ Esim. SU-lehti 1-92-1966, 1-21-1969, 4-39-1969.

¹⁴¹ SU-lehti 6-39-1967.

¹⁴² Su-lehti 6-71-1968.

¹⁴³ SU-lehti 2-37-1968.

¹⁴⁴ SU-lehti 6-39-1967.

Uusi urheilulaji on levinnyt nopeammin, jos se on kyennyt organisoitumaan ja pääsemään SVUL:n ohjelmaan tai ollut taloudellisesti kiinnostava.¹⁴⁵

Tietoa uusista tai Suomessa vähän harrastetuista urheilulajeista levitettiin selvästi myös naisurheilijoiden kuvien avulla. Nainen uuden lajin harrastajana viestitti lukijalle, että muualla maailmassa laji on ilmiselvästi jo laajasti ja pitkään harrastettua, kun naisetkin sitä jo näin taitavat. Uutta urheilulajia esiin tuovassa kuvassa naisurheilija usein hymyili. Sukupuolen ja hymyn avulla viestittiin lajin helppoudesta ja hauskuudesta. Kynnys kokeilla uutta lajia aleni, jos sitä jossain naisetkin aivan hymyssä suin pystyvät harjoittamaan.¹⁴⁶ Naishahmo onkin mainonnan yksi monikäyttöisimmistä figuureista, jonka avulla voidaan mainostaa lähes mitä tahansa tuotetta ja mille tahansa kuluttajaryhmälle. Nainen on länsimaisessa kulttuurissa halun paikka.¹⁴⁷

Vuosien 1945–1950 välisenä aikana suurimpia lajiliittoja SVUL:ssa olivat Urheiluliitto (yleisurheilu), Hiihtoliitto ja Voimisteluliitto. Seuraavaksi suurimpia olivat Poikaurheiluliitto, Pesäpalloliitto, Suomen Naisten Liikuntakasvatusliitto (SNLL), Suunnistusliitto ja Uimaliitto.¹⁴⁸ Eniten harrastettiin siis perinteisiä urheilulajeja, joi- ta oli melko vaivatonta harrastaa maaseudulla. SVUL:n vuosikertomukset eivät näiltä vuosilta vielä erittele lajiliittojen jäseniä sukupuolen mukaan.

Ensimmäisen jakson aikana naisurheilijoita oli SU-lehdessä kuvattuna yhteensä 23:ssa eri lajissa. Keskimäärin vuosikerrassa naiset oli kuvattuna yhdeksässä eri lajissa. Eniten kuvastossa oli kuvattuna yleisurheilijoita.¹⁴⁹ (Kts. Liite 3.) Naisuimarit olivat kuitenkin eniten kuvattuja yksittäisen lajin edustajia (21 kuvaa, 18 % jakson kuvista). Vuosien 1945 ja 1950 välisenä aikana kuvatuimmat lajit ja niiden prosentiosuudet olivat:¹⁵⁰

Uinti	21 kuvaa	18 %
Naisvoimistelu	18 ”	16 %
Taitoluistelu	11 ”	10 %

¹⁴⁵ Vasara 1992a, 419.

¹⁴⁶ Esim. SU-lehti: 4-18-1947 maahockey, 12-50/51-1951 vesihiihto, 6-40-1953 judo ja 8-103-1964 curling.

¹⁴⁷ Heiskala 1991, 46-47.

¹⁴⁸ SVUL:n vuosikertomukset 1945-1950.

¹⁴⁹ Pikajuoksu ja keihäs 8 kuvaa, aitajuoksu 3, kiekko 2 jne.

¹⁵⁰ SU-lehdet 1945-1950.

Keihäänheitto, pikajuoksu	8	”	7 %
Telinevoimistelu, melonta	7	”	6 %

Naisuimareiden tai taitoluistelijoiden kuvien suurta määrää suhteessa muiden lajien harrastajiin ei voida selittää suurilla harrastajamäärillä tai kansainvälisellä menestyksellä. Heistä oltiin kiinnostuneita muista syistä, joista lisää kappaleissa 4.1. ja 4.2. Sen sijaan naisvoimistelijoiden kuvien määrää voi selittää runsailla harrastajamäärillä ja vilkkaalla järjestötoiminnalla.

Vuosien 1950 – 1961 välisenä aikana naiset harrastivat Suomessa eniten yleisurheilua, hiihtoa, naisvoimistelua, suunnistusta, pesäpalloa ja voimistelua sekä jakson alussa vielä uintia.¹⁵¹ Jakson aikana SU-lehden kuvastossa esiintyi naisurheilijoita yhteensä 44:ssä eri lajissa. Yhdessä vuosikerrassa naisurheilijat esiintyivät keskimäärin 23:ssa eri lajissa. Lajien määrä lisääntyi siis huomattavasti toisen jakson aikana verrattuna sotien jälkeiseen jaksoon. Ylivoimaisesti kuvatuimpia olivat uimarit (201 kuvaa, 16 % jakson kuvista). Vuosien 1951 ja 1961 välisenä aikana kuvatuimmat lajit ja niiden osuudet olivat:¹⁵²

Uinti	201 kuvaa	16 %
Hiihto	146	” 11 %
Naisvoimistelu	109	” 9 %
Pikajuoksu	97	” 8 %
Telinevoimistelu	68	” 5 %
Suunnistus	66	” 5 %
Korkeushyppy	62	” 5 %

Jälleen kerran naisuimarit saivat SU-lehden sivuilla eniten huomiota vaikka heitä oli esim. vuonna 1957 vain alle neljännes naishiittäjien määrästä. Suomalaiset naisuimarit eivät myöskään menestyneet tämän jakson aikana kansainvälisissä kilpailuissa toisin kuin hiihtäjät, pikaluistelijat, melojat tai jousiampujat. Naisuimareiden kuvien määrää selittää siis jotkin muut tekijät kuin harrastajamäärät tai menestyminen kansainvälisillä kilpailuilla. Uintia lukuun ottamatta muut kuvatuimmat lajit olivat ai-

¹⁵¹ SVUL:n vuosikertomukset 1950-1961. Vuodesta 1953 lähtien on tiedossa naisten määrät SVUL:n eri lajiliitoissa.

¹⁵² SU-lehdet 1951-1961.

kanaan joko eniten naisten parissa harrastettuja ja kilpailtuja, tai niissä oli menestytty kansainvälisesti parhaiten. Yleisesti SU-lehdessä pätivät siten samat säännöt nais- ja miesurheilijoille eli suuret harrastajamäärät, vilkas kilpailukulttuuri ja kansainvälinen menestys pitivät lajin esillä lehdessä.

Uusia lajeja SU-lehden naisurheilijakuvastossa toisen jakson aikana olivat mm. miekkailu, pesäpallo, jousiammunta, 5-ottelu, lentopallo, pöytätennis ja käsipallo. Lukijoita haluttiin hauskuuttaa myös yksittäisillä kuvilla, joissa naiset mm. hyppäsivät tynnyrin yli, rullaluistelivat, painivat, hyppäsivät mäkeä tai pelasivat jalkapalloa.¹⁵³ Sylvi Saimo voitti Helsingin olympialaisissa kultaa melonnassa. Erikoista on se, että vuosien 1953 ja 1959 välisenä aikana SU-lehdessä ei kuitenkaan ollut ainutkään kuvaa naismelojista.

Vuosien 1962 – 1969 välisenä aikana eniten naisjäseniä oli Urheiluliitossa, Hiihtoliitossa ja SNLL:ssa. Seuraavaksi eniten naiset harrastivat suunnistusta, pesäpalloa ja voimistelua. Kaupungistuminen näkyy SVUL:n tilastoissa selvästi mm. uusien lajiliittojen (kaupunkilaisten harrastamat lajit esim. golf, judo, sulkapallo ja tennis) liittyessä keskusliittoon ja lentopallon noustessa vuonna 1969 neljänneksi suurimmaksi naisten harrastamaksi lajiksi ohi suunnistuksen, pesäpallon, voimistelun ja uinnin.¹⁵⁴ Kolmannen jakson aikana SU-lehden kuvastossa esiintyi naisurheilijoita yhteensä 43:ssa eri lajissa. Uusina lajeina esiintyivät nyt mm. curling ja ammunta. Yhdessä vuosikerrassa naisurheilijat esiintyivät keskimäärin 26:ssa eri lajissa. Naiset harrastivat ja kilpailivat siis yhä useammassa eri lajissa.

Kolmannen jakson aikana naisvoimistelijat olivat kuvatuin naisurheilijaryhmä SU-lehdessä (160 kuvaa, 18 % jakson kuvista). Suomalaiset naisvoimistelijat esiintyivät 1960-luvuilla paljon ulkomailla niin idässä kuin lännessä.¹⁵⁵ Mielenkiinto naisuimareita kohtaan kuitenkin säilyi, sillä heistä oli kuvia toiseksi eniten (117 kuvaa, 13 % jakson kuvista). Tämän jakson aikana suomalaiset naisuimarit pääsivät maistamaan myös kansainvälistä urheilumenestystä Eila Pyrhösen ja Ulla Suvannon johdolla, joten urheilullistenkin saavutusten perusteella kuvat naisuimareista olivat perusteltuja.

¹⁵³ Esim. SU-lehti: 11-36-1953 paini, 6-40-1953 judo, 6-12-1954 tynnyrin yli hyppy, 1-89-1958 rullaluistelu.

¹⁵⁴ SVUL:n vuosikertomukset 1951-1961.

¹⁵⁵ Esim. ensimmäisellä Amerikan kiertueella vuonna 1956 Jalkasen ryhmällä oli jo yli 50 esiintymistä. 1960-luvulla suomalaiset naisvoimistelijat esiintyivät mm. USA:ssa, Kanadassa, Länsi-Saksassa, Turkissa ja Egyptissä. TUL:n naisvoimistelijoita kävivät 1960-luvulla mm. Itävallassa, DDR:ssä, Neuvostoliitossa, Unkarissa, Kanadassa. Sarje 2009, 45-44 ja Laine 2000, 268.

Seuraavaksi kuvatuimpia olivat hiihtäjät (80 kuvaa, 9 % jakson kuvista) ja pikaluistelijat (63 kuvaa, 7 % jakson kuvista). Näissä molemmissa talvilajeissa suomalaisnaiset menestyivät erittäin hyvin kansainvälisillä kentillä Mirja Lehtosen ja Kaija Mustosen johdolla. SU-lehden kilpaurheiluun suuntautuvasta linjasta kertoo hyvin juuri naispikaluistelijoiden laaja esillä oleminen lehden kuvastossa 1960-luvulla. Naispikaluistelijoita oli Suomessa vähän, mutta he menestyivät erittäin hyvin, mikä takasi heidän näkyvyyden kilpaurheilusta kiinnostuneen SU-lehden sivuilla. Tämän jakson aikana kipuaa viiden kuvatuimman urheilulajin ryhmään ensimmäistä kertaa joukkuelaji / palloilulaji kun pesäpallo ottaa itselleen kuuden prosentin osuuden kuvastosta. Vuosien 1962 ja 1969 välisenä aikana kuvatuimmat lajit ja niiden osuudet olivat:¹⁵⁶

Naisvoimistelu	160 kuvaa	18 %
Uinti	117 ”	13 %
Hiihto	80 ”	9 %
Pikaluistelu	63 ”	7 %
Pesäpallo	55 ”	6 %
Pikajuoksu	47 ”	5 %
Suunnistus	37 ”	4 %

Kolmannen jakson aikana naisten pyöräilystä, melonnasta, lentopallosta, maastajuoksusta ja golfista alkoi olla säännöllisesti kuvia joka vuosi. Tämä kertoo lajien vakiintuneesta asemasta suomalaisnaisten parissa. Samalla toistuvasti ilmestyneet kuvat viestittävät ympäröivän yhteiskunnan hyväksyneen naiset näiden lajien harrastajiksi. Kyse ei ollut enää lukijakunnan hauskuuttamisesta hupsuilla kuvilla naisten ”urheilemisesta” vaan asiallisesta urheilujournalismista ja uutisoinnista.

3.4. Aineiston vertailua muihin tutkimuksiin

Eleanor Metheny oli ensimmäisiä, joka tutki mihin lajeihin naisten olisi olympialaisissa sopivaa osallistua. Tutkimus on vuodelta 1965 ja antaa siten pätevästä aikalaisnäkökulman käsillä olevaan tutkimukseen. Sukupuolen lisäksi hän nosti esiin yh-

¹⁵⁶ SU-lehdet 1962-1969.

teiskunnallisen aseman merkityksen määriteltäessä naisille sopia urheilulajeja. Methenyn tutkimus on ollut ilmeisen hyvä, sillä myöhempi tutkimus ei sitä ole pystynyt kumoamaan, korkeintaan hieman täydentämään.¹⁵⁷ Metheny määritteli naisille sopivat lajit seuraavasti:

Kenellekään naiselle eivät sovellu lajit, joissa:

- Kilpailijat koskevat toisiinsa esim. paini, judo, nyrkkeily ja useimmat joukkuelajit
- voittaminen vaatii suurta ponnistusta ja raskasta urheiluvälinettä esim. painonnosto ja moukarinheitto
- kehoa ”heitetään” tai se joutuu koetukselle pitkäksi aikaa esim. seiväshyppy.

Alempien yhteiskuntakerrosten naisille soveltuvat lajit, joissa:

- voittaminen edellyttää keskinkertaista voimantuottoa ja lajissa käsitellään kevyehköä urheiluvälinettä esim. kuulantyoöntö, keihäänheitto ja kiekonheitto
- keho joutuu koetukselle vain lyhyeksi ajaksi esim. lyhyen matkan juoksut, korkeushyppy ja pituushyppy

Naisille (erityisesti ylempien yhteiskuntaluokkien naisille) soveltuvat lajit, joissa:

- voittamiseen riittää pieni voimanponnistus ja lajissa käsitellään kevyttä urheiluvälinettä esim. golf, jousiammunta, keilailu, tennis ja squash
- keho on suojattu esteettisesti miellyttävällä tavalla esim. uinti ja voimistelu
- kehon nopeutta ja hallittavuutta voi itse ohjailta esim. hiihto, taitovoimistelu ja uimahypyt
- kilpaillaan kasvatusten, mutta välitön kosketus on estetty suojusten tms. avulla esim. lentopallo ja miekkailu.¹⁵⁸

Kun Methenyn analyysia verrataan SU-lehden kuvastoon, voidaan huomata, että puolet naisurheilijoista edustaa viimeksi mainittua ryhmää. Kolme kuvatuinta naisurheilijaryhmää olivat juuri uimarit, voimistelijat (teline- ja naisvoimistelijat) ja hiihtäjät, heidän osuutensa aineistosta oli yhteensä jo 42 %. Kun lukuun lasketaan myös taitoluistelijat, alppihihtäjät, uimahyppääjät, tenniksen pelaajat, lentopalloilijat, jousiampujat ja keilaajat jne. nousee näiden naisille sopivien lajien osuus kuvas-

¹⁵⁷ Pirinen, 1998, 17-18.

¹⁵⁸ Metheny 1965, 48-52.

tossa jo yli puoleen. SU-lehden valokuvissa suosittiin siis sellaisia naisurheilulajeja, joiden katsottiin soveltuvan naisille ja erityisesti ylempien yhteiskuntakerrosten naisille.

Methenyn määrittelemiä ”jokaiselle naiselle sopimattomien urheilulajien” kuvia tutkimuksen kuvastossa oli ainoastaan vajaa prosentti. Osuus on huomiota herättävän pieni. Syitä tällaiselle näkymättömäksi tekemiselle saattaa olla useita: näissä lajeissa ei ollut montakaan naisharrastajaa, järjestäytyntä kilpailutoimintaa ei ollut, SU-lehti ei halunnut näyttää lajia lukijoilleen (paitsi lukijoita hauskuuttaakseen), lehden lukijoita ei uskottu kiinnostavan tällaiset kuvat ja uutiset tai ehkäpä toimituksessa koettiin myötähäpeää tällaisia lajeja harrastavien naisten puolesta.

Lähes puolet tutkimuksen kuvastosta koostuu Methenyn analyysin toisen ryhmän urheilulajien edustajista, käytännössä yleisurheilijoista, suunnistajista, pikaluistelijoista ja pesäpalloilijoista. Tämän ryhmän suuruus kuvastossa perustuu urheilulajien suureen määrään, josta kertyy suuri määrä kuvia. Näissä urheilulajeissa naiset kilpailivat tutkittavana ajankohtana aktiivisesti melko suurellakin joukolla. Lajeja ei kuitenkaan pidetty erityisen esteettisinä tai yläluokkaisina, eikä niitä pidetty kovin naisellisina, joten uutiskynnyksen ylittäminen oli haasteellista ja vaati urheilullista menestymistä. Näiden lajien uutisointi perustuikin lähinnä kuviin SM- ja MM-kilpailuista sekä joistakin maaotteluista.

Methenyn analyysillä ja SU-lehden kuvastolla on siis selvä yhteys. Lajit, joiden katsottiin soveltuvan naisille, saivat paljon näkyvyyttä. Sen sijaan lajit, joiden ei katsottu soveltuvan kenellekään naiselle, häivyttiin lähes täysin lehden sivuilta. Naisille sopimattomista lajeista esitetyt kuvat julkaistiin ikään kuin muistutuksena lukijoille siitä mikä on naiselle tai miehelle sopivaa ja mikä ei. Väliin jäävien ”ei niin hyvin naisille sopivien” urheilulajien kuvia oli lehdessä, mutta selvästi harvemmin kuin sopivien ja näyttävien lajien kuvia.

Pirinen on tutkinut suomalaisissa naistenlehdissä ilmestyneitä artikkeleita naisurheilijoista. Urheilulajien jakauma 1950-luvulta aina 1970-luvun loppuun oli aivan samanlainen naistenlehdissä kuin SU-lehdessäkin. Vasta 1980-luvulla alkaa naistenlehtiin ilmestyä juttuja muistakin kuin perinteisten naislajien edustajista esim. voimanostajista ja triathlonisteista.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Pirinen1993, 43-44.

Pirkko Markulan ja Tarja Vallin tutkimuksessa esitettiin Mary Boutilierin ja Lucinda SanGiovannin tutkimus vuodelta 1983, jossa oli tutkittu Yhdysvaltalaisen *Sport Illustrated* -lehden kansikuvia vuosien 1954 ja 1978 väliseltä ajalta. Naisia esiintyi yhdeksässä prosentissa ja naisurheilijoita vain neljässä prosentissa 1250 lehden kansista.¹⁶⁰ SU-lehden etukannessa oli naisurheilijan kuva suhteessa kolme kertaa useammin vuosien 1945 ja 1969 välisenä aikana eli 12 % lehden kansista.

SU-lehden kansissa oli yleensä monta kuvaa ja lyhyitä raportteja viikon tärkeimmistä uutisista (Kuva 5.). Muutenkin naisten kuvia esiintyi suhteessa enemmän SU-lehden etukannessa (12,3 %) kuin muualla lehdessä (8,6 %). Tätä painotusta selittää se, että naisurheilijan tuli menestyä paljon paremmin kuin miehen ylittääkseen uutiskynnyksen. Uutiskynnyksen vihdoin ylittyessä oli usein kyseessä menestyminen arvokilpailuissa, ME- tai SE-tuloksen parantaminen tai muu merkittävä urheilusaavutus, mikä sitten ohitti useiden miestenkin saavutukset ja nosti siten naisurheilijan SU-lehden etusivulle asti. Etukansissa korostuivat erot kuvatuimpien ja vähemmän kuvattujen lajien välillä. Eniten etukansissa esiintyivät uimarit, naisvoimistelijat, hiihtäjät, pikaluistelijat ja uimarit. Vähemmät kuvattujen lajien edustajia esiintyi kansilehdellä erittäin harvoin tai ei ollenkaan.

Leonard N. Reid ja Lawrence C. Soley (1979) tutkivat *Sport Illustrated* -lehden artikkeleita vuosien 1956 ja 1976 väliseltä ajalta. Vuonna 1956 artikkeleista 4,3 % käsitteli naisurheilijoita. Vuoteen 1976 mennessä määrä ei ollut merkittävästi lisääntynyt, sillä naisurheilua käsitteli 6,9 % artikkeleista. Angela Lumpkin ja Linda D. Williams (1991) tutkivat saman lehden artikkeleita vuosien 1954 ja 1987 väliseltä ajalta. Heidän tutkimuksensa osoitti, että 90,8 % *Sport Illustrated* -lehden kaikista artikkeleista käsitteli miesurheilua.¹⁶¹ Edellä esitettyjen tutkimuksen perusteella naisurheilu oli 50- ja 60-luvuilla enemmän esillä SU-lehdessä kuin *Sport Illustrated* -lehdessä.

Merie Luise Klein ja Gertrud Pfister (1985) tekivät sisältöanalyysin *Bild-Zeitung* -lehdestä vuodelta 1979 (303 lehteä). Miesurheilun osuus oli tyypillisen suuri eli 96 %, ja naisurheilun tyypillisen pieni eli 4 %. Lehden urheilusivujen pinta-alasta neljännes oli valokuvia. Artikkeleiden yhteydessä olevien valokuvien koossa oli kuitenkin eroja. Naisurheiluartikkeleiden pinta-alasta yli puolet (53 %) koostui valokuvista kun miesten kohdalla osuus jäi viidennekseen. Naisurheilijakuvissa esiintyi lä-

¹⁶⁰ Markkula & Valli 1986, 29. Aineisto koostui 1250 kansikuvasta. Naisten kuvia oli 115kpl ja näistä 55 kuvassa oli naisurheilija.

¹⁶¹ Naula 1994, 50; Duncan & Messner 1998, 172.

hinnä huippu-urheilijoita ja urheilumaailman kaunottaria. *Bild-Zeitung*isn naisurheilijakuvissa esiintyi eniten yksilölajien edustajia aivan kuten SU-lehdessäkin. Kuva-
tuimpina lajeina olivat yleisurheilu, alppihiihto, taitoluistelu, tennis ja voimistelu.¹⁶²

Tiina Naula esitti Janet A. Rintalan ja Susan Birrellin tutkimuksen vuodelta 1984, jossa oli tutkittu Yhdysvaltalaisen *Young Athlete* -lehden valokuvia vuosien 1975 ja 1982 väliseltä ajalta. *Young Athlete* edusti aivan toisenlaista linjaa kuin *Sport Illustrated*, sillä 31 prosentissa sen kuvista esiintyi naisurheilija.¹⁶³ Näin suuret naisurheilun osuudet kuvastossa ovat erittäin poikkeuksellisia.

Naulan esittelemä John Goldlust (1987) väittää, että naisurheilua esitetään urheilumediassa lähinnä vain arvokilpailujen ja olympialaisten aikana.¹⁶⁴ Hilla Blomberg tutki vuoden 1984 *Helsingin Sanomien* urheilusivuja ja totesi, että normaaliviikoilla 18,1 % ja olympialaisten aikana 14,6 % lehden urheilukuvista kuvasi naisurheilijaa. Naisurheilua käsittelevien artikkelien osuus puolestaan nousi normaaliviikkojen 8,5 prosentista olympiaviikolla 12 prosenttiin.¹⁶⁵

Oma tutkimukseni kattaa neljännesvuosisadan, kuusi olympiavuotta ja 12 olympialaiset. Naisten kuvia oli SU-lehdessä neljänä ja miesten kuvia viitenä olympiavuotena enemmän kuin vuosi ennen tai jälkeen kisojen. Koska olympiavuosina vuosikerassa oli enemmän numeroita, on tarkasteltava myös kuvien määrää yksittäisessä numerossa. Olympiavuosina kuvien määrä lisääntyi yksittäisessä lehdessä 0,7 – 5 kuvalla edeltävään tai seuraavaan vuoteen verrattuna.¹⁶⁶ Kokonaisuudessaan olympiavuodet lisäsivät siis urheilijoiden näkyvyyttä SU-lehdessä sukupuolesta riippumatta. Syynä saattoi olla olympiahuuman syttyminen niin toimittajiin kuin lukijoihinkin sekä kansainvälisten urheilu-uutisten ja valokuvien tarjonnan kasvaminen olympiavuonna. Blombergin tutkimuksessa naistenkuvien osuus *Helsingin Sanomissa* pieneni olympialaisten aikana.¹⁶⁷ SU-lehdessä olympiavuosina naistenkuvien osuus kuitenkin näyttäisi kuvastossa yleensä kasvavan. Näkyvyyteen vaikutti paitsi naisurheilijoiden myös miesurheilijoiden menestys. Mikäli miehet menestyvät mainiosti, oli naisten vaikeampi saada näkyvyyttä (kts. Kuvat 5. ja 6.).

¹⁶² Markkula & Valli 1986, 31.

¹⁶³ Naula 1994, 50.

¹⁶⁴ Naula 1994, 51.

¹⁶⁵ Blomberg 1984, 39-40.

¹⁶⁶ Vuonna 1968 kuvien määrä väheni 2,2 kuvalla/lehti vuoteen 1967 verrattuna.

¹⁶⁷ Blomberg 1984, 39-40.

Markula ja Valli tutkivat otosmenetelmällä vuoden 1984 *Ilta-Sanomien* ja *Turun Sanomien* urheilusivujen valokuvia. Kuvista 18 % oli naisurheilijoista ja 82 % miesurheilijoista. Noin puolet lehtien kuvissa esiintyneistä naisurheilijoista kilpaili kansainvälisellä tasolla.¹⁶⁸ Tämä kuvaa hyvin sitä, miten tärkeää menestyminen on uutiskynnyksen ylittämiseksi naisurheilijalle.

Liikuntaharrastuksen kehittymistä Ruotsissa vuosien 1919 ja 1930 välisenä aikana tutkinut Timo Hakulinen toteaa, että ruotsalaisen *Idrottsbladetin* asenne naisurheilua kohtaa oli aliarvostava 1920-luvun alussa. Hänen mukaansa ensimmäinen asiallinen kilpailuselostus naisten yleisurheilukilpailuista ilmestyi *Idrottsbladetissa* heinäkuussa 1925. Ruotsalaislehdessä naisurheilijoista parhaiten esiin pääsivät uintiurheilun edustajat, aivan kuten SU-lehdessäkin pari vuosikymmentä myöhemmin.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Markkula ja Valli 1986, 43 ja 48. Suuret osuudet selittyvät osin sillä, että tutkimuksessa ei ole laskettu mukaan valmentajien tai urheilujohtajien kuvia.

¹⁶⁹ Hakulinen 1996, 17-18.

4. TARKENNUKSIA JA ZOOMAUKSIA – SISÄLTÖANALYYSIÄ NAISURHEILJAKUVISTA

Verraten usein nainen on nähty historiassa sivuroolin esittäjänä, miehen toiminnan tai katseen kohteena, objektina. Naisen näkeminen subjektina tekee hänestä kuitenkin historiallisen toimijan, jolla on suunnitelmia ja tavoitteita, sekä käytössään keinoja, joilla voi määränpänsä saavuttaa. Tarkastelemalla kuvia molemmista näkökulmista kuva naisurheilun ja median välisestä suhteesta monipuolistuu. Vaikka kyse on sisältöanalyysistä, en ota tarkasteluun vain muutamaa yksittäistä kuvaa, sillä se ei tekisi oikeutta laajalle kuvastolle. Kuvista nousevat esiin vuodesta toiseen tietyt asiat, joita pyrin paljastamaan. Tähän esitykseen olen poiminut muutamia kuvia, jotka kuvaavat hyvin kulloinkin käsittelyssä olevaa ilmiötä.

4.1. Naisurheilija objektina

Urheilija on aina objekti.¹⁷⁰ Tavoitteenani on selvittää, miltä naisurheilun ja -urheilijan haluttiin näyttävän eli minkälainen objekti naisesta SU-lehdessä tehtiin. Etsimällä vuodesta toiseen kuvissa toistuvat piirteet pyrin löytämään tärkeimmät syyt julkaista kuva naisurheilijasta. Ne ovat nähdäkseni juuri niitä asioita, joita naisurheilijalla eniten toivottiin olevan ja jotka hänessä haluttiin nähdä. Kuvatekstien avulla toimittajat pyrkivät ohjaamaan katsojaa. Toisena keskeisenä tavoitteena onkin tuoda esiin se, minkälaisia viestejä kuvat ja kuvatekstit sisälsivät ja mihin niiden avulla katsojan huomio pyrittiin kiinnittämään.

4.1.1. Tärkeimmät kriteerit julkaista kuva naisurheilijasta

Valokuva naisurheilijasta julkaistiin SU-lehdessä sitä varmemmin, mitä paremmin siinä täyttyivät tärkeysjärjestyksessä seuraavat kriteerit:

1. Menestyminen
2. Naiselle sopivaksi katsottu urheilulaji
3. Suomalaisuus
4. Kauneus ja nuoruus
5. Hymy

¹⁷⁰ Katso aiheen pohdintaa luvussa 2.4.

6. Niukka vaatetus ja seksikkyys
7. Visuaalisesti ja teknisesti onnistunut kuva

1. Menestyminen

Menestyminen oli ylivoimaisesti tärkein syy naisurheilijan kuvan julkaisemiselle SU-lehdessä vuosien 1945–1969 välisenä aikana. Lajissa kuin lajissa voittajat ja ennätysten tekijät olivat naisurheilunkin puolella seuratuimmat hahmot urheilukentillä ja -mediassa. Aineistossa oli n. 90 % sellaisia kuvia, joissa esiintyi voittaja tai lajis- saan vähintään Suomen parhaimmiston kuuluva urheilija. Jäljelle jäävä kymme- nesosa koostuu pääosin kuvista, joissa naiset harrastavat sellaista liikuntaa, jossa pa- remmuutta ei mitata eikä kilpailua esiinny esim. naisvoimistelun harrastajat ja työ- paikkojen taukojumppaajat. Aineiston perusteella voikin väittää, että ainakin SU- lehdessä vuosien 1945 ja 1969 välisenä aikana naisurheilija nostettiin esiin ensisijai- sesti urheilullisten ansioiden perusteella, ei siis kauneuden, seksikyyden tms. sei- kan seurauksena.

Erona mies- ja naisurheilijakuvien välillä oli yleensä se, että miehistä kuvattiin usein 1-3 parasta ja naisista vain voittaja, jos sitäkään. Naisten sarjan voittajan suoranaista vähättelyä ilmeni erittäin harvoin, mutta samalla voi todeta, että miesten sarjan voit- tajaan arvostettiin lähes poikkeuksetta enemmän. Tämä ero arvostuksessa näkyi mm. suurempina kuvina miesurheilijoista tai miesurheilijakuvien paremmassa sijoittelus- sa lehden sivuille. Paljon puhuva esimerkki miesten esille nostamisesta on SU- lehden kansi 24.2.1952. Etusivun uutisena oli Suomen miesten voitto viestihiihdossa ja naisten kolmoisvoitto 10 km hiihdossa Oslossa järjestetyissä talviolympialaisissa. Miesten voitto uutisoitiin etusivulla paremmalla paikalla ja heidän kasvokuvansa oli yhdistetty huomiota herättävästi. Uutinen naisten kolmoisvoitosta oli sijoitettu sivun alaosaan. Jutun yhteyteen oli liitetty kuva olympiakultaa voittaneesta Lydia Wide- manista mutta muut mitalistit Mirja Hietamies ja Siiri Rantanen unohdettiin kuvista täysin pois. Artikkelin jatkui sivulle kuusi, jossa oli kuva myös Mirja Hietamiehestä. Kuva kertoo myös ajasta, jolloin Suomi oli urheilun suurmaa, yhden pisteen mene- tys jaksoi menestyksen keskelläkin harmittaa.

Kuva 5. SU-lehden etusivu 1-19-1952.

Naisurheilijan tuli menestyä paremmin kuin miesurheilijan tullakseen kuvatuksi SU-lehteen. Menestystä tulikin ja siitä seurauksena 12 prosentissa SU-lehden kansista esiintyi vähintään yksi naisurheilijan kuva, eli selvästi useammin kuin muualla lehdessä. Naisurheilijoista suurimman huomion SU-lehden kannessa saavutti pikaluistelija Kaija Mustonen voittaessaan kultaa ja hopeaa Grenoblen talviolympialaisissa vuonna 1968. Olympiajoukkueen parhaimmaksi urheilijaksi valitusta Mustosesta julkaistiin kokosivun kuva SU-lehden kannessa 13.2.1968. Kuvan 6. kaltaista huomion osoitusta ei jaettu tutkittavana ajankohtana muille naisille, eikä monelle miehellekään. Mustonen oli aikanaan todellinen urheilusankari. Vielä 22.2.1968 ilmestyneen SU-lehden kannessakin oli kuva Suomen ”pelastavasta enkelistä”, kun häntä

kannettiin kultatuolissa ulos lentokoneesta. Kaija Mustosen urheilusaavutukset olivat merkittävät ja niiden esiin nostamista helpotti se, etteivät suomalaiset miesurheilijat menestyneet erityisen hyvin vuoden 1968 olympialaisissa.

Kuva 6.

SU-lehden etusivu

1-7-1968.

Aineiston kuvatuimmat naisurheilijat olivat:

- 34 kuvaa Siiri Rantanen, hiihto, olympiavoittaja
- 29 ” Kaija Mustonen, pikaluistelu, olympiavoittaja
- 24 ” Eila Pyrhönen, uinti, olympialaisissa 4.
- 22 ” Mirja Hietamies, hiihto, olympiavoittaja
- 20 ” Anneli Haaranen, uinti, useita SE-tuloksia
- 20 ” Eevi Huttunen, pikaluistelu, olympiapronssi ja 8 x MM-kultaa
- 18 ” Toini Mikkola-Pöysti, hiihto, olympiapronssi
- 18 ” Marjatta Railio, uinti, useita SE-tuloksia

Siiri Rantanen oli aineiston perusteella ensimmäinen suomalainen naisurheilijatähti ja yhtä kirkkaana loisti Kaija Mustonen. Naisten hiihto ja pikaluistelu olivat selvästi sellaisia lajeja, joita miestoimittajat arvostivat. Uutisointi oli asiallista, eikä kuvissa ja kuvateksteissä esiintynyt juurikaan vähättelyä, tirkistelyä tai sedällistä opastusta. Näiden lajien edustajia kuvattiin myös harjoitusleireillä, joilla varsinkin naispikaluistelijat näyttivät harjoittelevan myös miesten kanssa. Yhteistä pikaluistelulle ja hiihdolle aineistossa oli myös se, että ennen näiden lajien arvokisoja SU-lehdessä tehtiin arvioita naisurheilijoiden tulevista menestymahdollisuuksista. Tällainen ennakkospekulointi naisurheilusta oli harvinaista vielä 1940- ja 1950-luvuilla. Myöhemmin 1960-luvulla tämä urheilujournalismille tyypillinen toimintatapa (tulosten ennakointi, tapahtuman selostus ja jälkispekulointi) ulottui naisurheilun osalta uintiin, yleisurheiluun, suunnistukseen, taitoluisteluun ja alppihiihtoon.

Aineiston erikoisuutena voisi pitää sitä, että erittäin harvoin miesten- ja naistensarjan voittajat poseerasivat samassa kuvassa. Muutenkin tällaisia yhteiskuvia oli aineistossa vähän, oikeastaan vain leiriltä ja lentokentiltä otetuissa kuvissa maataan edustavat naiset ja miehet olivat yhdessä. Oma lukunsa olivat sitten menestyneet urheilijapariskunnat kuten Zatopekit ja Conollyt, joiden edesottamuksia seurattiin Suomessa tarkkaan.

2. Naiselle sopivaksi katsottu urheilulaji

SU-lehden kuvaston ja Methenyn tutkimustulosten välille voidaan löytää yhteys. Lajit joiden katsottiin soveltuvan naisille, saivat paljon näkyvyyttä. Näiden lajien (esim. uinti, hiihto, naisvoimistelu, telinevoimistelu, taitoluistelu, uimahypyt, tennis, jousiammunta) osuus kuvastosta nousee yli puoleen. Sen sijaan lajit, joiden ei katsottu soveltuvan kenellekään naiselle, pyyhittiin lähes täysin pois lehden sivuilta. Tällaisia lajeja olivat mm. nyrkkeily, paini, jalkapallo, painonnosto ja jääpallo.¹⁷¹

Naisille sopivaksi ja epäsopivaksi katsottujen lajien välillä eroja löytyi määrien lisäksi myös kuvista ja kuvateksteistä. Sopivaksi katsottujen lajien urheilijoita kuvattiin urheilusuoritusta tehdessä, palkintojenjaossa, leireillä ja kotona. Kuvia oli monenlaisia aina visuaalisesti onnistuneista tirkisteleviin. Samoin kuvatekstit olivat monipuolisia, niissä voitiin kertoa urheilijan nimi ja tulos täysin neutraalisti, kehuen,

¹⁷¹ Kts. lisää luvusta 3.4.

ylistäen tai kritisoiden. Urheilijan ulkonäköä, käyttäytymistä tai varallisuutta saatettiin kommentoida. Urheilujournalismin koko kirjo näkyi naisille sopivaksi katsottujen lajien kuvissa ja kuvateksteissä.

Naisille sopivasta lajista mainittiin ajoittain kuvatekstissä. Tällainen erillinen maininta kuvatekstissä teki urheilulajin naisille sopivammaksi. Toisinaan kuvan ja kuvatekstin avulla mainostettiin uutta urheilulajia suomalaisille (miehille) sillä perusteella, että maailmalla jo naisetkin ovat taitureita tässä lajissa.¹⁷²

*Voimistelu on liikuntamuoto, jonka sopivuudesta naisille ei ole juuri kiistely.*¹⁷³

*Uinti on urheiluna sopiva myös naisille. Kaksi maailmanennätystä kahdessa päivässä tekaisi tämä koulutyttö. Ada de Haan, Hollanti.*¹⁷⁴

*Suunta on otettu ja matka seuraavalle rastille alkaa. Kevään suunnistamisreitit ovat avautuneet ja rastiliput ilmestyneet suunnistamista harrastavien etsittäväksi. Naisille ja tytöille suunnistaminen on erinomainen kilpailu- ja harrastusmuoto ja niinpä heidän joukkonsa ovatkin viime vuosina runsaasti lisääntyneet.*¹⁷⁵

Epäsopivaksi katsottujen lajien edustajat kuvattiin aina urheilusuoritusta tehdessään. Uutinen oli siis se, että nyt ovat naiset jossain ryhtyneet tätäkin lajia harrastamaan. Epäuskottavalta kuulostavaa uutista todistamaan liitettiin jutun yhteyteen kuva, jossa naiset todella esimerkiksi nyrkkeilivät. Tällaisen kuvan oli tarkoitus hauskuuttaa lukijaa mutta myös osoittaa lempeästi, että eihän tällainen käyttäytyminen nyt sovi naisille. Naisten harrastaessa jotain heille sopimattomaksi katsottua lajia se painettiin alas huumorin avulla. Kuvatekstit olivat näissä yhteyksissä aina kirjoitettu pilke silmäkulmassa.

*Ranskassa on hurjia tyttöjä, jotka ovat innostuneita jopa nyrkkeilyynkin. Kuvassa näemme kahden railakkaan amatsoonin ottelun tiimellyksessä, joka nyt toivottavasti sentään ei päättynyt tyrmäykseen.*¹⁷⁶

¹⁷² SU-lehti 12-51-1951, vesihiihdon mainostaminen.

¹⁷³ SU-lehti 3-31-1951.

¹⁷⁴ SU-lehti 2-61-1957.

¹⁷⁵ SU-lehti 7-37-1951.

¹⁷⁶ SU-lehti 7-44-1950.

Japanissa on paini yksinomaan koululaisten ja ylioppilaiden harrastama urheilumuoto. Judo-painia opetetaan itsepuolustustarkoituksessa jopa koulutyöillekin, ja kuvassamme on sievä japanitar tempaissut kavaljeerinsa ”yli hatun”.¹⁷⁷

Naisten jalkapallo-ottelusta Saksa – Hollanti vuonna 1951 otetussa Kuvassa 7. yhdistyvät kaikki edellä mainitut piirteet eli uutinen niinkin kummallisesta asiasta kuin naisten jalkapallopelistä, kuva itse pelitilanteesta ja huumorilla koko asiaan suhtautuva kuvateksti.

Kuva 7. SU-lehti 3-39-1957.

3. Suomalaisuus

Nationalismi ja urheilu ovat kulkeneet pitkään käsi kädessä ja kansallisuusaatetta rakennettiin SU-lehden sivuilla myös naisurheilijoiden avulla. Suomalaisen naisurheilijoiden osuus kuvastossa oli 71 %. Lukijoille haluttiin siis uutisoida kotimaisista

¹⁷⁷ SU-lehti 6-40-1953.

urheilijoista ja toisaalta suomalaisia näytti kiinnostavan eniten suomalaisten edesottamukset.

Kotimaisuusaste oli korkea naisvoimistelussa (96 %), suunnistuksessa (89 %), hiihdossa (86 %) ja pyöräilyssä (80 %). Näitä lajeja harrastettiin paljon ja kilpailuja järjestettiin ahkerasti. Lisäksi suomalaisnaiset menestyivät näissä lajeissa kansainvälisestikin hyvin. Joukkuelajeissa kuten pesäpallossa (100 %, vain Suomessa), koripallossa (91 %) ja lentopallossa (79 %) suomalaisia seurattiin suhteessa paljon enemmän kuin ulkomaalaisia. Näiden lajien korkea kotimaisuusaste kuvastossa selittyi heikohkolla maajoukkue toiminnalla ja muutenkin naisten joukkueurheilun vähäisellä uutisarvolla aikansa urheilumediassa.

Ulkomaalaisten osuus kuvastossa nousi korkeaksi alppihiihdossa (91 %), kuulantönnössä (75 %), uimahypyissä (74 %), taitoluistelussa (73 %) ja tenniksessä (59 %). Näissä lajeissa suomalaisnaiset menestyivät melko kehnosti kansainvälisillä kilpailuilla. Samalla nämä olivat lajeja, joissa visuaalisuus, flirtti ja seksikkyydet olivat jo 1950-luvun kuvastossa erittäin voimakkaasti esillä. Tällaiseen ”teerenpeliin” kuvaajien ja katsojien kanssa eivät suomalaiset naisurheilijat lähteneet kuin vasta 1960-luvun lopulla ja silloinkin vain erittäin harvat.

Kansallisuudella oli vaikutusta siihen, minkälaisia kuvia naisurheilijoista lehdessä oli, sekä siihen miten ja mitä urheilijasta kuvateksteissä kirjoitettiin. Suomalaisurheilijoita katsottiin sinivalkoisten lasien läpi. Toimittajat suhtautuivat suomalaisiin naisurheilijoihin kuin naapurin tyttöön. Kuvat suomalaisista naisurheilijoista olivat pääosin sovinnaisia ja kuvateksteissä heistä kirjoitettiin lähes poikkeuksetta positiivisesti. Ulkomaalaisista otetut valokuvat tihkuivat flirttiä ja seksiä huomattavasti useammin. Varsinkin länsimaalaiset naisurheilijat oppivat suuren maailman tavoille selvästi aikaisemmin kuin suomalaiset kilpailijansa, joille elokuvista tutut ilmeet, poseeraukset ja asennot näyttivät olevan vielä 1960-luvulla jokseenkin vieraita. Tai sitten suomalaisista naisurheilijoista ei sellaisia kuvia haluttu julkaista. Suomalaisia elokuvatähtiä kohdeltiin ainakin 1950-luvulla samalla tavalla kuin urheilijoita. Skandaalinkäryisiä paljastuksia ei kotimaisten näyttelijöiden elämästä tuotu julkisuuteen. Hollywood-tähtien kohdalla oltiinkin jo paljon rohkeampia.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Ollila 1986, 40.

Kuvateksteissä ulkomaalaisista kirjoitettiin paljon rohkeammin ja värikkäämmiin kuin suomalaisista. Heidän tekemiä virheitä tai epäonnistumisia ruodittiin huomattavasti herkemmin ja suorasukaisemmin kuin suomalaisten. Ulkomaalaisista kirjoittaessa kritiikin kynä saattoi olla terävämpi, eihän suomalaistoimittaja joutunut välttämättä koskaan kohtaamaan näitä urheilijoita kasvokkain. Toisaalta ulkomaalaisia naisurheilijoita myös keuhuttiin monipuolisilla sanakäänteillä, ihailtaessakaan ei sanoja säästelty. Mitä suurempi etäisyys toimittajan ja urheilijan välillä oli, sitä monipuolisemmin urheilijasta uskallettiin kirjoittaa, niin hyvässä kuin pahassa.

Kuvastossa oli yli 1 600 kuvaa suomalaisista naisurheilijoista. Vaikka tutkimus kattaa 25 vuoden ajanjakson, muuttui suomalaisen naisurheilijan kuva ja olemus erittäin vähän. Suomalaisen naisurheilijan tuli olla reipas, rehti, iloinen, naisellinen, hymyilevä ja edustaa maataan maailmalla moitteettomasti. Flirttailua ja massasta poikkeavaa hienostelua ei suomalaisnaisten olemuksessa esiintynyt koko ajanjakson aikana missään lajissa, lukuun ottamatta 1960-luvun lopun naisvoimistelijoita. Siisteys ja kauneus yhdistyivät suomalaisuuteen, ainakin suomalaisten mielissä. Ulkoisen olemuksen tuli olla huoliteltu mutta ei ”pröystäilevä”. Lydia Widemanin lausunto kuvastaa hyvin naisurheilijoiden ajatuksia ulkonäöstä:

Niin kyllä mä sanoin suoraan eli neuvoin, että kyllä pitäis pikkusen katsoa sitte aina, että on naisellinen, siltikin vaikka urheilee. Että pitää huolen. Eihän ihmisen tarte olla muuta kun hoidettu, hiukset ja vaatteet. Mutta jos on ryppysissä kamalissa vaatteissa aina ja se tukka silmillä, niin eihän se nättiä ole. Että näin sitä pitää huolehtia ku tuolla ulkomailla kulkee. Minusta se on suomalaisten valttikortti.¹⁷⁹

Maailmalla 1950-luvun lopulla ja erityisesti 1960-luvulla kiertäneet naisvoimistelijaryhmät olivat ensimmäisiä suomalaisia naisurheilijoita, jotka todella esiintyivät yleisölle. Heidän käytöksessään, olemuksessaan ja pukeutumisessaan otettiin selvästi huomioon visuaalisuus. Ulkomailla paljon esiintyneistä naisvoimistelijaryhmistä oltiin SU-lehdessä erittäin ylpeitä. Näiden naisvoimistelijaryhmien varojen hankintaa, matkoille lähtöjä ja sieltä paluuta seurattiin lehdessä tiiviisti. Kuvia näistä joukkueista oli yli 30 kpl. Kuvatekstit olivat aina varsin mairittelevia niin voimistelijoita, ohjaajia kuin koko Suomen kansaa kohtaan. Heidän katsottiin tekevän tärkeää työtä voimistellessaan suomalaisuutta maailmalle. Oma merkityksensä oli myös sillä, että

¹⁷⁹ Isopahkala 2000, 19.

esitysten, vaatetuksen yms. suunnittelussa ja arvioinnissa päästiin määrittelemään mitä suomalaisuus on ja minkälaisen kuvan maailmalle haluamme itsestämme antaa. Vuosikymmeniä myöhemmin ilmiössä näyttää olleen enemmänkin kysymys suomalaisten oman itsetunnon kohottamisesta kuin suomalaisuuden viemisestä ulkomaille.

*Tämä yliopiston voimistelulaitoksen tyttöjoukkue niitti suurta suosiota USA:n kiertueella taituruutensa takia. Kuvassamme tytöt lentoasemalla Amerikan valloituksen jälkeen.*¹⁸⁰

*USA:n suurlähettiläs Tyler Thompson ja Kanadan suurlähettiläs ja rouva H.H. Carter vaihtoivat väliajalla mielipiteitä suomalaisesta naisvoimistelusta. Kommentit taitaisivat olla positiivisia.*¹⁸¹

*Kohti Amerikkaa. SNLL:n valiojoukkue matkusti keskiviikkona toiselle esiintymismatkalle USA:han. Ensimmäinen tapahtui 6 vuotta sitten. Tässä tyttöjä kolmenlaisissa asusteissa. Yllä kansallispuku...tässä taas juhlapuku...ja tässä varsinainen esiintymisasu.*¹⁸²

Kuvia naisvoimistelijoista oli aineistossa yhteensä 287 kpl. Läpi koko tutkittavan ajanjakson näistä kuvista ja kuvateksteistä, artikkeleista ja haastatteluista välittyi jonkinlainen samankaltaisuus Lotta Svärd –järjestön ja suomalaisen naisvoimistelun välillä (olipa sitten kyseessä SNLL:n tai TUL:n¹⁸³ naisvoimistelijat). Molemmissa naiset tiesivät paikkansa ja tehtävänsä, antaen omalle toiminnalleen korkean arvon. Molemmille oli tyypillistä voimakkaat matriarkat ja naisellisuuden, puhtauden, siisteyden, siveyden, järjestyksen ja suomalaisuuden arvostaminen. Lisäksi kummatkin järjestelmät toimivat täysin naisten voimin ja olivat voimakkaita ja näkyviä toimijoita omassa yhteyskunnallisessa kontekstissaan. SU-lehdessä Kaarina Kari, Liisa Orko, Hilma Jalkanen, Anni Colan ja Elin Kallio olivat arvostettuja urheiluelämän vaikuttajia. Lotta Svärdin ja naisvoimistelujärjestöjen yhteistyö olikin alkanut jo 1920-

¹⁸⁰ SU-lehti 24-2-1968.

¹⁸¹ SU-lehti 8-18-1968.

¹⁸² SU-lehti 7-14-1968.

¹⁸³ Käsitykseni TUL:n naisvoimistelijoista perustan Leena Laineen teokseen Työväen Urheiluliikkeen naiset sekä joihinkin SU-lehden artikkeleihin esim. Helsingin olympialaisten aikaan.

luvulla, joten järjestöille oli ehtinyt kehittyä merkittävän yhtenäiset ideologiat ja tavoitteet.¹⁸⁴

Naisen arvon, kansalaisuuden ja roolin kansakunnassa nähtiin perustuvan synnyttämiselle, kasvattamiselle, kodinhoidolle ja työnteolle niin naisvoimisteluliikkeessä, Martoissa, Lotta Svärdissä kuin työläisnaisliikkeessäkin 1930-luvulta aina 1960-luvun alkupuolelle saakka.¹⁸⁵ Lottien historiaa tutkineen Tiina Kinnusen mukaan ”kansallisissa ideologioissa nainen symboloi yhteisön puhtautta. Hänen tehtävänsä

on säilyttää arvokkuutensa ja siten viestiä yhteisön koskemattomuutta. Juuri tätä tehtävää Lotta Svärdissä korostettiin.”¹⁸⁶ Kansallisissa ideologioissa naisen tehtävä ei siis ole vain synnyttäminen vaan myös moraalien ylläpitäminen.¹⁸⁷ SU-lehden kuvien perusteella suomalaiset naisvoimistelijat kantoivat omalta osaltaan lottien perintöä sotien jälkeen ottaen vastuuta, ainakin julkisuudessa, omasta ja kansakunnan moraalisesta puhtaudesta.

Kuva 8.

SU-lehti 10-39-1956.

¹⁸⁴ Laine 1992, 202-203; Kinnunen 2006b, 35 ja 184. Lotta Svärd -järjestön lakkauttaminen marraskuussa 1944 koski n. 240 000 lottaa. Tämän jälkeen he toimivat mm. Martoissa, maatalousnaisissa, seurakuntatyössä ja Punaisessa Ristissä.

¹⁸⁵ Laine 2000, 99. Lotta Svärd lakkautettiin vuonna 1944.

¹⁸⁶ Kinnunen 2006a, 321.

¹⁸⁷ Kinnunen 2006b, 149.

Lotta-identiteetin perustaksi oli aikanaan muodostunut käytännön työteliäisyys ja siiveellisyys, joka ymmärrettiin laaja-alaisena sisäisenä ryhtinä. Kauniiden, oikeiden ja oikein suoritettujen liikkeiden nähtiin puolestaan sivistävän ja kasvattavan voimistelijaa. Naisvoimistelijat asettivat tavoitteekseen puhtauden niin liikkeissään kuin moraalisuudessaan, eikä isänmaan asia ollut heillekään vieras.¹⁸⁸

Kuva 9.

SU-lehti

11-21-1957.

Toisaalta naisvoimistelijat haluttiin myös nähdä ja esittää SU-lehdessä tällaisessa valossa. Varsinkin 1940- ja 1950-luvuilla naisvoimistelijoiden kuvissa esiintyi SU-lehden taholta usein jotakin vaikeasti määriteltävää varauksetonta ihailua, ylös nostamista ja kritiikittömyyttä (esim. Kuvat 8 ja 9.). Esimerkiksi Kuvassa 8. *naiset*

¹⁸⁸ Kinnunen 2006b, 179 ja Laine 1992, 207. Kts. lisäksi naisvoimistelijaohjaintien juhlapuheet esim. SU-lehti 2-98-1951, 11-91-1955, 6-19-1956, 5-38-1966.

marssivat uljaasti Mannerheimintietä ja taustalla näkyy Kansallismuseo. Kuvassa yhdistyivät naisvoimistelijoiden edustama kauneus, puhtaus ja siveellisyys sotilaalliseen marssiin ja kansallisiin symboleihin kuten Mannerheimiin ja itsenäisen Suomen Kansallismuseoon. SU-lehden kuvissa suomalaiset naisvoimistelijat esittivät tyylipuhtaita liikkeitä, joiden nähtiin heijastavan paitsi voimistelijoiden myös koko kansakunnan sielun puhtautta. Kuvan 9. kuvatekstin tärkeä viesti oli se, että tämä naisvoimistelijoiden edustama kaikkinaisen ryhdikäs suomalaisuus oli saanut myös ulkomaalaisten tunnustuksen.

Virolaisurheilijat olivat SU-lehden toimittajien suosikkeja, heistä kirjoitettiin kuvateksteissä erittäin positiivisesti urheilulajista tai toimittajasta riippumatta läpi tutkitavan ajanjakson. Kuvaston perusteella saattaisi luulla Viron olleen itsenäinen valtio 1950- ja 1960-luvuilla. Urheilijan eestiläisyys tuotiin erittäin voimakkaasti esiin ja neuvostoliittolaisuudesta puolestaan vaiettiin lähes täysin. Vuonna 1961 Vilve Muremäe mm. esiteltiin ”*eteläisen naapurimaamme*” nopeimpana juoksijana ja kuuden metrin pituushyppääjänä.¹⁸⁹

Perinteistä Suomi – Ruotsi vastakkainasettelua esiintyi naisurheilusta uutisoitaessa melko vähän. Neuvostoliittolaisurheilijoiden menestyessä laajalla rintamalla hiihdossa, nostivat SU-lehden toimittajat esiin kamppailun Neuvostoliiton ja pohjolan välillä, jolloin ”meikäläisiksi” laskettiin myös mm. ruotsalaiset.

Ristiriitaisinta suhtautuminen oli neuvostoliittolaisiin urheilijoihin. Itänaapurin naisurheilijoita kunnioitettiin, hämmästeltiin, ihasteltiin ja arvosteltiin negatiivisesti. Neuvostoliittolaisia naisurheilijoita nimitettiin melko usein venakoiksi. Toimittajalla oli tähän suuri vaikutus, sillä käytäntö vaihteli paljon lajeittain.

*Siiri Rantanen antoi jälleen kerran venakoille opetuksen hiihtotaidossa. Tässä hän purjehtii kovaa kyytiä karkuun pariltaan Barbro Martinssonilta.*¹⁹⁰

Neuvostoliittolaisurheilijoilta saattoi odottaa mitä vain. ME-tuloksia tehneet urheilijat alisuoriutuivat lännessä järjestetyissä kilpailuissa tai sitten idästä saattoi tulla yhtäkkiä joku täysin tuntematon, ylivoimaiseksi osoittautuva ”idän ihme”. Lisää kummastusta suomalaistoimittajissa herättivät venäläisvalmentajat, jotka suutelivat

¹⁸⁹ SU-lehti 5-86-1961.

¹⁹⁰ SU-lehti 2-19-1961.

naimisissa olevia naisurheilijoita suulle keskellä kisapaikkaa, kuten kuvassa 10. tapahtuu. Kuvan 10. viesti lukijoille oli varsin selvä: itärajan takana oli kaikki mahdollista tai vähintäänkin epäilyttävää, joten siihen oli syytä pitää hiukan etäisyyttä. Suomalaiset eivät näin käyttäytyneet ja jos olisivatkin, siitä ei olisi missään nimessä julkaistu SU-lehdessä kuvaa! Tiina Kinnusen mukaan nainen symboloi kansakunnan puhtautta ja useat esimerkit ympäri maailmaa osoittavat, että moraalinen ja poliittinen rappio yhdistetään toisiinsa.¹⁹¹ Olisiko Kuvan 10. perimmäinen tarkoitus ollut juuri osoittaa venäläisyyden rappio ja ”likaisuus”?

Kuva 10. 6-10-1969.

Helsingin olympialaisten aikaan kuvastossa lisääntyivät kuvat ulkomaalaisista urheilijoista, jotka loivat kuvaa kansainvälisyydestä ja eksotiikasta. Myöhemminkin pelkkä kansalaisuus ja erilainen ulkonäkö saattoi jo huomattavasti madaltaa uutiskynnystä esim. kiinalaisten, korealaisten ja brasilialaisten kohdalla.

Brasil! Kolme suuren brasilialaisjoukkueen huomatuimmista edustajista. Elohopeanpirteät tummaihoiset kaunottaret Deyse de Castro (vas.) ja Wanda dos Santos ympäröivät pitkän, julmannäköisen kolmiloikkaajan

¹⁹¹ Kinnunen 2006b, 132-133 ja 148-149.

Gerraldo Oliveiran. Viimeksi mainittu on hypännyt 15.43! Deyse on 200 m:n ennätystyttö ajalla 25,3 ja kykenee myös hyppäämään korkeutta 156. Dos Santos puolestaan on aitonut 11,6.¹⁹²

Hän ei osallistu MM-kisoihin, sillä ne ovat hänen kohdallaan jo ohi. Viehättävän kiinalaistytön nimikin jäi salaisuudeksi, sillä kielitaito ei riittänyt saamaan selvää mitä tyttö mennessään huuteli. Mutta ei kai suurta erehdystä tapahdu jos sanomme häntä Hatsue Takamizavaksi.¹⁹³

Naisten pyöräileminen on aikaisemmin ollut kilpailumuotona varsin suosittu myös Euroopassa. Nykyään lajia harrastetaan enemmän 'demokratoissa'. Kuvassamme ajavat kiinalaisneitoset kenttää ympäri ja kuva kertoo samalla sikäläisten pyöräilykilpailujen lavastuksesta.¹⁹⁴

4. Kauneus ja nuoruus

Tarkoituksenmukaisuus on uutiskuvan tärkein ominaisuus, ei siis totuus tai ajankoh-taisuus. SU-lehden valokuvissa tärkein kriteeri tulla kuvatuksi oli menestyminen urheilukentillä. Muita kuvalle tärkeitä ominaisuuksia ovat mm. sen esteettisyys ja tek-ninen onnistuminen. SU-lehden sivuilla esiintyi kauneutta kahdella eri tavalla. En-simmäkin naisurheilijan kasvot tai vartalo saattoivat täyttää ajan kauneudelle asetta-mat ihanteet. Toiseksi kuva saattoi olla kaunis, koska kuvattava urheilija suoritti jonkin liikkeen teknisesti täydellisesti. Jokainen urheilusuoritusta joskus itse kokeil-lut ja katsonut tietää miten kauniilta ja vaivattomalta teknisesti puhdas juoksu, hiih-to, heitto tai hyppy näyttää. Vielä kun kuvaaja onnistuu tällaisen hetken vangitse-maan filmilleen, se on jo saavutus, varsinkin jos käytössä on 1900-luvun puolivälin valokuvausvälineistö.

SU-lehden kuvien kuvateksteissä naisurheilijan urheilusuoritusta (ei tulosta) ja eri ominaisuuksia kommentoitiin seuraavasti:

Suoritus	10 %
Ulkonäkö	7 %

¹⁹² SU-lehti 10-57-1952.

¹⁹³ SU-lehti 12-13-1958.

¹⁹⁴ SU-lehti 3-36-1958.

Ikä	4 %
Olemus	3 %

Nämä tulokset poikkeavat melkoisesti feministisestä näkökulmasta tehtyjen tutkimusten tuloksiin. Miesten tekemässä, lukemassa ja katsomassa SU-lehdessä puhuttiin naisten ulkonäöstä vain seitsemässä prosentissa kuvateksteistä, mikä kertoo osaltaan SU-lehden keskittyneen urheilujournalismiin, myös naisurheilijoiden kohdalla. Riitta Pirisen tutkimissa naistenlehtien artikkeleissa, jotka ovat samalta aikakaudelta, naisten ulkonäköä kuvailtiin yli 60 % artikkeleista.¹⁹⁵ Aineistoja ei voi täysin verrata, ovathan kyseessä miehille tarkoitettujen uutisia välittävän lehden kuvatekstit ja naisille viihteeksi tarkoitettujen lehtien artikkelit.¹⁹⁶ Ero lehtien välillä oli kuitenkin kaikesta huolimatta huikkeen suuri. SU-lehden valokuvien viesti oli lehden linjan mukainen eli uutisoida menestyneistä suomalaisurheilijoista. Naistenlehtien tavoitteet olivat toiset ja se näkyi myös heidän artikkeleissaan, paljastaen samalla sen, miten tärkeä asia ulkonäkö naisille itselleen on.

Tiina Naula tutki *Aamulehden*, *Helsingin Sanomien* ja *Iltalehden* urheilusivuja vuoden 1993 yleisurheilun MM-kisojen aikana. Naisurheilusta kirjoitettujen artikkelien sisällöstä 17 % sisälsi ulkonäön kuvauksia. Vaikka Naulan tutkimus on eri aikakaudelta ja käsittelee päivittäin ilmestyvien sanomalehtien urheilusivuja, näyttäisi tulos kuitenkin viittaavan samaan suuntaan kuin SU-lehdestä tekemäni huomiot. Urheilujournalismissa ulkonäkö ei ole tärkeintä, ei edes silloin kun uutisoidaan naisurheilijoista. Urheilullinen menestys on ratkaisevinta (kts Kuva 2.).¹⁹⁷

Käytin SU-lehden kuvia ja kuvateksteissä olleita mainintoja ja huomautuksia naisurheilijoiden ulkonäöstä luodakseni kuvan siitä millainen oli kaunis naisurheilija. Eniten naisurheilijoiden ulkomuotoa kuvailtiin sanoilla: viehättävä, viehkeä, kaunis ja herttainen. Seuraavaksi käytetyimpiä sanoja olivat sirkeäsilmainen, sokea, nuori, pitkä ja tumma. Enemmän kuin yhden maininnan saivat mm. siro, nätti, sievä, hento, pieni, sopusuhtainen, säteilevä, tyylikäs ja naisellinen. Naisihanne oli enemmän kalteillaan hoikkaan, kevyeen, nuoreen ja herttaiseen kuin suureen, lihaksikkaaseen ja vanhaan. Tämä näkyikin kuvastossa selvästi, sillä tukevien, lihaksikkaiden tai hikisten naisten kuvia julkaistiin lehdessä hyvin vähän. Myös vanhat naiset olivat selväs-

¹⁹⁵ Pirinen 1993, 46.

¹⁹⁶ Mikäli olisin ottanut tutkimukseeni mukaan myös artikkelit, ulkonäön kuvauksien osuudet tuskin olisivat nousseet lähellekään 60 prosenttia.

¹⁹⁷ Naula 1994, 114-116.

sä vähemmistössä. Yksittäisiä uinnin, alppiihdon ja kuulantyyntönnön edustajia kuvailtiin mm. sanoilla miehekäs (2kpl), kookas (2kpl), tuhti, jyrävä, pulska, vankkajalkainen, uljas ja komeavartinen. Tällaisiakin ominaisuuksia saattoi naisurheilijalla siis olla, eikä niitä täysin häivytetty lehden sivuilta. Osa näistä sanoista tietenkin koettiin negatiivisena määrittymenä naisurheilijalle.

Naisurheilijoiden lihaksisuus lisääntyi erityisesti 1960-luvun kuluessa. SU-lehdessä tämä ei herättänyt näkyvää kapinaa vaan hyväksyttiin naisurheilun kehitykseen kuuluvana ilmiönä. Seuraava kuvateksti paljastaa miten vielä ennen sotia urheilijoiden suhteettoman suurina pidettyjä lihaksia ihailtiin jo naisurheilijoidenkin kohdalla 1950-luvun lopulla. Kuvateksti tuo esiin SU-lehdelle tutkimusajankohtana tyypillisen virolaisurheilijoiden ylistyksen:

*PONNISTUS joka lennättää kauas ei synny muulla tavoin kuin jatkuvalla harjoittelulla ja sisulla. Sen tiesi Vilve Maramäe, veljeskansan reipas tytär, joka kuvassa on ponnistamassa yli 6 m:n hyppyä. Lukija voi tarkata vapaan jalan reisilihasta, joka kertoo, missä piilee Vilven pitkien hyppyjen räjähdysvoima.*¹⁹⁸

Dopingin käytön ongelmat ja sukupuolitestien seuraukset puhuttivat jonkin verran ja esim. kuulantyyntäjistä kuvansa lehteen sai ”naisellisista mörssäreistä tuloksellisin”.¹⁹⁹

Tennispelaajien, alppiihtäjien ja kuulantyyntäjien ulkonäköä kommentoitiin kuvateksteissä kaikkein eniten, eli yli viidenneksessä näiden lajien kuvateksteistä. Näiden lajien edustajat rikkoivat omalla käyttäytymisellään perinteisiä rajalinjoja ja käsityksiä naiseudesta. Tennispelaajat ja alppiihtäjät toivat glamouria, muotia, seksiä ja erilaisia paheita urheiluun ja vieläpä hävyttömästi siitä nauttien. Kuulantyyntäjät puolestaan rikkoivat perinteistä heikko nainen – vahva mies linjaa voimakkuudellaan ja lihaksikkuuudellaan. Ei siis ihme, että tällaisten naisten ruumiin ulkonäkö herätti kiinnostusta ja vaati miestoimittajien kommentointia valokuvan yhteyteen:

Koulutyttö kuuluu työntämässä? Ei vaan maailman paras pituushyppääjätär (628 myötätuulessa, 614 ilman) Yvette Williams Uudesta Seelannista,

¹⁹⁸ SU-lehti 5-22-1958.

¹⁹⁹ SU-lehti 4-2-1957.

*joka sivutyönään työntelee kuulaakin likemmäksi 13 metriä. Kuva valehteleeikin neitosen koosta, sillä Williams on kookas, mutta sopusuhtainen.*²⁰⁰

*207 kiloa on näiden kahden tuhdin tytön yhteispaino. Tamara Press, 94, voittajaehdokas niin naisten kiekossa kuin kuullassakin. Samanlainen ehdokas on vieressä sipsutteleva, tumma tyttö Earlene Brown, 113, joka on muutamana kerran voittanutkin Tamaran, vaikka Tamaran ennätykset ovat nykyään myös maailmanennätyksiä... ainakin kuulantyyntönsä... kenties Roomassa tulee kiekossakin ennätys.*²⁰¹

Kuvatekstien avulla katsojalle saatettiin kertoa urheilijasta lisää jotain sellaista mitä kuva itsestään ei paljastanut. Tällaisia tietoja olivat mm. luonnehdinnat urheilijan olemuksesta, joita esiintyi kolmessa prosentissa kuvateksteistä. Ylivoimaisesti käytetyimpiä sanoja olivat reipas ja iloinen. Muita useammin kuin kerran mainittuja olivat terhakka, ahkera, tomera, tyytyväinen ja temperamenttinen. Ainoastaan kerran mainittiin negatiiviseksi koetut sanat, kuten väsynyt ja vihainen. Suomalaisen urheilijan katsottiin tuolloin olevan rehti ja reilu, diivailua häneltä ei olisi hyväksytty lainkaan. Oikukasta käyttäytymistä ja kohtuuttomia vaatimuksia saivat esittää vain jotkut rikkaat ja menestyneet naisurheilijat.

*Kiehtovimpia elämyksiä urheiluareenoilla oli Sonja Hennie: säkenöivän hilpeä, taituri luistimilla, terveyden ja elämän ilon ruumiillistuma...*²⁰²

*PT:n terhakka Airi Turunen on suorittanut hienon teon. Hän lähestyi eilissä ottelussa pesää. Mutta niin teki pallokin. Airilla oli aivot, pallolla ei. Siksi hän voitti – sukellettuaan!*²⁰³

*Inkeri Talvitiellä on jotain mielenkiintoista katsottavaa, mutta Olga Fikotova-Conolly (oik.) ei näytä erikoisemmin innostuneelta. Olgan esiintyminen on saanut – totta puhuaksemme – pienen pieniä diivailun piirteitä, mikä tietenkin pahoittaa runsaan ihailijajoukon mielen.*²⁰⁴

Useimmat SU-lehden kuvissa esiintyneistä naisurheilijoista olivat nuoria. Yli 30-vuotiaita naisurheilijoita esiintyi n. 200 kuvassa ja yli 50-vuotiaita enää vain n. 60

²⁰⁰ SU-lehti 12-60-1952.

²⁰¹ SU-lehti 3-70-1960.

²⁰² SU-lehti 10-7-1966.

²⁰³ SU-lehti 1-91-1952.

²⁰⁴ SU-lehti 1-54-1958.

kuvassa. Naisurheilijan ikä mainittiin 90 kuvassa (4 % aineiston kuvista). Iässä uutinen oli nimenomaan nuoruus, ei vanhuus, ellei sitten ollut reilusti yli 30-vuotias ja edelleen maailman huipulla. Uimareiden ikä kerrottiin joka kymmenennessä kuvassa. Taitoluistelijoiden, telinevoimistelijoiden, pikajuoksijoiden, korkeushyppääjien ja aitajuoksijoiden iän kertomista pidettiin myös tärkeänä (yli 6 % kuvateksteistä). Toisaalta hiihtäjien ja naisvoimistelijoiden iästä suorastaan vaiettiin, sillä heistä oli yhteensä yli 500 kuvaa ja ainoastaan kolmessa niistä kerrottiin naisurheilijan ikä. Tätä eroa voitaneen selittää sillä, että ensin mainituissa urheilulajeissa saattoi aikuisten sarjassa menestyä erittäin nuorena, jopa 14-vuotiaana, ainakin Suomessa. Erittäin nuoren urheilijan tekemät kovat tulokset lupasivat hyvää myös tulevaisuudelta. Sen sijaan kestävyyslajeissa kuten hiihdossa urheilija saattoi nousta maan parhaimmiston vasta n. 25-vuotiaana.

Eniten kuvateksteissä kuitenkin kuvailtiin itse urheilusuorituksia (10 % koko aineistosta). Tässä yhteydessä käytettiin ylivoimaisesti eniten sanaa kaunis (33kpl). Seuraavaksi eniten naisten urheilusuoritusten kerrottiin olleen tyylikkäättä, hallittuja, teknisesti tyylipuhtaita ja vauhdikkaita (jokaista 15 kpl). Seuraava ryhmä koostui sanoista varma (10kpl), taitava (8kpl) rytmikäs (8kpl), tasokas (7kpl). Kaikki edellä mainitut sanat kuvaavat erittäin hyvin miltä naisurheilun tuli näyttää, ja miltä sen oli sopiva näyttää. Kauneus ja esteettisyys olivat naisurheilun tärkeimpiä ominaisuuksia. Aivan yhtä arvokasta oli se, että naisten urheileminen näytti hallitulta, teknisesti laadukkaalta ja tyylikkäältä. Näiden ominaisuuksien oli tärkeintä täytyä ensin, vasta sitten annettiin arvoa vauhdikkuudelle. Esimerkiksi Kuvissa 1., 9. ja 11. toimittajat nostivat esiin suorituksen kauneuden, tyylipuhtauden ja hallinnan. Kuvateksteissä vilahdelleet sanat varma, taitava ja tasokas viestittivät siis aikanaan lukijalle erittäin onnistuneista urheilusuorituksista. Toimittajien tuodessa tällaisia asioita esiin naisurheilusta, he asettuivat naisurheilun kannattajien puolelle.

*Turun Naisvoimistelijoiden esitys oli rytmikäs ja viehättävä, kuten kuvammekin osoittaa.*²⁰⁵

*Arja Lehtinen hallittua puomiliikettä suorittamassa.*²⁰⁶

²⁰⁵ SU-lehti 1-91-1962.

²⁰⁶ SU-lehti 3-11-1954.

*Vauhdin ja liikunnan viehkeyttä. Kirsti Linna vapautuneessa, hallitussa hypyssään. Turhaan ei merkitty hänelle SM-arvonimeä kaunoluistelussa.*²⁰⁷

Kuva 11.

SU-lehti

5-7-1956.

Uupuminen, väsyminen, teknisesti kehnot ja voimattomat suoritukset olivat puolestaan huonointa mahdollista mainosta naisurheilulle. Vielä 1960-luvulla naisen uupumisen ja sen takia suoritustekniikan hajoamisen koettiin olevan erittäin epämiellyttävää katsojille, ja sen arveltiin olevan jopa vaarallista naisurheilijalle itselleen. Tällaisia kuvia SU-lehden sivuilla esiintyi erittäin harvoin. Suoritustekniikan hajoaminen kertoi ennen kaikkea naisten heikkoudesta ja huonoudesta. Tätä argumenttia käyttivät erityisesti naisurheilun vastustajat.

*Kuvamme, joka liittyy viime numerossamme julkaistuun Pan-Amerikan kisoista. Naisten 100mn voittaja horjumassa puolipökertyneenä radalta.*²⁰⁸

Myös naisurheilijat itse kantoivat huolta naisurheilun tilasta. Jaana Karin haastattelutkimuksessa tuli esiin hiihtäjä Lydia Widemanin huoli naisurheilijoiden kunnos-

²⁰⁷ SU-lehti 12-14-1957.

²⁰⁸ SU-lehti 16-51-1955.

ta ja ulkonäöstä. Huonossa kunnossa, kehnolla tekniikalla ja rähjäisellä ulkomuodolla ei kisoihin kannattanut hänen mielestään naisurheilijan lähteä. Näihin syihin vedoten naishiihtäjät olisi saatettu ahdistaa kokonaan pois kilpaladuilta. Kauneudesta huolehdittiin, vaikka se hankaloittikin urheilijan elämää. Haastattelussa Lydia Wideman kertoo 1950-luvun alkupuolen vaatimuksista seuraavasti:

Ja sitten hyvä kun, oli niin huvittavaa kun siel sitte naiset yritti, yksikin oli maalannut huulensa niin kun se yritti olla nätti. Ja kyllähän mekin heti oltiin laittamassa hiuksiamme ja kaikkea että noin, oltiin vaan sen näköisiä, ettei kukaan haukkunu, että se oli hikinen ja kamalan näkönen ja muuten. Mutta, jos nainen on huonokuntonen ja se hiihtää kilpaa, niin se on surkee näky että. Sen pitäis ollakin kunnossa ennen kun tonne menee.²⁰⁹

Urheilusuorituksiin luonnollisesti kuuluvia hikeä ja räkää ei aineiston kuvissa näkynyt. Sen ei katsottu naisurheiluun kuuluvan tai ainakaan edistävän naisurheilun asiaa. Jaana Karin haastattelussa Lydia Wideman toteaa:

Niin sitä ihannoitiin niin kauheesti sitä kauneutta. Ja sitte usein noi miehet vallankin, kun ne yritti pitää siitä huolen, että naista heti pyyhittiin, ettei räkä vaan lentänyt.²¹⁰

Sedällistä opastusta ja ehdotuksia parantaa tekniikkaa esiintyi aineistossa erityisesti kahden ensimmäisen jakson aikana. Eniten naisurheilijoiden tekniikka puhutti korkeushypyssä, pesäpallossa ja aitajuoksussa.

Kaksi reipasta korkeushyppääjättyttöä, joilla olisi paljonkin sanottavaa hyppyareenoilla jos tyyli olisi toinen. Salme Räsänen (oik.) hyppää vallan saksia ja Raija Eerola sukeltaa, mutta väärin. Vaan oppia toki ikä kaikki.²¹¹

Riittävästi tuntuu olevan koroketta myös englannitar Jean Adamsonin 'stepanovissa', jota hän tarkkailee yhdessä keihästä heittävän ja vasta 15-kesäisen ystävättärensä Ann Thorneycroftin kanssa. Jean on 19-vuotias ja

²⁰⁹ Kari 2000, 48.

²¹⁰ Kari 2000, 51.

²¹¹ SU-elhti 6-91-1957.

*paksun anturan sijasta suosittelisimme hänelle korkeita korkoja ja hyppyjä paljain jaloin tai tavallisilla piikkareilla.*²¹²

*Ai – jai tytöt! Kylmällä iimalla on muistettava vetää verryttelyhousut ylle pienenkin tauon ajaksi. Nämä englantilaiset urheilijaneitokset miss Sayer ja miss Smith ovat sen unohtaneet ja niin pyrkii peppupuolta vähän kylmäämään. Pohkeita pitää suojata oikein villatakeilla.*²¹³

Toisinaan naisurheilijoiden tietämättömyys urheiluun liittyvistä perusasioista tuotiin toimittajien toimesta näkyvästi esiin (kuva 12).

Kuva 12. SU-lehti 1-39-1957.

Kolmesti tai useammin kuvailtiin urheilusuurituksia termeillä kuten iloinen, siro, herkkä, suloinen, kevyt sekä tarkka, uljas, komea, voimakas, sisukas ja vaikea, joista kuusi viimeistä määrettä olisi voinut liittää myös miesurheiluun. Tällaisia iloon,

²¹² SU-lehti 12-38-1958.

²¹³ SU-lehti 5-44-1956.

helppouteen, keveyteen, ilmavuuteen ja ilmeikkyyteen viittaavia termejä liitettiin naisurheiluun hyvin paljon. Sellaista naisurheilun kuului 1900-luvun puolivälissä aikalaisten mielestä olla ja sellaiseksi se myös SU-lehdessä yleisesti ottaen määriteltiin ja kuvissa kuvattiin. Kuva naisurheilusta kuitenkin vähitellen monipuolistui ja 1960-kuluessa kuvatekstien sanastossa alkoivat vilahdella myös sanat raju, rohkea, vilkas, tuhoisa ja kova.

5. Hymy

Voittajan on helppo hymyillä. Tämän kuluneen lauseen todistaa oikeaksi myös SU-lehden naisurheilijavalokuvat, joissa esiintyi suurimmaksi osaksi menestyneitä ja hymyileviä urheilijoita. Tutkittavana ajanjaksona naisurheilijoiden ilmeet valokuvissa jakaantuivat seuraavasti:

Hymy	43 %
Vakava	34 %
Irvistys	9 %
Ilmettä ei näy	13 %

Suhteessa eniten kuvissa hymyilivät taitoluistelijat (73 %), joiden urheilusuorituksenkin hymy kuului. Poikkeuksellisen herkässä hymyt olivat myös alppihiihtäjillä (64 %), uimareilla (59 %) ja suunnistajilla (58 %). Näissä lajeissa urheilijoita oli keskivertoa vaikeampi kuvata itse suorituksen aikana, joten kuvat naisurheilijoista otettiin silloin kun urheilijat tiesivät heitä kuvattavan esim. palkintojenjaossa. Tällöin urheilijat saattoivat valita itse ilmeensä, valiten yleensä hymyn. Ja miksi eivät olisi valinneet, olihan takana yleensä onnistunut urheilusuoritus.

Hymyilykuvien osuus (43 %) ja kisapaikoilla tai muualla otettujen kuvien (48 %) lähes samansuuruiset osuudet kertovat osaltaan siitä, että hymy todella kuului tiiviisti naisurheilijan käyttäytymismalliin. Ainakin silloin kun valokuvaaja oli paikalla, hymy nousi tai sen oli noustava huulille.

Kuvatestit paljastavat hymyn ja iloisen ilmeen olleen jossain määrin vaatimus, ainakin naisurheilijalle. Hymyilyn vaatiminen juontuu perinteestä, jonka mukaan urheilun tulee olla naiselle helppoa, eikä missään tapauksessa raskasta tai uuvuttavaa. Tahko Pihkalan mielipide asiasta oli varsin selkeä: *”Naisella ei ole lupa irvistää ur-*

heilusuorituksessa. Tyhjentävä irvistäminen näyttää olevan erikoisen varma sellaisen urheilujen tuntomerkki, jotka eivät sovellu naisille.”²¹⁴ Iloinen ilme kertoi siis sivullisille kaiken olevan kunnossa, hallinnassa ja hyvin. Urheilijat tai toimittajat tuskin tiedostivat itse tätä, mutta kuvista ja kuvateksteistä ajattelumalli nousee selvästi esiin:

*Kahden aikaisemman hopeasijan jälkeen saavutettu pohjoismainen mestaruus monivuotisen uskollisen ja tarmokkaan harjoitusuurastuksen palkkioksi on vienyt Marjatta Moulinimme suun messingille.*²¹⁵

*Ranskalaista hymyä Turussa esittävät Christine Caron (oik.) ja Michelle Prudhomme.*²¹⁶

*Naisten lukuisaa joukkoa ei hiusten suoristuminen eikä sade surettanut. Pystypäin ja hymyillen he marssivat.*²¹⁷

*Hymy kaunistaa urheilija tyttöäkin. Sen osoittaa meille vakuuttavalla tavalla tämä tshekkoslovakialainen neitonen. Emme ikävä kyllä tiedä hänestä muuta kuin, että hän osallistui kaupunki otteluun Praha – Lontoo.*²¹⁸

Hymyvaatimus naisurheiluun kuuluvana kirjoittamattomana sääntönä ilmeni parhaiten niistä kuvateksteistä, joissa naisurheilija ei hymyillytkään tai ollut iloinen. Näissä tilanteissa toimittaja ryhtyi hyvin usein kuvatekstissä joko selittämään tai moittimaan naisurheilijan totista ilmettä. Vakava ilme oli vakava ongelma! Urheilusuorituksen aikana naisurheilijaltakaan ei hymyä odotettu, mutta mikäli niin tapahtui, siitä kyllä positiivisesti kuvatekstissä mainittiin.

*Suomen tytöt Pirjo Wilmi ja Mona-Lisa Strandvall ovat hieman happaman näköisiä komeasta kaksoisvoitosta huolimatta, mutta Eestin Marion Pii-sang hymyilee kauniisti saadessaan kolmannen palkinnon Arvi Laaksolta, Suomen tyttöjoukkueen johtajalta.*²¹⁹

Sirkut silmät ja tarttuva hymy ovat lisävaltteja esittelyssämme hollannin maailmanennätysuujattarella J. de Kortella. Vasemmalla hänen kanssaan

²¹⁴ Isopahkala 2000, 51-51.

²¹⁵ SU-lehti 12-46-1959.

²¹⁶ SU-lehti 12-51-1966.

²¹⁷ SU-lehti 8-50-1956.

²¹⁸ SU-lehti 3-57-1956.

²¹⁹ SU-lehti 8-34-1968.

huomattavassa määrin yhdennäköinen, väsynyttä hymyä hymyilevä, saksatar Helga Schmidt, joka juuri on hävinnyt Kortelle Saksassa pidetyn selkäuintikilvan.²²⁰

Pituushypyn Euroopan mestarittaren Jean Desforgesin kasvoilta väistyy harvoin hymy, ei edes kilpailusuorituksessa. Kuvamme Englanti-Unkari ottelusta.²²¹

Kuva 13. SU-lehti 5-67-1953.

Irvistäviä ilmeitä esiintyi yhdeksässä prosentissa aineiston kuvista. Eniten irvistyksiä esiintyi kestävyysjuoksusta (29 %), pikaluistelusta (20 %), uinnista (19 %) ja hiihdosta (13 %) otetuissa kuvissa. Nämä ovat lajeja, joissa hapenotolla on ratkaiseva merkitys suorituksessa, ja sijoituksen ratkaisee kello, ei arvostelutuomari.

²²⁰ SU-lehti 3-93-1955.

²²¹ SU-lehti 2-82-1954.

Kuvissa irvistävät ilmeet ja naisurheilijoiden voimiensa ääri rajoille ponnistelu lisääntyivät 1960-luvun edetessä. Se kertoo muutoksesta suhtautumisessa naisurheiluun ja naisurheilijoihin. Äärimmäisten urheilusuoritusten ei pelätty enää ”rikkovan” naista tai naisellisuutta niin pahoin kuin aikaisemmin. Irvistelemällä, ähkimällä, hikoilemalla, harjoittelemalla, kilpailemalla ja ponnistelemalla naiset paitsi kasvattivat lihasmassaansa ja paransivat tuloksiaan, myös laajensivat tilaansa yhteiskunnassa ja monipuolistivat mielikuvaa naisen ruumiista.

Anneli Hela on ponnistanut niin rajusti, että kasvojen muuten viehättävä ilme on tullut perin ’verenhimoiseksi’. Mutta senttejä Anneli vain ahnehtii. Kuva on otettu Eesti – Suomi maaottelussa Tallinnassa viime vuonna. (Kuvannut G. Valdia).²²²

Naisvoimistelu, telinevoimistelu, taitoluistelu ja uimahypyt olivat lajeja, joiden urheilijoista otetuissa kuvissa ei näkynyt ainuttakaan irvistävää ilmettä. Tulos ei ole yllätys, ovathan nämä esteettisiä arvostelulajeja ja perinteisesti naisille sopivaksi katsottuja urheilulajeja. Arvosteluun tottuneet urheilijat olivat kokeneita esiintyjiä. Onnistunut urheilusuoritus näyttää näissä lajeissa helpolta, ilmavalta, hauskalta ja naiselliselta. Väsymys, kipu tai tuska ei saanut näkyä, ainakaan ulospäin.

Naisurheilijan ilme ei näkynyt 254 kuvassa (13 %). Eniten tällaisia kuvia tuli telinevoimistelusta (35 %), uimahypyistä (33 %), korkeushypystä (29 %) ja naisvoimistelusta (26 %). Näistä lajeista SU-lehdessä oli paljon suorituskuvia, mikä selittää sen, että kasvot saatiin harvemmin tallennettua filmille. Suoritukset olivat esim. uima- ja korkeushypyssä erittäin nopeita eli kuvaajan kannalta haastavia eikä kasvoja aina edes yritetty saada kuvaan, koska kuvasta saattoi muutenkin saada mielenkiintoisen.

6. Niukka vaatetus ja seksikkyys

Naisille sopivaksi katsotut lajit saivat runsaasti huomiota vuosien 1946–1969 SU-lehdissä. Useille näistä lajeista (esim. uinti, naisvoimistelu, telinevoimistelu, uimahypyt ja taitoluistelu) oli tyypillistä niukka, ihonmyötäinen ja naisellisuutta korostava vaatetus. Näiden lajien edustajat myös kuvattiin keskimääräistä useammin niukassa kilpailuasussaan. Yli 90 prosentissa naisvoimistelijoista, taitoluisteliijoista ja

²²² SU-lehti 6-26-1958.

telinevoimistelijoista otetuissa kuvissa naiset kuvattiin kilpailuasussaan. Uimareista otetuissa kuvissa kolmella neljästä on päällään uimapuku. Koko aineistossa naisurheilijan yleisin asuste oli kilpailuasusta (69 %). Verkkareihin tai muihin urheilullisiin vaatteisiin oli pukeutunut 15 % ja juhlapukuun, työasuun, yöpaitaan tms. oli pukeutunut 15 % kuvatuista naisurheilijoista.

Naisten pukeutuminen housuihin tai lyhyeen hameeseen ei herättänyt enää toisen maailmansodan jälkeen suuresti keskustelua SU-lehdessä.²²³ Maailmanlaajuisesti keskustelua sen sijaan herätti vuonna 1946 kehitetyt bikinit. Vielä 1960-luvun alkupuolella Euroopassa käytiin vilkasta keskustelua siitä, saako bikinejä käyttää julkisilla uimarannoilla ollenkaan.²²⁴ Yleinen pukeutuminen tutkittavana ajanjaksona oli siis verrattain peittävää. Tätä taustaa vasten katsottuna, uimapuvuissa kuvatut naiset olivat niukasti pukeutuneita tutkittavana ajanjaksona.

Osmo Kontula ja Kati Kosonen tutkivat seksuaalisuutta vuosina 1961, 1971, 1981 ja 1991 ilmestyneiden suomalaisten lehtien kuvissa. Vuonna 1961 *Helsingin Sanomissa* ei esiintynyt ainuttakaan seksuaalista kuvaa. *Apu*, *Kotiliesi* ja *Me Naiset* julkaisivat yhteensä 84 eroottista, vähäpukeista, alastonta tai alastomuudesta vihjailevaa valo- tai piirroskuvaa. Lähes kaikki seksuaaliset naiskuvat esittivät uima-asuisia naisia ja olivat hyvin viattomia varsinkin *Me Naisissa* ja *Kotiliedessä*.²²⁵

Kontula ja Kosonen tutkivat myös kaikki vuonna 1961 ilmestyneet *Jallut* (12 numeroa). *Jallun* painos oli suurimmillaan n. 200 000 kappaletta vuonna 1961 ja se oli Suomen johtava seksilehti vielä 1970-luvulla. Erikoista Kontulan ja Kososen tutkimuksen tuloksissa oli se, ettei vuoden 1961 *Jallussa* julkaistu ainoatakaan kuvaa paljaista rannoista saati sitten sukupuolielimistä. Rohkeimmissa kuvissa naiset pukeutuivat bikineihin, hyvin avokauluksiseen pukuun, turkiskauluksiin tai läpikuultaviin silkkisiin alusasuihin. Kuvat oli otettu uima-altaiden äärellä, rannoilla tai tausta oli häivytetty täysin. Toisinaan seksuaaliseen lataukseen riitti pelkkä makoilu täysin pukeutuneissa heinäkasassa. Tutkijat tulkitsivat kuvien olleen nykyajan näkökulmasta

²²³ Vuonna 1947 SU-lehdessä oli juttu eräästä suomalaisten tekemästä matkasta Hollantiin. Maa-hockey oli suomalaisille uusi laji ja samassa yhteydessä naisten pukeutuminenkin herätti suomalaismiehissä ihmetystä. "Miltei jokaisella hockeyseuralla Hollannissa on useampia naisjoukkueita ja innostus on valtava. Nähtyämme muutamia naisten otteluja totesimme pelin soveltuvan varsin hyvin heille. Ihmettelimme muuten, kun kaikki naiset pelasivat lyhyissä hameissa. Eräs pojistamme oli kysynyt, miksi täällä ei käytetä 'shortseja'. 'Se on kielletty kokonaan', oli vastaus, ja syykin siihen saatiin kuulla, mutta valitettavasti meille liian nopeasti puhutulla englanninkielellä, joten asia jäi epäselväksi huolimatta kysyjämme luontevasti antamasta vastauksesta: 'I see.'". SU-lehti 18-1947.

²²⁴ Kontula & Kosonen 1994, 170.

²²⁵ Kontula & Kosonen 1994, 139-164.

arvioiden erittäin viattomia ja vertasivat niitä aikamme naistenlehtien kuviin. Seksilehtien kuvien paljastavuuden kulkiessa vielä vuonna 1961 tällä tasolla, voi SU-lehdessä 1940- ja 1950-luvulla julkaistujen naisurheilijakuvien tulkita olleen toisinaan todella rohkeita.²²⁶

Vuoden 1971 *Jallussa* rinnat olivat paljaana jo kahdessa kuvassa kolmesta ja häpy näkyi joka toisessa kuvassa. Tässä vaiheessa tutkijat päättelivät *Jallun* muuttuneen seksilehdeksi siinä mielessä kuin seksilehdellä sittemmin on tarkoitettu.²²⁷ Lähestytessä 1970-lukua naisurheilijat keimailivat ja flirttasivat kameralle huomattavasti enemmän kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Vaatteita he eivät kuitenkaan enempää vähentäneet, korkeintaan lyhensivät hameiden helmaa esim. taitoluistelussa. SU-lehden seksikkäimpien kuvien ja *Jallun* kuvaston väliset erot alkoivat siis kasvaa vasta 1960-luvun lopulla.

Kuva 14. SU-lehti 3-72-1963.

Kontulan ja Kososen tutkimus antaa hyvän vertailukohdan SU-lehden kuville ja kar-toittaa tarkasti sitä kuvamaailmaa, joka ympäröi SU-lehden lukijoita ainakin 1950-

²²⁶ Kontula & Kosonen 1994, 168-179.

²²⁷ Kontula & Kosonen 1994, 169-171.

luvun puolivälistä aina 1990-luvulle saakka. SU-lehden kuvista löytyy kymmenittäin aikanaan seksuaalisina pidettyjä kuvia. Eniten seksuaalisesti latautuneita kuvia otettiin uimareista, uimahyppääjistä, tennispelaajista, voimistelijoista ja alppihiittäjistä. Kuva 14. höystettynä vihjailevalla kuvatekillä, on tyypillinen esimerkki SU-lehdessä ilmestyneestä seksuaalisesti latautuneesta kuvasta. Moni mieslukija olisi varmasti lähtenyt vähintäänkin uimaan kuvan kolmikön kanssa. Naisten ilmeet kuitenkin kavaltavat, että sanat on laitettu heidän suuhunsa myöhemmin toimituksessa.

SU-lehden kuvastossa seksuaalisesti latautuneista kuvista olisi kuvaavinta käyttää sanaa tirkistely. Se oli yksi osa SU-lehden kuvajournalismia vuosina 1945–1969. Kuvakulma ja kuvaushetki oli huomattavan usein valittu niin, että naisurheilijan hameen alle päästiin kurkistamaan. SU-lehden toimitus ei myöskään kovin tietoisesti pyrkinyt poistamaan näitä kuvia lehtensä sivuilta. Erityisen suositua tällainen kuvajournalismi oli taitoluistelijoina, naisvoimistelijoita ja tennispelaajia kuvattaessa. Kuva otettiin alaviistosta juuri sillä hetkellä kun naisurheilija hypäsi ja hänen hameenhelmansa nousivat. Kuvissa on paljon samaa kuin Marilyn Monroen elokuvien yhdessä kuuluisimmassa kohtauksessa, kun metron tuuliaukon ilmavirta nostaa hänen hameensa helmat ylös elokuvassa *Kesäleski*.²²⁸ Kuva 15. Jacqueline du Biefistä ja kuvateksti paljastavat miten suosittuja taitoluistelijat olivat ja miten himoittuja hameen alle kurkistavat kuvat olivat.

Kuva 15. SU-lehti 1-31-1952.

²²⁸ Dyer 2002, 160-161.

Toinen aineistosta esiin noussut erikoisuus oli kuvata naisurheilija juuri sillä hetkellä kun hän avaa haaransa ja vieläpä kohti kuvaajaa. Naisurheilijan avoimet haarat oli sijoitettu näissä kuvissa lähes poikkeuksetta keskelle kuvaa eli kuvan tärkeimmälle paikalle (Kuva 11.). Tällaisia hetkiä oli taltioituna SU-lehden sivuille useita kymmeniä. Suhteessa eniten näitä ”haarat auki” kuvia julkaistiin taitoluistelijoista (36 %) ja telinevoimistelijoista (27 %). Naisvoimistelijoista, aitajuoksijoista ja korkeushyppääjistä oli myös useita tällaisia kyseenalaisesta kuvakulmasta otettuja kuvia. Usein näiden kuvien kuvateksteissä käytettiin sanoja sulo ja taito.

*Suloutta, siroutta ja ilmavuutta. Helsingin naisvoimistelijat esittämässä vapaaohjelmaansa Kansallisteatterissa.*²²⁹

*Turun Urheiluliiton tamburiinityöt tässä taitojaan esittämässä.*²³⁰

Kuva 16. SU-lehti 6-95-1964.

Täytyy muistaa, etteivät naisten haarat olleet koko ajan auki kohti yleisöä tai kuvaajaa, eivätkä heidän hameensa olleet niin lyhyitä, että näköyhteys hameen alle olisi säilynyt koko urheilusuorituksen ajan. Naisurheilijat eivät myöskään alati pyllistäneet kohti yleisöä, varsinkin kun sellaista tietoisesti pyrittiin välttämään.²³¹ Kuvassa 16. esiintyvät Kankaanpään naisvoimistelijat tuskin olisivat itse valinneet juuri tätä

²²⁹ SU-lehti 7-107-1952.

²³⁰ SU-lehti 8-9-1962.

²³¹ Laine 2000, 223.

hetkeä filmille tallennettavaksi ohjelmastaan. Kuvaajan siis täytyi todella odottaa otollista hetkeä ja sijoittaa itsensä lattian (tai jään) pintaan saadakseen vangituksi tällaisen hetken urheilusuorituksesta. Myös Kuva 17. turkulaisista naisvoimisteli-joista paljastaa kuvaajan motiivit. Hän on valinnut kuvattavaksi juuri sen hetken, kun lähinnä kameraa olevat naiset pyllistävät. Takana olevat naiset seisovat kädet kohti kattoa, samaa liikettä tekivät aikanaan varmasti myös kameraa lähinnä olevat ryhmä. Filmille olisi siis voinut tallentaa toisenlaisenkin hetken, mutta kenties kuva-tekstissä mainitut ”nuorten neitojen kukkeat piirit” olivat sekoittaneet kuvaajan päähän.

Kuva 17. SU-lehti 5-12-1966.

Yllättävää aineistossa oli se, ettei kuvissa kiinnitetty huomiota naisurheilijoiden rintoihin juuri ollenkaan. Naisen rinnat olivat kuitenkin olleet näyttävästi esillä niin kuvataiteessa, valokuvissa, mainoksissa kuin elokuvissa ennen tutkittavaa ajanjaksoa ja sen aikana.²³² SU-lehden kuvastossa huomio kiinnittyi naisurheilijan kasvoihin ja lantionseutuun sekä olemukseen. Ainakin suomalaisnaiset pitivät rintansa viisusti piilossa ja hallinnassaan. Lotta Isopahkalan tekemässä haastattelussa Lydia Wideman sanoi: ”Niin, mä olin tietoinen siitä, että jos ei oo kroppa vielä siinä

²³² Yalom 1997, 173-194.

*kunnossa kun on treenattu, niin läiskiihän siinä ny rinnat, ei pitäis mennä semmose-
na. Tietäähän sen mitä miehet ajatteli, toihan on kamalaa.*²³³

Naisurheilijoiden suorituksia oli toki mahdollisuus kuvata muillakin tavoilla kuin edellä mainituilla ja niin myös tehtiin. Suuria naisvoimisteluesityksiä ja uimareita saatettiin kuvata ylhäältä (Kuva 9. ja 17.). Yleensä kuva oli otettu samalta tasolta kuin kuvattava oli. Alaviistosta, sankariperspektiivistä, otettu kuva lisäsi kuvaan il-
mavuutta, vaarallisuutta ja ylemmyyttä. Ylös nouseva hameenhelma toi kuvaan sek-
suaalisen latauksen lisäksi liikkeen tuntua ja vauhtia. Näillä teknisillä keinoilla
puomilla taituroivien telinevoimistelijoiden tai luistimilla hyppivien taitoluistelijoi-
den suoritukset saatiin näyttämään entistä nopeammille, vaikeammille ja hurjemmil-
le.

Selkeimmin naisurheilija oli (seksuaalinen) objekti silloin, kun hänen kuvansa jul-
kaistiin huolimatta siitä, että hänen nimeään, sijoitustaan, tulostaan tai muuta yhteyt-
tä urheiluun ei toimituksessa tiedetty tai haluttu lehdessä mainita.²³⁴ Näitä kuvia ai-
neistossa oli vain muutama. Hieman enemmän julkaistiin Kuvan 18. kaltaisia kuvia.
Chilen Renata Martinin viehättävyys ja hänen raollaan olevat huulet, jotka tuovat
kuvaan voimakasta seksuaalista latausta, olivat tärkeimmät syyt julkaista kuva. Ku-
vatekstikin kertoo, ettei menestystä urheilussa ole tullut. Kuvakulma paljastaa, että
Martin poseeraa. Kilpailusuorituksia jäljiteltiin eniten taitoluistelussa, alppihiihdossa
ja naisvoimistelussa. Poseeraus paljastui yleensä erikoisesta kuvakulmasta, numero-
lapun puuttumisesta, kuvan taustasta ja hymystä.

Muitakin vastaavia tapauksia aineistosta löytyy. Vuonna 1960 ruotsalainen hiihtäjä
Barbro Martinssonin kauneus herätti kuvaajat, ei hänen menestymisensä hiihdossa:

*Kun kauneusarvolla kertoo hiihtotaidon saa valokuvaajat liikkeelle. Näin
hymyilee mm. Barbro Martinsson.*²³⁵

Tällaiset naisurheilijoista otetut kuvat, jotka ylittivät uutiskynnyksen pelkän hymyn,
kauneuden tai seksuaalisen latauksen ansioista ovat aineistossa kuitenkin selvässä
vähemmistössä.

²³³ Isopahkala 2000, 19.

²³⁴ Esim. SU-lehti 3-57-1956, 6-24-1960.

²³⁵ SU-lehti 5-16-1960.

Kuva 18. SU-lehti 1-58-1952.

Vaikka seksikkyys tekikin naisurheilijasta seuratun ja kuvatun, se ei taannut kovin pitkää aikaa julkisuudessa, ellei myös urheilullista menestystä tullut. Tästä esimerkkinä käy vuodelta 1953 oleva Harri ”Hammas” Eljankon kirjoittama kuvateksti amerikkalaisesta tennispelaajasta Gussien Moranista:

Jokin aika sitten herätti sensatiomaisen huomion Vinbledonin tennismarkkinoilla se, että amerikkalainen tähtipelaajatar G u s s i e M o r a n esiintyi pienissä pitsipöksyissä. Hänestä kirjoitettiin, hänestä otettiin valokuvia, ja vanhoilliset englantilaiset paheksuivat puvustoa. Gussie kuitenkin nauroi koko touhulle, lyhensi ja laajensi jos mahdollista housujensa punteja vieläkin ja sai katsomon puolelleen. Hän ei kauan esiintynyt ama-

*töörinä, vuoden perästä hän oli ammattilainen, mutta ei ottanut harjoituksia ammattilaistenniksen vaatimissa lujissa puitteissa, ja hävisi vähitellen valkoisen urheilun näyttämöltä. Nykyisin tämä tummahiipäinen tyttölapsi yrittää saada leipärahat kokoon laulajattarena yökerhojen näyttämöillä.*²³⁶

Naisurheilun historiaa on tutkittu pääosin voimakkaista feministisistä lähtökohdista käsin. Yleisin näkökulma tai lopputulos on ollut, että naisurheilija on miesten marginaaliin ahtamana seksuaalinen objekti. On totta, että urheilumaailmassa valta on ollut ja on yhä miehillä ja naiset ovat vielä monessa asiassa vähemmistönä. Se että kuviin ovat valikoituneet lähes poikkeuksetta menestyneimmät naisurheilijat, on kiinnittänyt naisurheilun tutkijoiden huomiota yllättävän vähän. Seksuaaliseksi objektiksi urheilumediassa ”päästäkseen” naisen on täytynyt siis tehdä myös tuloksia urheilussa. Missejä tai filmitähtiä ei SU-lehden sivuilla enää 1940-luvun jälkeen näy. Kuvan julkaisemisen kynnys saattoi kuitenkin madaltua, jos naisurheilija oli nuori, kaunis, viehättävä, iloinen, herttainen, hymyilevä, flirttaileva tai seksikäs. SU-lehdessä pääasia oli kuitenkin urheilu, myös naisten osalta.

7. Visuaalisesti ja teknisesti onnistunut kuva

Visuaalisesti ja teknisesti onnistuneessa kuvassa sommittelu, perspektiivi, etäisyydet, valaistus, muodot ja suunnat muodostavat miellyttävän kokonaisuuden. Samalla tavalla teknisesti onnistunut urheilusuoritus on kaunis. Siinä ei ole mitään ylimääräistä, voima suuntautuu oikeaan aikaan oikeaan suuntaan ja vierestä seuraava ei voi kuin ihastella näkemäänsä. Onnistuneen kuvan tai urheilusuorituksen katselijalle muodostuu helposti harha tekemisen helppoudesta. SU-lehden kuvastossa oli ilahduttavan paljon visuaalisesti ja teknisesti onnistuneita kuvia, ottaen huomioon, ettei 1900-luvun puolivälissä kameroiden tekniikka antanut samanlaisia mahdollisuuksia kuvaajalle kuin tänä päivänä.

Visuaalisesti ja teknisesti onnistuneita kuvia oli onnistuttu ottamaan lähes kaikkien lajien naisurheilijoista ainakin yksi kappale. Näyttävimmät kuvat olivat teline- ja naisvoimistelijoista, uimahyppääjistä, alppihihtäjistä, uimareista ja yleisurheilijoista. Kuvaajien mielenkiinnon kohteina olivat mm. erittäin vaikeat asennot. Esimer-

²³⁶ SU-lehti 2-57-1953.

kiksi telinevoimistelijoiden kuvista yli puolet oli sellaisia, joissa urheilijalla oli päälantion alapuolella tai korkeintaan samalla tasolla (Kuva 11.). Visuaalisesti mielenkiintoisimpia kuvia yhdisti niiden poikkeuksellisuus. Kuvassa urheilusuoritusta katsottiin jostain poikkeavasta perspektiivistä, yleensä alhaalta, ylhäältä tai suunnasta johon suuri yleisö ei päässyt. Toisinaan urheilijan suoritus oli poikkeuksellisen onnistunut teknisesti. Erikoisia kuvakulmia metsästäessään kuvaajat saattoivat häiritä niin urheilijoita kuin yleisöäkin:

*Kaunis kuva Helsingin naisvoimistelijoitten vannevoimistelusta Stadionin avajaisjuhlassa. Valokuvaajat 'pääsivät' vielä silloin näin lähelle, mutta sitten heidät häädettiin yleisön huutojen voimalla pois häiritsemästä esitystä. (Eilen he olivat juoksijoitten tiellä maalissa, 5000m:n kilpailun lopuessa, sokeina ja kuuroina muulle kuin Zatopekille!)*²³⁷

Olen poiminut aineistosta seuraavat viisi kuvaa esimerkeiksi eri tavalla onnistuneista urheilukuvista:

Kuva 19.

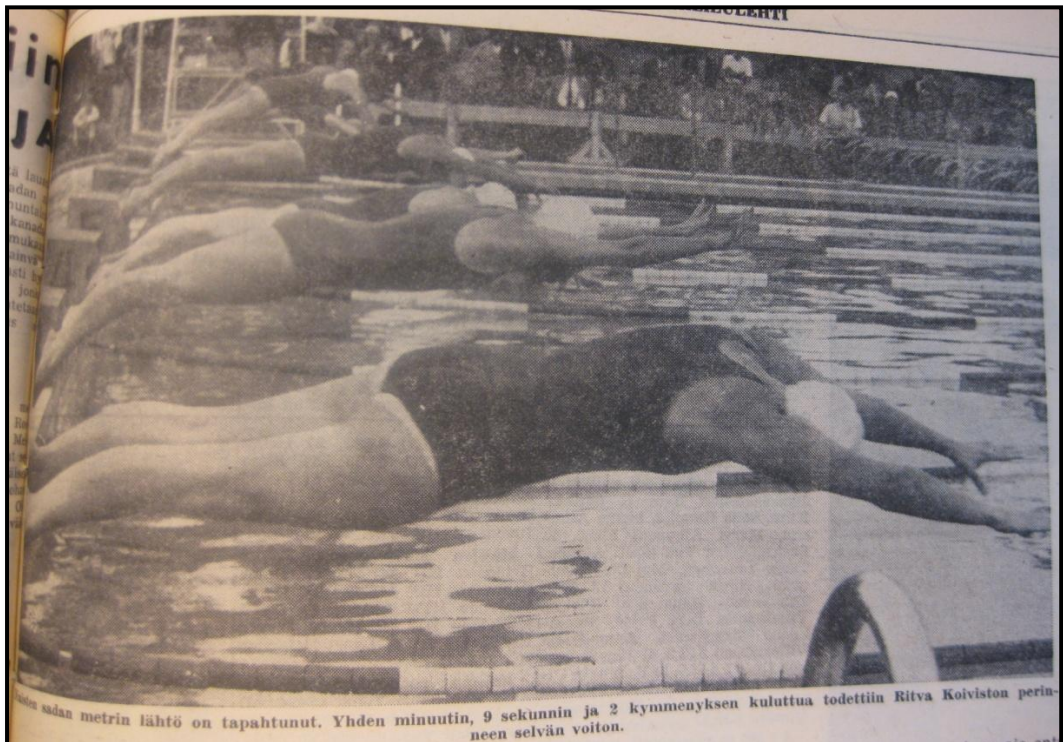
SU-lehti 16-52-1966.

²³⁷ SU-lehti 1-7-1947.

Kuva 20. SU-lehti 10-29-1956.

Kuva 21. SU-lehti 3-65-1960.

Kuva 22. SU-lehti 1-7-1957.

Kuvassa 19. sekä juoksija että kuvaaja ovat onnistuneet suorituksissaan teknisesti taitavasti. Tämän ovat myös aikalaiset huomanneet.

Kuvassa 20. Eira Lehtonen on näyttävässä asennossa nojapuilla. Kuvassa on vain naisellisen vartalon omaava Eira, nojapuun aisa ja Suomen lippu. Kaikki muu olisi turhaa.

Kuvan 21. linjat kulkevat vaakatasossa. Kuvaan on vangittu se lyhyt hetki kun uimarit eivät ole maalla eivätkä vedessä vaan ilmassa.

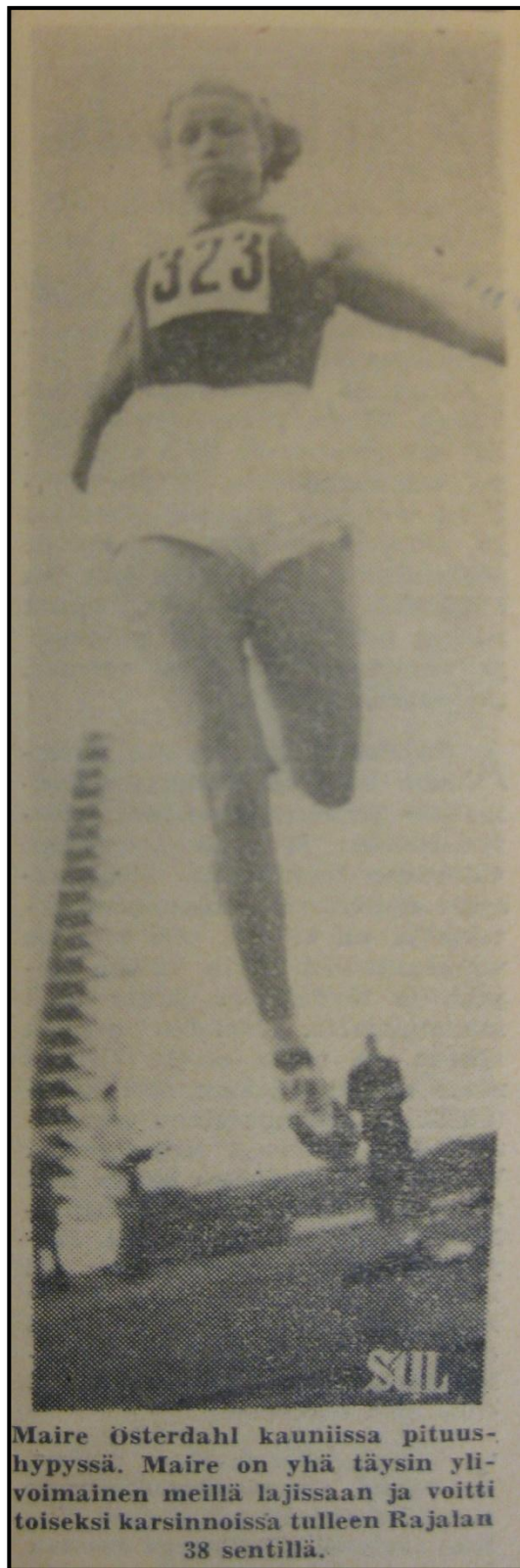
Kuvassa 22. kulkevat linjat puolestaan vasemmalta ylhäältä oikealle alas. Lucille Wheelerin jalat, sauva ja katse sekä takana tarkkana seuraava yleisö kulkevat kaikki rinteen suuntaisesti. Kuvassa on hurjaa vauhtia ja vain Wheelerin katse paljastaa sen, ettei hän ole laskemassa katsojan päälle. Kuvassa on paitsi vauhtia, myös rauhaa ja keskittyneisyyttä. Katsoja näkee jotain hyvin intiimiä, sellaista mitä muut katsojat urheilijan selän takana eivät näe, vaikka katsovatkin tiiviisti laskijaa. Katsoja

ikään kuin tunkeutuu Wheelerin henkilökohtaiselle alueelle, mistä selän takana oleva yleisö on suljettu pois. Hän näkee Wheelerin keskittyneen ilmeen ja seuraavaan porttiin kohdistuvan huomion. Muuta laskijan tietoisuuteen ei tällä hetkellä mahdu, ei edes hänen ilmeitään seuraava katsoja.

Kuvassa 23. puolestaan liittää Maire Österdahl. Siinä korostuvat pystylinjat, jotka muodostuvat stadionin tornista, hyppääjästä ja kahdesta taustalla seisovasta katsojasta. Yläviistoon otettu kuva tuo Mairen hyppyyn ilmapuutta. Lähteekö hän kenties vielä lentoon?

Naisurheilijan toivottiin siis olevan menestyvä, suomalainen, naisellinen, käytökseltään moitteeton, kaunis, nuori, sopusuhtainen ja herkästi hymyilevä. Mikäli nämä ominaisuudet täytyivät urheilijassa ja ainakin osa niistä saatiin valokuvaan tallennettua, kuva löysi helpommin tiensä SU-lehden sivuille. SU-lehden kuvissa naisurheilu ja -urheilija haluttiin näyttää hyvässä valossa, sellaisena kuin se aikalaisten silmissä oli soveliasta. Mikäli kuvissa tai kuvateksteissä jotakin negatiivista esiintyi, ne liittyivät useimmiten naisten suoritustekniikan tai hymyn puutteisiin.

Kuva 23. SU-lehti 1-54-1952.

Maire Österdahl kauniissa pituushypyssä. Maire on yhä täysin ylivoimainen meillä lajissaan ja voitti toiseksi karsinnoissa tulleen Rajalan 38 sentillä.

4.1.2. Tytöt, neidit, rouvat ja äidit – erilaisia suhtautumistapoja naisiin

Naisurheilijoita kuvattiin ja heistä kirjoitettiin kuvateksteissä eri tavalla heidän ollessa neitejä, rouvia tai äitejä. Yhteistä näille kolmelle ryhmälle, iästä riippumatta, oli kuitenkin se, että heitä kaikkia saatettiin sanoa myös tytöiksi tai tyttäreiksi. Feministisessä mediatutkimuksessa tyttöttelyn on tulkittu olevan vallankäyttöä ja trivialisovan naisten roolia toimijana. Feministien mielestä miesten työtölessä aikuisia naisia he paitsi toistavat kulttuurissamme olevaa nuoruuden ihannointia myös asettavat naisen koriste-esineen asemaan. Naista/tyttöä on kiva katsella, mutta oikeita ja merkityksellisiä asioita tehtäessä mies ei tee naisella mitään.²³⁸

Naisurheilijoiden tyttöttelyn osuus aineiston kuvateksteissä oli 13 %. Määrällisesti tyttöttelyä esiintyi eniten naisvoimistelijoista (47 kpl), uimareista (45 kpl) ja pikajuoksijoista (32 kpl) otetuissa kuvissa. Tyttöttelyn osuus oli kuitenkin suurin naiskoripalloilijoista otettujen kuvien yhteydessä (40 %). Alppihiihtäjistä tai pikajuoksijoista otetuista kuvista joka neljännessä esiintyi tyttöttelyä. Naisvoimistelijoista, keihäänheittäjistä, lentopalloilijoista ja uimahyppääjistä otetuista kuvista joka viidennessä ilmeni tyttöttelyä. Vähiten työtöteltiin kestävyysurheilijoita eli hiihtäjiä, pikaluistelijoita, suunnistajia, pyöräilijöitä ja kestävyysjuoksijoita (5 %). Tyttöttelystä puhuttaessa on myös syytä muistaa, että vielä vuonna 1968 täysi-ikäisyys saavutettiin 21-vuotiaana.

Aikaisempi naistutkimus on useaan otteeseen todennut tyttöttelyn yleisyyden urheilumediassa, mutta eroja eri urheilulajien välillä ei ole joko huomattu tai tultu ajatelleeksi. Kestävyysurheilijoiden selvästi vähäisempi tyttöttely viittaa siihen, että iällä oli kuitenkin merkitystä siihen, milloin toimittaja tyttö-sanaa käytti. (Kestävyysurheilijoiden ikä mainittiin kuvateksteissä huomattavasti harvemmin kuin muiden lajien edustajien ikä.) Kestävyyslajeissa menestystä saavutettiin yleensä aikaisintaan 23-vuotiaana.²³⁹ Palloilulajeissa, pikajuoksussa ja naisvoimistelussa menestystä saattoi tulla jo alle 20-vuotiaana.

Tyttöttelyn määrän vaihtelua eri lajien välillä saattaa selittää myös eri toimittajat. Hiihdosta, pikaluistelusta, suunnistuksesta, naisvoimistelusta ja koripallosta raportoivat eri toimittajat. Erot toimittajien maailmakatsomuksissa näkyvät myös heidän

²³⁸ Pirinen 2006, 52.

²³⁹ Esimerkiksi Kaija Mustonen 23 v, Eevi Huttunen 26 v, Siiri Rantanen oli 28 v, Lydia Wideman 32 vuotta vanha saadessaan ensimmäisen arvokilpailumitalin.

käsityksissään eri sukupuolista ja vaikuttavat näin heidän sanavalintoihinsa.²⁴⁰ Suh-
tautuminen naisurheiluun muuttui selvästi hyväksyvämmäksi 1960-luvun puolivälis-
sä ja samaan aikaan myös työttöly SU-lehdessä väheni. Päätoimittajan vaihtumisel-
la saattoi olla myös osuutta asiaan, sillä vuonna 1966 tehtävään siirtyi Aaro Laine.

Feministisestä näkökulmasta tehdyissä naisurheilututkimuksissa ei ole suuresti poh-
dittu sitä, että myös naiset itse työtötelevät ja työtötelivät itseään. Aikanaan suurta
huomiota ja arvostusta aina ulkomaita myöten keräsi mm. Hilma Jalkasen tytöt –
nimellä esiintynyt naisvoimistelijaryhmä (Kuva 9). Tyttöyteen liittyvät mielikuvat
nuoruudesta, kepeydestä, huolettomuudesta, leikistä ja ilosta tuskin ainakaan haitta-
sivat kauneuteen, ilmavuuteen ja helppouteen esityksissään pyrkiviä naisvoimisteli-
joita. Eri asia on sitten pohtia, miksi naisvoimistelijat ylipäätään valitsivat pyrkii
juuri tällaisiin asioihin voimistelussaan. Tekivätkö he sen miesten vaatimuksesta vai
omasta tahdostaan? Tytöiksi he ainakin nimittivät itseään aivan omasta tahdos-
taan.²⁴¹ Ei siis ole ihme, jos myös miestoimittajat käyttivät tyttö-sanaa uutisoides-
saan heidän esityksistään.

Enemmistössä aineiston kuvia esiintyi siviilisäädyltään naimaton nainen. Tämä
ryhmä sai SU-lehdessä härskettä kohtelua, vaikka suurimmaksi osaksi kuvat ja ku-
vatekstit neideistä olivatkin asiallisia. Varsinkin 1950-luvulla toimittajat kirjoittivat
kuvateksteihin melkoisen lennokkaita ja värikkäitä kommentteja vapaista naisista.
Kuvateksteistä voi päätellä, että toimittajilla saattoi olla jonkinlaista kilpailua siitä
kuinka lähelle he näitä nuoria, kauniita ja menestyneitä naisia oikein pääsivät. Kie-
litaidon, murteen, vartalon muotojen, hymyn ja silmien tarkka arviointi sekä synty-
mäpäivien ja työpaikkojen selvittäminen viestitti muille siitä, miten paljon toimittaja
olikaan ehtinyt tuttavuutta naisurheilijan kanssa jo tehdä (Kuva 18).²⁴²

*Kun liikutaan kentällä aloittelijoiden parissa on ohjaus suoritettava kä-
destä pitäen kuten tässä kuvassa tekee (mielellään varmaan) Jorma Val-
kama. Hän myös jo valmentajanakin tunnustettu tekijä.*²⁴³

*Tyttö, jonka suurin murhe oli, kun ei ollut päässyt tanssimaan. Rovanie-
meläinen kaunotar on nimeltään Marja-Leena Mustonen.*²⁴⁴

²⁴⁰ Helve 1987, 13-18; Nurmi 1997, 59-61.

²⁴¹ SU-lehti 7-74-1956 ja 11-21-1957.

²⁴² Kts. kuva Chilen Renat Martinista.

²⁴³ SU-lehti 8-94-1958.

*Helsingin Urheilutalon keilahalli avasi ovensa. Avausheilto suoritti tämä sokea neitonen kaikkien ihastukseksi (ainakin miesten).*²⁴⁵

*YVONNE SEHRMAN kisojen kauneuskuningatar Turnarin valokuvaamana radiomiesten parvekkeen edessä, missä myös Pekka, Nurmi ja Sevon paukuttelivat viisauksiaan mikrofooniin.*²⁴⁶

*Korean herttainen naiskuulantyöntäjätär, jonka paras tulos on 12.81, hymyilee kameralle Eläintarhassa. Kuva ei anna täyttä oikeutta hänen itämaiselle kauneudelleen.*²⁴⁷

Tällaiset kuvatekstit myös ”jatkoivat” kuvaa ja ruokkivat katsojan mielikuvitusta. Esimerkiksi kanadalaisen kiekonheittäjän Marie Depreen iän, pituuden, painon ja tulosten esittelyn päätteeksi toimittaja esitti kysymyksen: ”Mahtaako löytyä tarpeeksi rohkeita tanssittajia, kun jalkoihin tulee vielä 10 sentin koroilla varustetut tanssikengät?”²⁴⁸ Ilman toimittajan apua kuvan katsoja tuskin olisi aivan ensimmäisenä tällaista kysymystä alkanut pohtia katsoessaan kuvaa kiekkoa heittävästä naisesta. Toimittajan tai kuvaajan kertoessa kokemiaan huomioita ja tunnetiloja naisurheilijan läheisyydessä, oli lukijankin helpompi samaistua tilanteeseen. Kuvatekstien avulla saattoi tavalliseen tai hieman vihjailevaan kuvaan lisätä hurjasti seksuaalista latausta.

- - *Kuvassamme nousee vedestä kaksi nuorta najadia, jotka saattoivat lehtemme valokuvaajan vallan romanttiseen mielentilaan.*²⁴⁹

*Ollapa tuossa nyt mitalina! Betty Cuthbert suukottelee ensimmäistä kultaansa. Ihmekö sitten jos toinen haluaisi kiireesti samaan seuraan!*²⁵⁰

SU-lehden rivien välistä saattoi lukea, että urheilun ymmärrettiin olevan pääosin naimattomien nuorten puuhaa. Naimisissa olevien miesten oli hyväksytympää jatkaa urheilu-uraansa kuin naimisiin menneiden naisten. Toki joukossa oli paljon naimisissa olevia urheilijoita, mutta jonkinlainen vedenjakaja siviilisäädyn muuttuminen kuitenkin oli. Ehkä taloudellisetkin asiat vaikuttivat urheilijoiden päätöksiin.

²⁴⁴ SU-lehti 7-45-1966.

²⁴⁵ SU-lehti 12-91-1961

²⁴⁶ SU-lehti 12-48-1948.

²⁴⁷ SU-lehti 5-54-1952.

²⁴⁸ SU-lehti 5-59-1958.

²⁴⁹ SU-lehti 8-45-1960.

²⁵⁰ SU-lehti 5-95-1956.

Naisten kohdalla hääpäivä tarkoitti hyvin usein urheilu-uran päättymistä. Pikaluistelijä Aulikki Väisänen tulevaisuutta SU-lehdessä pohdittiin harvinaisen suoraan. Kuvan 24. kuvateksti paljastaa 1950-luvun ajattelusta paljon. Kokonaisuus on lähes täydellinen, sillä luistelijan kerrotaan olevan nuori, herttainen ja menestyvä, mutta taustalla vaanii jo ajatus avioliiton turmelevasta vaikutuksesta. Toimittajan ennustus saattoi osua oikeaan, sillä vuoden 1952 jälkeen Aulikki ei enää yltänyt lajissaan ainakaan SM-mitaleille.

Kuva 24. SU-lehti 7-12-1952.

Kaikkien kohdalla hääkellojen kumina ei kuitenkaan tarkoittanut urheilu-uran päättymistä. Siviilisäädyn ja sukunimen muuttuminen oli uutinen, varsinkin menestyneimpien urheilijoiden kohdalla ja tärkeä tieto urheilua tiiviisti seuraavalle yleisölle. Naimisissa olevien kotiooloja sekä harjoittelun, työn ja perhe-elämän yhdistämistä pohdittiin SU-lehdessä melko usein niin menestyneiden miesten kuin naistenkin osalta. Neuvostoliittolainen Nina Otkalenkon haastattelu on tästä oiva esimerkki. Otkalenko oli tehnyt ME:n 800 metrin juoksussa syyskuussa 1956 ja artikkelissa hänen jättereissään kerrottiin olevan sekä terästä että nopeutta. Ninan kerrottiin olevan naimisissa, ”mutta urheilu ei lainkaan häiritse avioliittoa”.²⁵¹ Tämän väitteen hän myös todisti oikeaksi:

²⁵¹ SU-lehti 7-54-1956.

*Käyn säännöllisesti kaikilla luennoilla, olemme usein mieheni kanssa iltaisin teatterissa. Kaiken kaikkiaan voin vakuuttaa, että elämäni sujuu aivan normaalisti, kuten miljoonilla muilla ihmisillä.*²⁵²

Tällainen todistelu oli tärkeää, sillä se kertoi epäileville, että naisurheilijoiden elämä oli kunnossa ja hallinnassa. Pelkkä urheilusuorituksen hallinta ei siis naisurheilijan kohdalla riittänyt, myös elämän oli oltava hyväksyttävässä järjestyksessä.²⁵³

Rouvat saivat asiallista kohtelua niin kuvissa kuin kuvateksteissä. Toimittajat arvioivat rouvien ominaisuuksia huomattavasti tahdikkaammin kuin neitien. Kotityöt, joiden hoitaminen kuului kyseenalaistamatta naisten vastuulle, ja urheilu yhdistettiin silloin tällöin myös kuvateksteissä:

*Näillä rouvilla ei kaupassakäynti kauan kestä jos niin haluavat. Kalevan Kisoissa he kävivät hyvän kilvan 800 m:llä ja maaottelussa hankkivat kaksoisvoiton. Vasemmalla Eila Mikkola, oikealla Saara Vilen. Eila-rouva juoksi Vammalassa erinomaisen 400 m puolimailin lisäksi.*²⁵⁴

Kuvia, joissa äiti ja lapsi esiintyivät yhdessä, oli aineistossa reilu tusina. Näistä kuvista ja kuvateksteistä saattoi päätellä sen, että urheilujournalismissa äidit kuuluivat kaiken arvostelun yläpuolelle. SU-lehdessä urheilevat äidit olivat pyhiä. Heitä kohdeltiin todella kunnioittaen. Jos urheilu-uran jatkamista naimisiinmenon jälkeen ihmeteltiin, niin äitien kohdalla tällaista ei enää esiintynyt. Pohdintaa siitä, miten lastenhoidon, harjoittelun, kotitöiden ja kilpailumatkojen yhdisteleminen sujuu, esiintyi erittäin vähän. Äitiyttä ja kilpaurheilun yhdistämistä ei kyseenalaistettu tai sitten siitä ei uskallettu julkisesti puhua. Äitiyden ja urheilemisen kritiikitön hyväksyminen oli hieman outoa, sillä naimisiin meneminen ja urheilun jatkaminen kuitenkin puhutti aikalaisia. Kenties urheilevien äitien suuri kunnioitus johtui siitä, että he olivat jo suorittaneet naisen tärkeimmän tehtävän eli synnyttäneet seuraavan sukupolven. Joka tapauksessa urheilevat äidit saivat SU-lehden toimittajilta täyden tuen:

²⁵² SU-lehti 7-53-1956.

²⁵³ Kaikilla naisurheilijoilla elämä ei aina pysynyt soveliaaksi katsotuilla urilla. Kts. SU-lehti "Joko 'Hurja Helena' asettui!" 8-56-1961 ja "Konttasivat ruohikolla ja haukkuivat kuin buudelit..." 6-53-1966.

²⁵⁴ SU-lehti 4-68-1959.

*Mestarien mestari on naistenamme hiihdossa 'äitee' Siiri Rantanen (kuvassa oikeanpuoleinen), jolla on eniten Suomen mestaruuksia ja lisäksi puolisen tusinaa hopeamitaleja.*²⁵⁵

*Inkeri Talvitie heitti aikaisemman Suomen ennätyksen 48,30 vuonna 1959. Nyt hän on perheen äitinä entistä ehommassa kunnossa.*²⁵⁶

*Mulla onkin nopea äiti, sanoisi Ulla-pikkuinen jos osaisi. Kuka sitä nyt kuitenkaan 2-vuotiaana niin ihmeitä esittelee, mutta tuntuu kuitenkin, että Tuija Valkaman työstä tulee yhtä terhakka kuin äidistäänkin.*²⁵⁷

4.2. Naisurheilija subjektina

Vaikka naisurheilun ja median välistä historiaa ja suhdetta on tutkittu, sitä on harvemmin tarkasteltu siitä näkökulmasta, että nainen olisi subjekti. Naisurheilijat eivät olleet pelkkiä objekteja, vaan heillä oli artikkelien, kuvien ja kuvatekstien perusteella erilaisia tavoitteita ja sekä myös keinoja saavuttaa niitä. Tämän luvun tavoitteena on selvittää miltä naiset halusivat kuvissa näyttää ja miten he itsensä näyttivät pysyessään asiaan vaikuttamaan.

Aineistossa ei ollut ainuttakaan kuvaa, jossa naisurheilija ei olisi tiennyt olevansa tuomarien, kuvaajien, kilpakumppaneiden tai yleisön katseiden kohteena. Itsensä objektiksi tiedostava urheilija on samalla subjekti. Kuvastossa syntyi selvästi jännitettä eri urheilulajien edustajien välille sen mukaan, kuinka aktiivisia tai passiivisia he olivat katseiden kohteina ja miten he erilaisia tilanteita käyttivät hyväkseen. Jakolinjat näyttivät todella kulkevan suurimmaksi osaksi urheilulajien mukaan, joskin joitakin ”sooloilijoita” löytyi joistakin lajeista. Lajikulttuureilla näyttäisi olevan suuri vaikutus naisten käyttäytymiseen.

Aktiiviseksi subjektiksi määrittelin urheilijan, joka pyrki vaikuttamaan tuomareihin, yleisöön, toimittajiin tai katsojaan ja hyötymään heistä esimerkiksi lisäpisteiden tai rahallisen hyödyn muodossa. Aktiivinen subjekti avusti ”kuvan tekemisessä” käyttäytymisellään, pukeutumisellaan, ilmeillään ja asennoillaan. Passiivinen subjekti tiedosti myös olevansa katseiden kohde ja siten kuvan ”tekijä”, mutta ei halunnut

²⁵⁵ SU-lehti 2-25-1966.

²⁵⁶ SU-lehti 6-77-1963.

²⁵⁷ SU-lehti 4-53-1956.

herättää suurta huomiota poikkeavalla käytöksellä tai vaatetuksella. Kuvissa hän asetti itsensä tietoisesti tai tiedostamattaan soveliaisuuden muottiin. Passiivinen subjekti ei siis halunnut käyttää katsojaa, menestystään tai mahdollista julkisuutta juuri-kaan hyväkseen. Tämäkin oli *valinta*, jolle on löydettävissä joitakin syitä.

4.2.1. Passiivinen subjekti elää sallitun rajoissa

Passiiviset subjektit pukeutuivat, hymyilivät ja asettivat itsensä kuvaan niin kuin oli hyvien tapojen mukaista. Heistä otetut kuvat olivat melko samanlaisia ja kuvatekstinkin yleensä neutraaleja. Tämä massa kuitenkin puhui tutkijalle enemmistön äänellä ja määritteli näin soveliaisuuden rajat. Soveliaisuuden kuoren rikkoi toisinaan vain toimittaja kuvatekstillään tai kuvaaja valitsemalla kyseenalaisen kuvakulman. Näihin kuvattava ei voinut vaikuttaa. Passiiviset subjektit eivät pyrkineet urheilun avulla saamaan julkisuutta, suuria summia rahaa tai rooleja elokuvissa. Heidän tavoitteensa olivat SU-lehden artikkelien perusteella paljon arkisempia eli liikunnasta saatava hyvä olo, ystävät, urheilumenestys ja mahdolliset edustusmatkat ulkomaille. Hämmennyksen herättäminen ei ollut näiden naisten tavoite.²⁵⁸

Yhdeksässä kuvassa kymmenestä naisurheilija oli ottanut passiivisen subjektin roolin tai hänet kuvattiin passiivisen subjektin roolissa. Lähes kaikki suomalaiset naisurheilijat kuuluivat aineistossa tähän ryhmään. Vasta 1960-luvun lopulla ulkomailla kierrelleet naisvoimistelijaryhmät alkoivat todella esiintyä kameralle ja murtaa perinteistä suomalaisen naisvoimistelijan (ja naisurheilijan) mallia matkimalla poseerauksissaan elokuvatähtiä. Muiden lajien edustajista soveliaisuuden rajoja ei kameran edessä mennyt rikkomaan monikaan suomalainen naisurheilija. Ja tuskin suomalainen naisurheilija soveliaisuuden rajoja rikkomalla olisi kotimaassaan pystynyt rahoiksi lyömäänkään tai muuten ”tempuistaan” hyötymään. Ainakaan suomalaiset elokuvatähdet eivät 1950-luvulla pystyneet lisäämään menestystään korostamalla aistillisuuttaan, rohkeuttaan tai seksikkyyttään.²⁵⁹ Suomalaisen naisurheilijan tuli siis olla rehti, reipas, iloinen, puhdas ja hyväntuulinen naapurintyttö. Muulla tavalla käyttäytyneet olisi saatettu jopa sulkea urheilupiirien ulkopuolelle.

²⁵⁸ SU-lehti 1-82-1962; 8-18-1965; 9-16-1961; 14-9-1969.

²⁵⁹ Ollila 1986, 41.

Suomalaisten naisurheilijoiden passiivisuus ei lopulta yllätä, jos tarkastelee sitä yhteiskuntaa, jossa he aikanaan elivät. Vuonna 1947 ilmestyneen *Suomalaista naiskauneutta* -kirjan mukaan suomalaisten kerrottiin ihailevan tervettä, ujoa ja luonnol-

lista nuorta neitoa.²⁶⁰ Vuonna 1952 järjestetyissä Suomen Neito -kilpailussa²⁶¹ voittajan tuli olla luonnollisesti viehkeä, käytökseltään siro ja sulava sekä maineeltaan siveä. Kisan voitti Armi Kuusela, joka kruunattiin kaksi kuukautta myöhemmin Miss Universumiksi. Tämä oli merkittävä asia olympiahuuman valtaamassa Suomessa ja erityisesti nuorten naisten keskuudessa. Armin valttikortteja kisassa kerrottiin olleen nuoruus, kauneus, luonnollisuus, Pohjolan vaaleus, viehättävä ja suomalainen hillitty olemus. Hän ei lehdistön mukaan ollut nuoresta iästä huolimatta kikateltija eikä diivailija. Suomalaisten ihastukseksi Armi oli ottanut vastaan tiedon voitostaan suomalaisella tyyneydellä hyppimättä, itkemättä tai huutamatta ilosta. Tämän lisäksi Armilla uutisoitiin olevan hyvä moraal. Armin vaikutus nuoriin suomalaisnaisiin oli varmasti merkittävä ja selittänee osaltaan naisurheilijoiden esiintymistapoja valokuvissa.²⁶²

Kuva 25. SU-lehti 8-29-1950.

Sotien jälkeisen surun vähitellen helpottaessa uuden naisihanteen tuli olla myönteinen mutta ei silti liian iloinen, energinen tai aistillinen. Viattomuus, vaatimattomuus, herttaisuus, herkkyys, reippaus, iloisuus ja kauneus olivat ominaisuuksia, joita kaivattiin kotimaisilta naiselokuvatähdiltä 1950-luvun Suomessa. Voimakasta meikkien

²⁶⁰ Suomalaista naiskauneutta 1947, 7-8.

²⁶¹ Kataja 2003, 18-20. Suomen Neito -kilpailu järjestettiin 1. kerran vuonna 1952. Järjestäjinä toimivat Sotainvalidien Veljesliitto ja Seura-lehti. Kilpailulla oli ylevät tavoitteet, nyt etsittiin Suomen Neitoa, ei vain viihteellistä Miss Suomea.

²⁶² Kataja 2003, 20, 29, 33, 42.

käyttöä tai vaatteilla koreilua ei katsottu hyvällä.²⁶³ Kuvaston perusteella samanlaiset odotukset olivat SU-lehden toimittajilla suomalaisia naisurheilijoita kohtaan. Kuvat 4. 12. ja 13. ja 25. ovat tyypillisiä 1. ja 2. jakson kuvia suomalaisista naisurheilijoista.

Hiihtäjä Lydia Wideman muistaa törmänneensä näihin odotuksiin 1950-luvun alussa. Hän oli laittanut huulipunaa ja kynsilakkaa Oslon esikisojen juhlapäivällisille. Suomalaisten matkanjohtajan nähtyä hänet, oli kysymys kuulunut: ”*Onko sussa suuja sorkkatauti?*”²⁶⁴

Suomalaisiin naisurheilijoihin ja erityisesti naisvoimistelijoihin lienee vaikuttanut myös Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan* (1954) ja Paavo Rintalan *Sissiluutnantti* (1963) teosten julkaisun jälkeen Suomessa syttyneet ”kirjasodat”. Näissä kalaballeissa ei keskusteltu vain sodanaikaisista asioista vaan määriteltiin kansallisia arvoja uudelleen. Kirjojen lottakuvaukset herättivät voimakkaita tunteita ja paljon keskustelua. Kysymys ei ollut vain lottien kunniaista, vaan näissä keskusteluissa käytiin syvempää neuvottelua uusista sukupuolisopimuksista miesten ja naisten välillä jälleenrakentavassa Suomessa. Sotien jälkeen äärivasemmisto haastoi 1920- ja 1930-luvulta peräisin olleen valkoisen Suomen porvarillisen arvomaailman. Kristillis-siveelliseksi maanpuolustushenkiseksi isänmaallisuudeksi kiteytynyt arvomaailma oli kuitenkin voimissaan Suomessa vielä 1960-luvun alkupuolelle saakka.²⁶⁵ Tämä näkyi myös SVUL:n omistaman SU-lehden kuvissa ja selittänee osaltaan miksi suomalaiset naisurheilijat eivät flirttailleet tai esiintyneet keimailevasti SU-lehden kuvissa kuin vasta 1960-luvun lopulla. Suomalainen naisurheilija esiintyi ja hänet esitettiin SU-lehdessä kuin lotat aikanaan. Moraalinen ryhti, ulkoinen ja sisäinen puhtaus välittyivät kuvista vuodesta toiseen ja lajista riippumatta. Ulkomaalaisten kanssa ”säännöt” olivat selvästi löysemmät.

Kuvat kuitenkin jättivät kertomatta sen mitä näiden passiivisten subjektien arjessa tapahtui. Kotioloissaan naiset uivat vastavirtaan. Harjoitellessaan ja käyttäessään aikansa arjessa yleisistä tavoista poiketen, he haastoivat voimakkaasti niin agraarisessa kuin kaupunkiyhteisössä normaalina pidetyt käyttäytymismallit. Esimerkiksi kuhmolaisen posteljoonin Toini Huotar in uutisoitiin ajavan joka torstai mopedillaan kotoaan 60 km päähän Kuhmon keskustaani piirikunnallisiin yleisurheilukilpailuihin.

²⁶³ Ollila 1986, 40-41, 77-78.

²⁶⁴ Isopahkala 2000, 58.

²⁶⁵ Kinnunen 2006b, 107-108, 125, 132; Julkunen 1994, 183.

Illaksi Toini ajeli takaisin rajavyöhykkeen tuntumassa sijainneeseen kotiinsa.²⁶⁶ Lydia Wideman taas hiihti huurteisella sänkipellolla, kun ei päässyt lumileirille syksyllä 1951 ennen voitokkaita olympialaisia.²⁶⁷ Marjatta Haran puolestaan uutisoitiin uivan 50 km viikossa ja hiihtävän jonakin päivänä ”välipalaksi” 40km. Tätäkään tuskin pidettiin normaalina käytöksenä 17-vuotiaalta lukiolaiselta Helsingissä vuonna 1969.²⁶⁸

Menestyäkseen oli siis harjoiteltava enemmän ja paremmin kuin muut. Silloin oli rikkottava arjen rutiineja ja totuttuja käyttäytymismalleja. Kuvissa passiivisilta ja soveliailta vaikuttavat naiset olivat arjessaan kapinallisia. Urheilu muokkasi heidän ruumistaan kasvattamalla mm. heidän lihaksiaan, mutta urheilun avulla he myös lavensivat yleistä käsitystä siitä, mitä nainen voi ja saa vapaa-ajallaan tehdä. Tavallinen arki ja siihen yhdistetty rankka harjoittelu saattoi myös osaltaan vaikuttaa siihen, etteivät nämä suomalaisnaiset enää jaksaneet lähteä lehtikuvissa ”tempuillemaan” ja rajoja rikkomaan. Tavallisessa arjessakin oli jo aivan tarpeeksi rajoja rikottavaksi yhdelle urheilevalle naiselle.

4.2.2. Aktiivinen subjekti rikkoo rajoja

Aktiivinen subjekti tiedosti olevansa objekti ja pyrki hyötymään urheilusta ja urheilukuvissa esiintymisestä. Hän flirttasi kameralle ja haki aktiivisesti katsekontaktia kuvan katsojan kanssa. Hänelle urheilu oli tie julkisuuteen ja jopa elokuvatähdeksi. Onnistuessaan aktiivinen subjekti saattoi muuttaa urheilumenestyksen rahaksi ainakin taitoluistelussa ja alppihiihdossa esiintymällä esim. elokuvissa tai jäätanssiesityksissä.²⁶⁹ Aktiivinen subjekti oli lähes poikkeuksetta ulkomaalainen. Useimmat heistä olivat tehneet ME-tuloksia ja voittaneet olympia- tai MM-mitaleja lajissaan. Tietenkin joukosta löytyy myös niitä, jotka nousivat julkisuuteen muilla kuin urheilullisilla meriiteillä.

Aktiivinen subjekti pyrki tietoisesti rikkomaan rajoja ja herättämään näin huomiota. Käytetyin keino oli poseerata seksuaalisesti viehättävästi. Seksuaalisesti virittyneessä kuvassa objekti on usein ”juonessa mukana”. Kuvakulmat, valaistus, vaatetus,

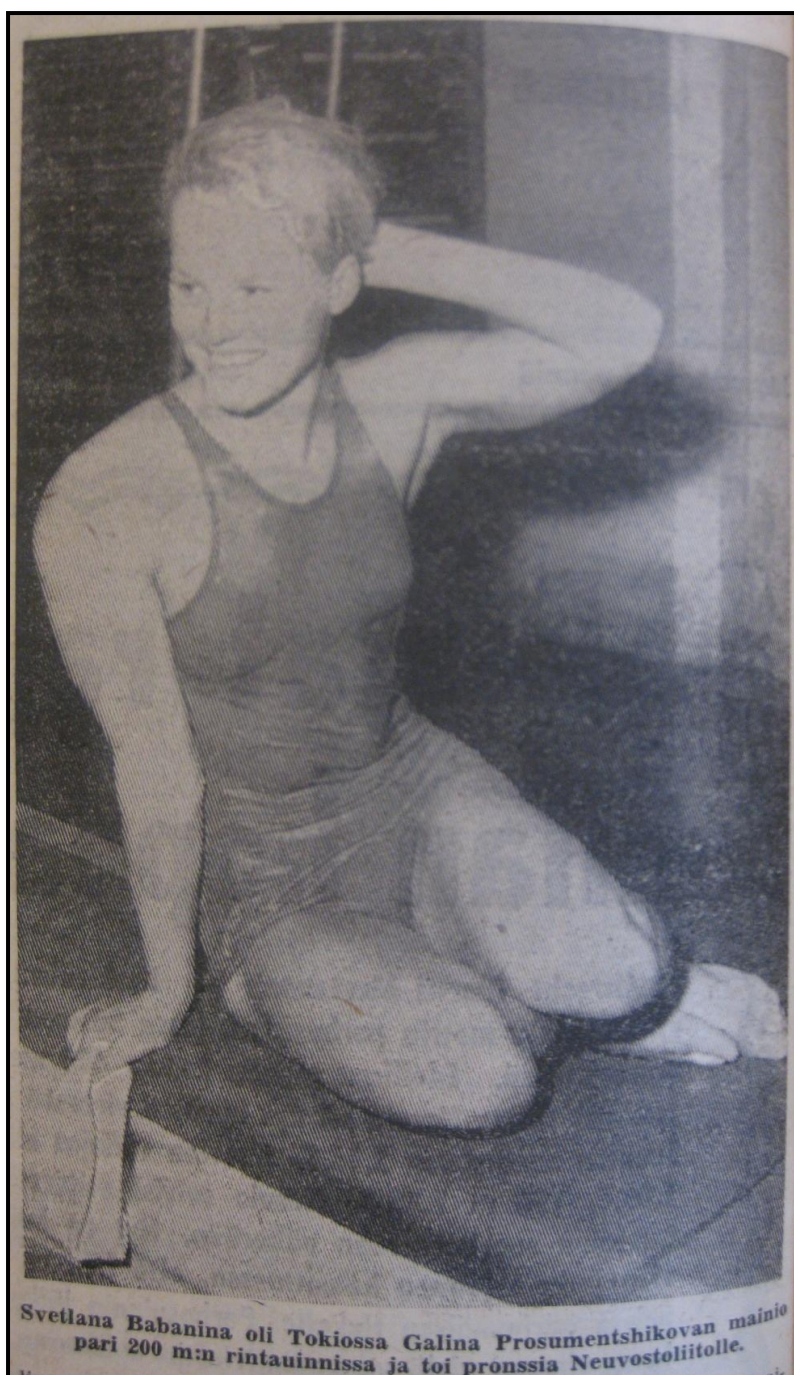
²⁶⁶ SU-lehti 2-6-1962. Vuonna 1961 Huotari sijoittui SM-kilpailuissa 3. tyttöjen 100 metrin juoksussa.

²⁶⁷ Kari 2000, 44. Wideman voitti kultaa Oslon olympialaisissa 10 km hiihdossa vuonna 1952.

²⁶⁸ SU-lehti 14-9-1969. Kesällä 1969 Hara kauhoi Euroopan ennätyksen 800 metrin vapaauintissa.

²⁶⁹ SU-lehti 1-31-1952; 1-99-1951; 1-27-1952; 2-51-1953; 2-7-1966; 2-87-1952; 5-51-1950.

asennot ja ilmeet ovat yleensä tarkkaan mietittyjä. SU-lehden kuvastossa esiintyi kymmenittäin kuvia, joissa naisurheilijat ”tekivät kuvan” eli poseerasivat, ollen paitasi kuvan objekteja, myös sen subjekteja. Esimerkiksi uimarit poseerasivat yleensä altaan reunalla, vienosti hymyillen ja katsojaan katsekontaktia hakien. Varsinkin 1960-luvulla alkoivat yleistyä kuvat altaasta nousevista naisuimareista, jotka katsoivat lempeästi suoraan kameraan. Kuvassa 26. Svetlana Babatina ei katso suoraan kameraan, mutta veistoksellinen asento ja vapautunut hymy herätti varmasti mieskatsojan huomion 1960-luvulla.

Kuva 26.

SU-lehti

2-68-1966.

Uimahyppäjät lisäsivät seksuaalista latausta poseeraamalla, flirttailemalla ja kei-
mailemalla kuin filmitähdet, olivathan he tottuneet esteettisessä arvostelulajissaan
esiintymään. Kuvassa 27. Pat McGormick poseeraa filmitähdiltä tutussa asennossa
nilkat huolellisesti ojennettuina. Kuva on julkaistu jo vuonna 1952, joten aikanaan
se on varmasti kerännyt katseita. Kuvatekstissä katsojaa vielä muistutetaan, että tä-
män kaiken voi nähdä elävänä olympialaisten aikaan uimastadionilla.

Kuva 27. SU-lehti 3-47-1952.

Alkoholin käyttö ja tupakoiminen olivat joidenkin aktiivisten subjektien tapa rikkoa rajoja. Alppihiihtäjillä ei ollut suuria mahdollisuuksia vähentää vaatetta, mutta he nostattivat seksuaalista latausta ympärillään filmitähtimäisellä flirtillä ja ympäristön huumaavalla vauhdillaan. Alkoholi ja tupakka olivat paheita, jotka liitettiin usein ”kevytkenkäisiin” naisiin, urheilumaailmassa myös alppihiihtäjiin. Vuonna 1948 otetun kuvan kuvatekstissä heijastuu tupakoivien naisurheilijoiden herättämä hämmennys suomalaistoimittajassa. Näky oli niin kummallinen, että siitä oli saatava todisteeksi kuva. Valmentaja kuitenkin ehti ensin:

Naisten pujottelukilpailun osanottajat Tshekkoslovakian Moserova ja Kanadan Nekvapilova tupruttelivat savuketta kuljeskellessaan kisapaikalla,

*mutta kun edellisen valmentaja (oik.) havaitsi valokuvaajan aikeet, hän huudahti: 'Pois sätkä suusta!' – Vasemmanpuoleinen katsomoista on kunnavieraille, oikeanpuoleinen lehtimiehille pujotteluradan maalin luona.*²⁷⁰

Artikkelissa ”*Joko 'Hurja-Helena' asettui?*” vuodelta 1961 kerrotaan miten Eleanor Holm tapasi laivamatkalla Berliinin olympialaisiin ”*hauskannäköisen ja -tapaisen texasilaisen öljymiljonäärin pojan, jonka kanssa mekasti niin perusteellisesti, että Yhdysvaltojen uintijohto rankaisi neitokaista pidättämällä häneltä oikeuden kilpailulla kisoissa.*”²⁷¹ Kirjoittaja piti päätöstä yllättävänä, mutta katsoi sen todistavan vielä 1960-luvullakin amerikkalaisen urheilukurin tinkimättömyydestä. Tällainen käytös naisurheilijalta ymmärrettiin hyvin helposti koko kansan maineen mustaamisena.

Ranskan naisuintimajoukkue herätti huomiota kummallisella käytöksellään Turussa vuonna 1966. Ranskattaret ottivat yhteen ”*Turun poliisijoukkojen kanssa Domuksen viereisellä puistoalueella, jonne Kikin kumppaneiden riehakas esiintyminen oli houkutellut Turun vanhan ja arvokkaan järjestysvallan*”. SU-lehti kertoo miten virkavalta ”*joutui pyörein silmin ihmettelemään pidätettäviään, jotka konttasivat nurmikolla haukkuen kuin buudelit*”. Suhtautuminen alkoholiin ja tupakkaan, varsinkin naisurheilijoiden kohdalla, oli siis kireää.²⁷² Muutenkin käytöksen odotettiin olevan moitteetonta. Siitä huolimatta tai juuri sen takia jotkut rohkeat rajojen rikkojat pistivät kuitenkin tupakaksi julkisesti kisapaikalla tai ranttaliksi vapaa-ajallaan.

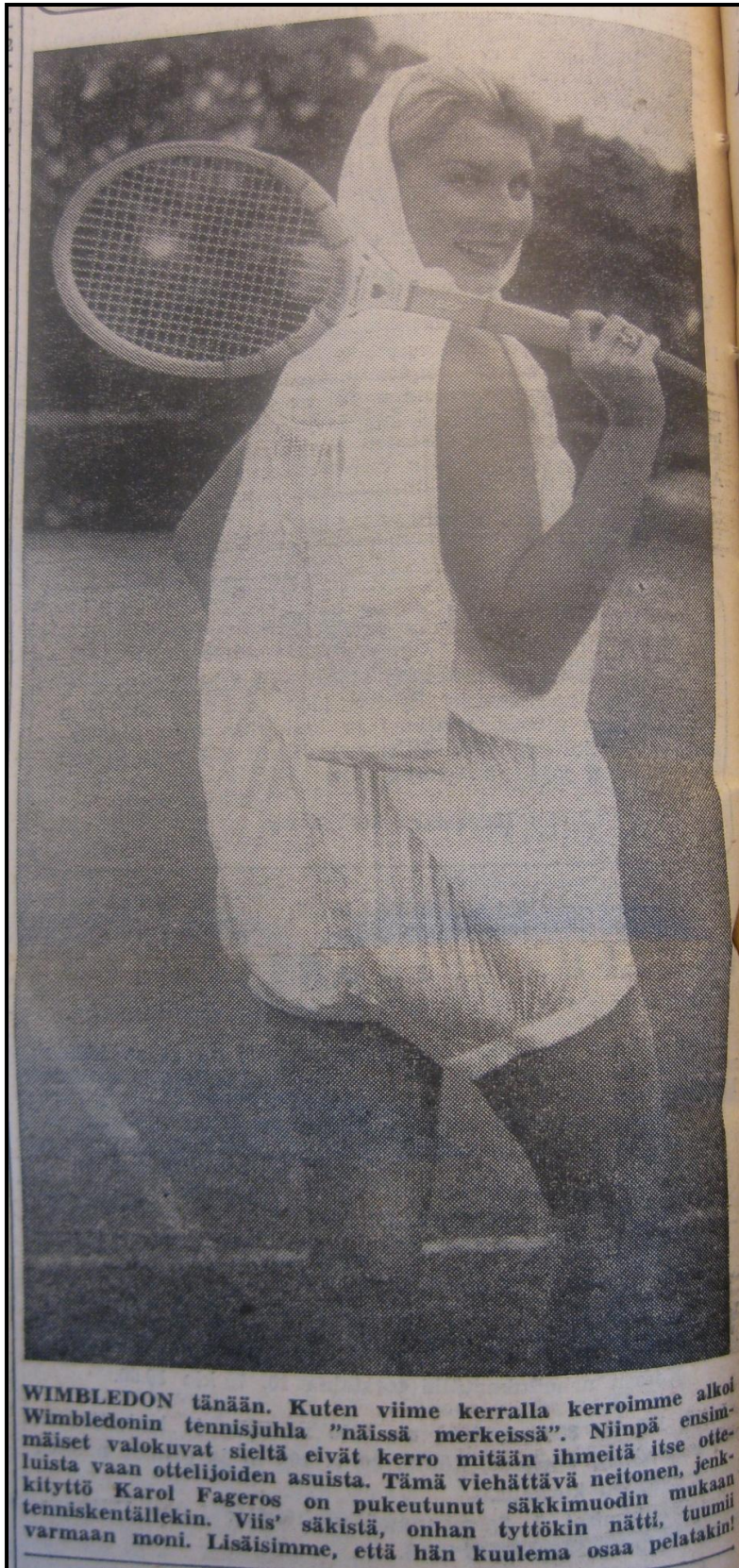
Aktiiviset subjektit olivat edellä kulkijoita paitsi urheilussa myös sen ulkopuolella. Huomiota herättävien tulosten lisäksi he loivat uutta muotia, olivatpa sitten kyseessä uudet urheiluvälineet, uima-asut tai muu vaatetus. Tennis, taitoluistelu ja naisvoimistelu olivat lajeja, joiden yhteydessä puhuttiin eniten naisurheilijoiden vaatetuksesta. Kaksi seuraavaa kuvaa Karol Fagerosista ovat oivia esimerkkejä aktiivisesta subjektista. Kuvassa 28. flirttaileva Fageros esittelee helleeniläistyylistä asustettaan. Tennismaila vaikuttaa vain rekvisiitalta. Katse, ilme, asento ja asuste vihjaavat aivan muuhun kuin tenniksen pelaamiseen. Seuraavana vuonna Fageros ei jättänyt enää mitään arvailujen varaan vaan nosti kuvaajalle auliisti hameenhelmaansa niin, että pitsipöksyt tulivat esiin (Kuva 29.). Ei tarvinnut kuvaajankaan enää odottaa hetkeä, jolloin Fagerosin helma nousisi pelin tiimellyksessä sopivasti ylös. Maila ja taustalla

²⁷⁰ SU-lehti 6-10-1948.

²⁷¹ SU-lehti 8-56-1961. Eleanor Holm eli Hurja-Helena oli tehnyt aikanaan vaikutuksen urheilua seuraavaan yleisöön, eikä vain ME-tuloksillaan. Hän oli niitä harvoja naisurheilijoita, joiden elämää seurattiin vielä kilpailu-uran päätyttyäkin. Rajojen rikkojat jäivät ihmisten mieliin.

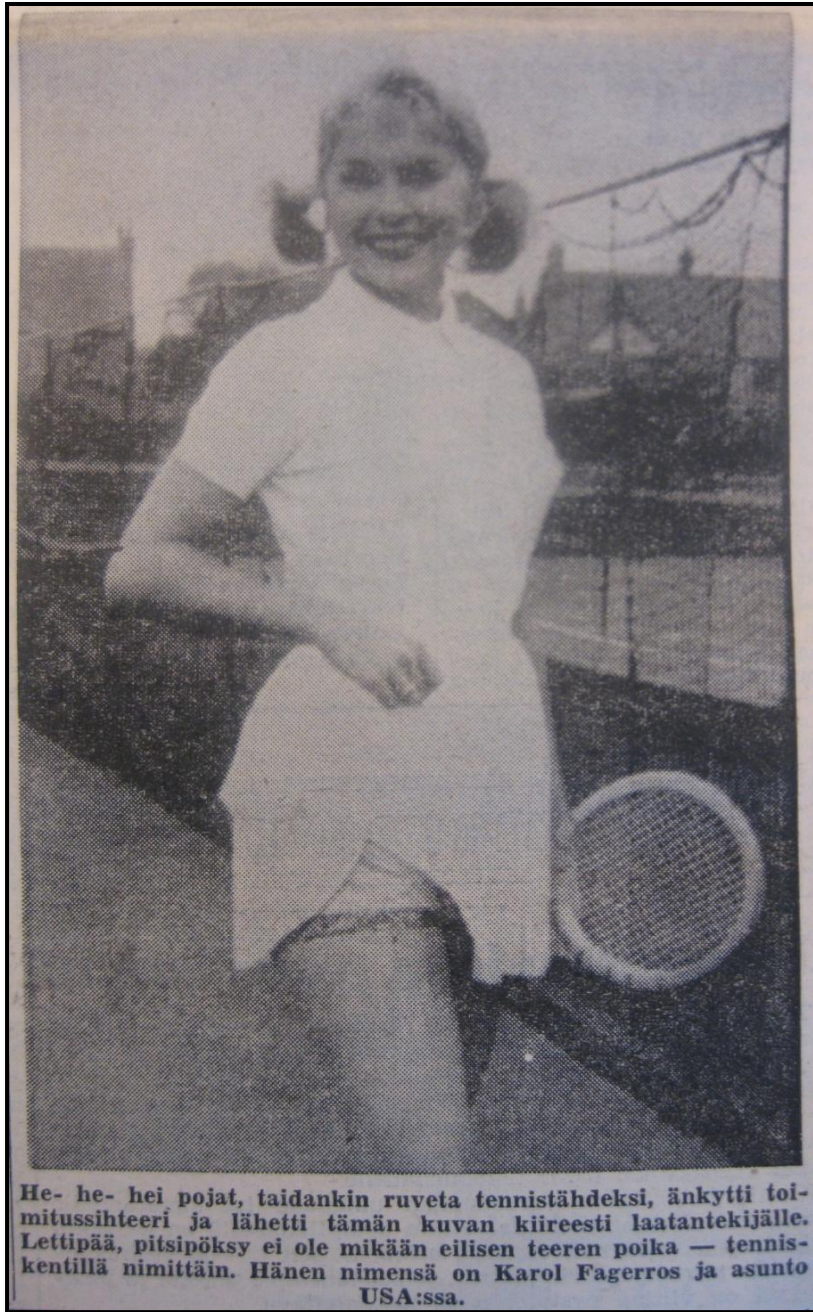
²⁷² Esim. ”Suomalaisten ’viinilakko’ ranskalaisen lehden etusivun aiheena” SU-lehti 1-46-1951.

näkyvät tenniskentät eivät oikein sovi yhteen hänen olemuksensa kanssa. Rajoja rikkova käyttäytyminen takasi kuitenkin suuren julkisuuden, SU-lehdessäkin kuva julkaistiin kiireisesti.

WIMBLEDON tänään. Kuten viime kerralla kerroimme alkoi Wimbledonin tennisjuhla "näissä merkeissä". Niinpä ensimmäiset valokuvat sieltä eivät kerro mitään ihmeitä itse otteluista vaan ottelijoiden asuista. Tämä viehättävä neitonen, jenk-kityttö Karol Fageros on pukeutunut säkkimuodin mukaan tenniskentällekin. Viis' säkistä, onhan tyttökin nätti, tuumii varmaan moni. Lisäisimme, että hän kuulema osaa pelatakin!

Kuva 28.
SU-lehti
2-51-1957.

Kuva 29.
SU-lehti
1-62-1958.

Myös taitoluistelijat olivat kokeneita esiintyjä kameroiden edessä. Kimaltelevat ja niukat esiintymisasut toivat heidän olemukseensa lisää glamouria, säihkettä ja seksikkyyttä. Helposti ylös nousevat hameen helmat vain lisäsivät katsojien mielenkiintoa. Taitoluistelijoiden kerrotaan kuuluneen useissa olympialaisissa kisojen eniten kuvatuimpiin urheilijoihin.²⁷³ Yleisön suuri suosio mahdollisti ammattilaiseksi siirtymisen, myös naisurheilijoille.

²⁷³ SU-lehti 9-10-1952.

Kuva 30. SU-lehti 2-7-1966.

Aktiivisten subjektien rajojen rikkomisessa käyttämät keinot olivat aivan samoja kuin millä seksuaalista latausta lisättiin vuoden 1961 *Jallun* kuvissa.²⁷⁴ Asennot, ilmeet, katseet, meikit, paljastava vaatetus ja joskus myös häivytetty tausta olivat käytössä SU-lehdessä jo 1950-luvun alun naisurheilija kuvissa. Nämä naiset tiesivät ”mistä narusta vetää” hyötyäkseen urheilu-urastaan mahdollisimman paljon.

²⁷⁴ Kontula ja Kosonen 1994, 170.

Aktiivisilla subjekteilla oli poikkeuksellisen vahva itseluottamus miestoimittajien edessä. He eivät olleet mitään kainoja kokemattomia tyttölapsia, jotka painoivat päänsä alas toimittajan edessä (esim. Kuvat 26. 27. 28. ja 29.). SU-lehden artikkeleista, kuvista ja kuvateksteistä päätellen suomalaiset miestoimittajat eivät oikein tienneet miten näiden naisten kanssa tulisi käyttäytyä. Suomalaisten naisurheilijoiden kanssa toimiessaan heillä ei näyttänyt tällaisia ongelmia olevan. Turvallisen matkan päässä aktiivisista subjekteista miestoimittajilla oli tilanne hallinnassa ja he saattoivat kirjoittaa artikkeleihin ja kuvateksteihin totutusta poikkeavia, joskus ”rehvakkaitakin” lausuntoja. Aktiivisista subjekteista kirjoitettiin yleensä joko poikkeuksellisen ylistäviä tai negatiivisia lausuntoja. Jos siis nämä naisurheilijat rikkoivat itse tietoisesti rajoja, rikkoivat rajoja myös heitä kuvaavat ja heistä kirjoittavat toimittajat. Järjestys oli kuitenkin selvä, ensin soveliaisuuden muotin rikkoi naisurheilija sitten vasta toimittaja.²⁷⁵

Kuvaston perusteella näyttää siltä, että 1960-luvun alkupuoli oli jonkinlaista murrosaikaa suomalaisten naisurheilijoiden ja erityisesti naisvoimistelijoiden keskuudessa. He alkoivat esiintyä, tosin harvakseltaan, kuvissa aktiivisina subjekteina 1960-luvun alkupuolelta lähtien. Naisvoimistelijoiden keskuudessa muutos näkyi ensimmäisenä ja selviten. Kun ensimmäisen ja toisen tarkastelujakson aikana naisvoimistelu oli kuvissa enemmänkin ”joka naisen voimistelua”, niin kolmannen jakson aikana kuvastossa esiintyivät lähinnä voimisteluun paljon aikaa ja energiaa panostaneet naiset. Ajatukset vahvoista uuden sukupolven synnyttäjäistä olivat jääneet historiaan ja isänmaan asiaa hoidettiin nyt esiintymällä tiuhaan tahtiin ulkomailla. Sota näytti jääneen vihdoinkin taakse. Naisvoimisteliijoista otettuihin kuviin ilmestyi uudenlaista raikasta iloisuutta, ennen näkemätöntä asennetta ja itseluottamusta. Kuvassa 31. esiintyy tyypillisiä 1960-luvun suomalaisia aktiivisia subjekteja.

Raija Julkusen mukaan 1960-luku on muodostunut käsitteeksi kaikkialla länsimaissa.²⁷⁶ Silloin Suomessakin tapahtui monia muutoksia esim. elinkeinoissa, asuinpaikoissa, politiikassa, sukupuolten ja -polvien välisessä toimintakulttuurissa sekä mainonnassa. Julkunen pitää 1960-lukua eräänlaisena uutta luovana katkoksenä suomalaisen yhteiskunnan sukupuolijärjestelmässä. Julkunen sanoo:

²⁷⁵ Samantyyppiseen marssijärjestykseen on päädytty myös 2000-luvun tutkimuksissa. Kts. esim. Mäkelä 2006, 73; Pfister 2003, 159-161.

²⁷⁶ Joidenkin aikalaistoimijoiden mielestä tuo vuosikymmen kesti vain kaksi vuotta eli vuodet 1966-1968. Julkunen puhuu myös laajennetusta 1960-luvusta eli vuosista 1966-1975, jotka olivat merkittäviä sosiaalisten uudistusten kannalta. Julkunen 1994, 186.

”1960-luvulla”(n.1966–1975) suomalaiset naiset kirjoittivat itsensä ja yhteiskunnan välille uuden sukupuolisopimuksen. Naiset hylkäsivät entiset elämäkäytäntönsä ja tarttuivat modernisoituvan yhteiskunnan mahdollisuuksiin, koulutukseen, ammattiin, palkkatyön ja äitiyden yhdistämiseen. Julkisuudessa luotiin sukupuolten samankaltaisuudelle rakentava tasa-arvoideologia ja toteutettiin koko joukko ideologian mukaisia yhteiskuntapoliittisia uudistuksia.²⁷⁷

Nämä muutokset ovat varmasti myös naisurheilijakuvien muutosten taustalla. Naisilla oli lupa ja he uskalsivat ottaa itselleen enemmän tilaa myös urheilumaailmassa esim. uusien urheilulajien muodossa ja käyttäytymällä uudella, rohkeammalla tavalla myös urheilumediassa.

Kuva 31. SU-lehti 12-21-1967.

Tutkittavan ajanjakson tyylipuhtain ja menestynein rajojen rikkoja oli norjalainen taitoluistelija Sonja Henie. Hän sai ensimmäisen taitoluistelun MM-mitalin jo 14-vuotiaana vuonna 1926. Hän voitti urallaan yhteensä kolme olympia- ja kymmenen

²⁷⁷ Julkunen 1994, 198.

MM-kultaa, kunnes siirtyi ammattilaiseksi ja muutti Yhdysvaltoihin. Henie lyhensi ensimmäisenä taitoluistelijana maailmassa hameen helmaansa, jolloin luistelu helpottui ja yhä vaikeammat liikkeet olivat mahdollisia. Lyhentynyt helma lisäsi yleisön mielenkiintoa. Henien jääspektaakkelit keräsivät katsomot täyteen kaikkialla missä hän esiintyi. Lisäksi hän esiintyi 15 elokuvassa. Henien kerrottiin olleen ”*peloitava ja pelätty liikenainen*”, joten ”*’tähtien riistäjät’ eivät pystyneet käyttämään häntä lainkaan hyväkseen*”.²⁷⁸ Liikeasioissa hän oli ”*itsepintaisen taipumaton*”²⁷⁹ ja niinpä hän onnistui luistelemaan itselleen miljoonaomaisuuden.²⁸⁰

Sonja Henie oli tyypillinen rajojen rikkoja sillä häntä sekä ylistettiin että parjattiin uransa aikana normaalia enemmän. Toisen maailmansodan jälkeen norjalaiset kritisoivat häntä voimakkaasti siitä, ettei hän ollut vaikeina sotavuosina toiminut maansa hyväksi toisin kuin esim. Paavo Nurmi Suomen hyväksi. Henie ei ollut esimerkiksi suostunut esiintymään Yhdysvalloissa tilaisuuksissa, joiden tuotot olisivat menneet Norjan sotalainoihin.²⁸¹ SU-lehden etusivun uutiseksi nousi vuonna 1952 Sonjan jääreivyssä tapahtuneen katsomo-onnettomuuden vahingonkorvaus. Lasku oli pökökerryttävät sata miljoonaa Suomen markkaa.²⁸² Kitkerimpiä saattoivat kuitenkin olla kommentit, jotka kritisoivat Henien luistelutaitoa. Vuonna 1951 julkaistiin SU-lehdessä kuva, jonka kuvatekstissä luki: ”*Maailman tunnetuin kaunoluistelijatähti Sonja Hennie ei koskaan oppinut kunnolla suorittamaan Axel Poulsen-hyppyä*”.²⁸³ Vuonna 1969 jotkut asiantuntijat sanoivat jo, että Henien ”*lahjat ja taito eivät enää häikäisisi ketään*”.²⁸⁴

Aikanaan huomiota herättänyt esiintymisasu, modernit ohjelmat, jääspektaakkelit, elokuvat, jämäkät otteet taloudellisissa asioissa, miljoona omaisuus ja osin ristiriitainen julkisuuskuva tekivät Sonja Heniestä yhden (nais)urheilun suurimman rajojen rikkojan. Hän oli aktiivinen subjekti, joka tarttui rohkeasti mahdollisuuksiinsa. Objektina oleminen oli hänelle keino päästä elämässä eteenpäin.

²⁷⁸ SU-lehti 27-50-1969.

²⁷⁹ SU-lehti 27-50-1969.

²⁸⁰ SU-lehti 1-74-1953; 27-50-1969.

²⁸¹ SU-lehti 8-21-1946.

²⁸² SU-lehti 1-27-1952.

²⁸³ SU-lehti 1-94-1951.

²⁸⁴ SU-lehti 27-50-1969.

Sonja Henie istumassa upporikkaana mesenaattina omistamansa Norjan suurimman taidemuseon eräässä näyttelysalissa vähän ennen kuin parantumaton verisyöpä vei hänet hautaan.

Kuva 32.
SU-lehti
27-50-1969.

Entäpä kuka oli Suomen ensimmäinen naisurheilija, joka todella täytti aktiivisen subjektin kriteerit eli otti tilanteet haltuun urheiluareenoilla, toimittajien edessä, valokuvissa ja julkisuudessa? Kuka suomalaisnainen on pystynyt hyödyntämään urheilumenestyksensä saaden siitä merkittävää taloudellista hyötyä? Tutkittavan ajanjakson aikana ei Henien kaltaista naisurheilijatähteä Suomessa ollut, eikä ole ollut sen jälkeenkään. Tämä kertoo osaltaan niiden vaatimusten vahvuudesta, joita suomalaisille naisurheilijalle asetettiin ja asetetaan jossain määrin yhä. Rehti, reipas, puhdas,

vaatimaton ja iloinen muuntuu heikosti suuria joukkoja kiinnostavaksi, ristiriitaiseksi kansainväliseksi supertähdeksi. Tutkittavan aikakauden urheilijoista näkyvimmin urheilu-urastaan hyötyi kenties olympiavoittaja Sylvi Saimo. Hän toimi kansanedustajana vuosina 1966–1978. Rikkaudet ovat kiertäneet suomalaiset naisurheilijat kaukaa mutta erilaisissa luottamustoimissa entisiä mestariurheilijoita on näkynyt.²⁸⁵

²⁸⁵ Urheilu-urastaan näkyvästi hyötyneitä suomalaisnaisia lienevät ainakin Sylvi Saimo (kansanedustajana 1966-1978), Ritva "Kike" Elomaa (2011-), Marjo Matikainen-Karllström (eurokansanedustaja 1996-2004 ja kansanedustaja 2004-) ja Sari Essayah (eurokansanedustaja 2009- ja kansanedustaja 2003-2007). Kokenein kuvissa poseeraaja ja esiintyjä, ainakin edellä mainituista on Elomaa, joka urheilu-uransa aikana esiintyi myös artistina. Suuret rahat ovat kuitenkin kiertäneet hänetkin kaukaa.

5. LOPUKSI

Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda monipuolinen ja historialliseen todellisuuteen sidottu kuva naisurheilijoiden ja urheilumedian välisestä suhteesta. Tietoinen valinta oli tutkia pitkää ajanjaksoa ja lähdemateriaalin suhteen katkeamatonta aineistoa. Alkuperäislähteenä käytin SU-lehden valokuvia (kuvia yhteensä 26 498 kpl, näistä naisurheilijakuvia 2 282 kpl), joita tutkin sekä määrällisesti että sisältöanalyysin keinoin. Tarkastelin naisia miesten katseiden ja toiminnan kohteina mutta myös itsenäisinä historiallisina toimijoina, tavoitteineen ja keinoineen. Tavoitteena oli lisäksi vertailla löytämiäni tuloksia aiempiin tutkimuksiin, jotka tosin käsittelevät usein melko lyhyitä ajanjaksoja ja oli tehty naistutkimuksen näkökulmista.

Tutkin aineistoa sekä määrällisesti että sisältöanalyysin keinoin. Kuvien lisäksi käytin materiaalina kuvatekstejä, koska niiden avulla ohjattiin katsojaa. Määrällisessä osiossa tavoitteena oli selvittää, miten paljon kuvia naisurheilijoista julkaistiin lehden muuhun kuvamateriaaliin ja harrastajamääriin verrattuna. Mitkä naisten harrastamat urheilulajit olivat eniten esillä kuvien kautta ja mitkä puolestaan vähiten sekä miksi näin oli? Minkälaisia tuloksia katkeamaton laaja aineisto antaa verrattuna aikaisempiin otantaan perustuneisiin tutkimuksiin?

Sisältöanalyysin avulla pyrin selvittämään, minkälainen objekti naisesta tehtiin. Minkälaisia naisurheilijoiden ominaisuuksia lehdessä nostettiin positiivisena esiin, mitä puolestaan pidettiin negatiivisina? Häivyttiinkö kuvastosta kokonaan pois joitain urheiluun oleellisesti kuuluvia asioita? Toisaalta tutkin miltä naiset itse halusivat kuvissa näyttää ja miten itsensä esittivät.

Tutkimuksen vahvuus ja heikkous on laaja aineisto. Tietoisena siitä, että suurta aineistoa käsittelemällä saattaa pimentoon tai vähemmälle huomiolle jäädä jokin aineiston helmi, päätin kuitenkin tutkia laajaa kuva-aineistoa. Kuten sanottua, tähän asti kaikki aihepiiriin tarttuneet tutkimukset käsittelevät aihetta melko lyhyen ajanjakson ajalta. Selkeitä, aikaan sidottuja pitkiä kaaria naisurheilun historian osalta ovat piirtäneet Suomessa lähinnä Leena Laine ja Johanna Frigård. Toivottavasti tämä tutkimus auttaa osaltaan luomaan käsitystä vuosien 1945 ja 1969 välisen ajan naisurheilusta ja sen näkymisestä urheilumediassa.

SU-lehdessä vuosien 1945–1969 aikana julkaistusta kuvista 84 % oli otettu miesurheilijoista, 9 % naisurheilijoista, 3 % lapsista ja 5 % muista (esim. poliitikot, suori-

tuspaikat). Verrattaessa naisurheilijoiden 9 % osuutta muihin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin Suomessa ja ulkomaillakin, voidaan todeta tuloksen olevan linjassa muiden tutkimusten kanssa. Yleensä naisurheilun osuus urheilumediassa on alle 10 %, tyypillisesti n. 4-6 %. Tässä aineistossa naisurheilun osuus ylitti merkittävänä pidetyn kymmenen prosentin rajan olympiavuosina 1952, 1956 ja 1968. Lisäksi aineisto osoittaa kolmannen jakson (vuodet 1962–1969) olleen SU-lehdessä naisurheilulle suotuisaa aikaa, sillä vuotta 1964 lukuun ottamatta naisurheilijakuvien osuus kuvastossa oli vähintään kymmenen prosenttia.

SU-lehti oli SVUL:n virallinen äänen kannattaja vuodesta 1951, joten käytin vertailussa pääosin SVUL:n vuosikertomusten ilmoittamia jäsenmääriä. Verrattaessa harrastajamäärien ja kuvien osuutta toisiinsa voidaan todeta, että miesten kuvia oli SU-lehdessä lähdes kaksi kertaa enemmän kuin harrastajamäärien perusteella olisi ollut perusteltua olettaa. Naisten osuus SVUL:n jäsenistöstä liikkui 16–22 % välillä, joten heidän kuvien osuus oli noin puolet siitä mitä SVUL:n jäsenmäärien perusteella olisi voinut olettaa. Naisten määrä SVUL:ssa lisääntyi käytännössä koko tutkittavan ajanjakson ajan, mutta miehiä ja lapsia liittyi järjestöön vielä enemmän, joten naisten osuus järjestössä pieneni vuosien saatossa. Lasten kuvien osuus kuvastossa oli enimmilläänkin vain 6 % vaikka heidän osuutensa jäsenistöstä oli lähes 40 %. SU-lehti oli siis ennen kaikkea kiinnostunut miesten kilpaurheilusta.

Miesurheilijakuvien erittäin suurelle osuudelle kuvastossa löytyy monia syitä. Urheilu oli sallitumpaa miehille kuin naisille, miesten urheilua käsittelevät artikkelit ylittivät uutiskynnyksen helpommin kuin naisten tai lasten urheilua käsittelevät jutut, ja miesten urheilu oli se, josta urheilun draama useimmiten rakennettiin. Naisilla oli myös oma *Kisakenttä*-lehti, joka vähensi painetta kirjoittaa naisurheilusta. Lisäksi miehet kilpailivat useammassa lajissa kuin naiset (esim. mäkihyppy, jääkiekko, jalkapallo, paini, nyrkkeily) ja monipuolisemmilla matkoilla (esim. uinti, hiihto, juoksu), joten miestensarjojen voittajia oli yksinkertaisesti enemmän. Viimeiseksi esittämiäni syitä voidaan kyllä perustellusti kritisoida, sillä tutkin myös vuosien 2009 ja 2010 SU-lehdet. Naisten lajivalikoima on 2000-luvulle tultaessa laajentunut entisestään ja he voivat kilpailla useissa lajeissa aivan yhtä monilla matkoilla ja tavoilla kuin miehetkin. Silti naisurheilijakuvien osuus näiden vuosikertojen SU-lehdissä jäi molempina vuosina alle 10 prosentin. Tämä ilmentää miten vaikeaa

naisurheilijoiden on päästä urheilumediassa esiin ja ylittää tuota 10 % osuutta, vielä 2000-luvullakin.²⁸⁶

Kuvasto osoittaa, että vuosien kuluessa naiset saattoivat harrastaa ja kilpailla yhä useammassa urheilulajissa. Erityisesti vuonna 1951 naisten lajivalikoima SU-lehden kuvissa yli kaksinkertaistui. Laajentaessaan lajivalikoimaa naiset samalla neuvottelivat sukupuoliroolistaan ja laajensivat tilaansa yhteiskunnassa. Vähitellen yhä useamman lajin katsottiin soveltuvan naisille. Naisille soveltuviksi katsotut lajit saivat paljon näkyvyyttä. Sen sijaan lajit, joiden ei katsottu soveltuvan kenellekään naiselle, hävytettiin lähes täysin lehden kuvastosta. Vähemmän esillä olleita lajeja naiset toki harrastivat vähemmän, mutta kaikkea ei voi selittää sillä. Näiden lajien kuvien kuvateksteistä voi päätellä sen, ettei naisten toivottu jatkossakaan näitä lajeja harrastavan ja asiaan suhteuduttiin lähinnä hauskana vitsinä. Myös 1960-luvun kaupungistuminen näkyi aineistossa, kun kuvastoon ilmestyi kuvia ”uusista lajeista” esim. keilailusta, lentopallosta ja pöytätenniksestä.

Aineiston kuvatuimpia lajeja olivat uinti (15 %), naisvoimistelu (13 %), hiihto (10 %), pikajuoksu (7 %) sekä pikaluistelu, telinevoimistelu ja suunnistus (5 %). Uinnin ja naisvoimistelun on perinteisesti, niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa, ajateltu soveltuvan hyvin naisille. Kansainvälinen menestys (uinnilla tosin vasta 1960-luvun lopulla), suuret harrastajamäärät (erityisesti naisvoimistelulla), niukka vaateutus ja seksikkyytys selittävät lisäksi näiden lajien suurta osuutta kuvastosta. Hiihdolle ja pikaluistelulle puolestaan olivat tyypillistä suuret harrastajamäärät ja erittäin hyvä kansainvälinen menestys. Pohjoismaissa näiden lajien on katsottu soveltuvan erityisen hyvin naisille.

Vuosi 1951 näyttää olleen todellinen murrosvuosi ainakin SU-lehdessä ja uskottavin perustein myös suomalaisessa urheiluelämässä. Yleensä esiin on nostettu olympiavuosi 1952, mutta aineisto tuo kattavasti esiin vuoden 1951 murroksen. Tuolloin SU-lehti alkoi ilmestyä kahdesti viikossa, kuvien määrä lisääntyi yksittäisessä lehdessä ja naisurheilijoitakin kuvattiin peräti 23 eri lajissa. Lehden artikkeleihin tuli enemmän kansainvälisyyttä ja sen sisältö ja ulkoasu alkoivat monipuolistua. SVUL:n jäsenmääräkin nousi lähes 38 000 hengellä. Ainakin urheilua lähellä olevat suomalaiset tempautuivat jo vuonna 1951 olympiahuumaan.

²⁸⁶ Vuoden 2009 vuosikerrassa naistenkuvien osuus n. 9 % ja vuoden 2010 vuosikerrassa n. 5 %.

Tutkiessani naisurheilijaa objektina pyrin löytämään kuvastosta piirteitä, jotka toistuivat vuodesta toiseen aineistossa. Tärkeimmät syyt julkaista kuva SU-lehdessä olivat tärkeysjärjestyksessä naisurheilijan menestyminen, suomalaisuus ja naisille sopivaksi katsotun urheilulajin harrastaminen. SU-lehden päähuomio kohdistui siis niin nais- kuin miesurheilijoidenkin osalta (kansainvälisesti) menestyviin suomalaisiin. Suomalaisia urheilijoita kohdeltiin suopeammin kuin ulkomaalaisia, toki ohjeita ja kritiikkiäkin annettiin. Virolaiset saivat aineistossa osakseen pelkkää ihailua, kun taas venäläisnaisiin suhtauduttiin ristiriitaisimmin.

Naisurheilijan oli suotavaa olla myös kaunis, nuori ja hymyilevä. Toisinaan naisurheilijan kuva julkaistiin juuri näistä syistä, mutta pääsääntöisesti tärkeintä oli urheilullinen menestyminen. Kauneuden ja nuoruuden sekä erityisesti hymyn esiintymistä tai puuttumista kommentoitiin kuvateksteissä verrattain usein. Varsinkin vakava ilme yritettiin selittää kuvatekstin avulla parhain päin. Naisurheilun tuli ennen kaikkea näyttää helpolta ja hallitulta. Nämä vaatimukset pistivät naiset paitsi harjoittelemaan myös hymyilemään ja huolehtimaan ulkonäöstään. Uupuneet, räkäiset, horjuvat ja huonosti käyttäytyvät naiset olisivat viestineet yleisölle, ettei kilpaurheilu sovi naisille. Kuvissa soveliaasti käyttäytyvät ja vienosti hymyilevät suomalaisnaiset urheilivatkin näiltä osin melko kovan paineen alla 1900-luvun puolivälissä.

Niukka vaatetus ja seksikkyys olivat tyypillistä osalle kuvista, eikä tällaisia, joskus tirkistelyltäkin vaikuttavia, kuvia pyritty kovinkaan tarkasti aineistosta pois siivoamaan, oikeastaan päinvastoin. Melko usein kuvastossa nimittäin esiintyi kuva, jossa kuvaajan on todella täytynyt metsästää hetkeä ja kuvakulmaa, jolloin naisurheilijan hameen alle on päässyt kurkistamaan. Kuvaan avautuvat haarat näyttäisivät olleen yksi tavoitelluimmista kuvakulmista. Naisurheilijoiden rinnat eivät kuitenkaan nousseet aineistossa erityisemmin esiin. Vuodesta toiseen kuvastossa oman ryhmänsä muodostivat visuaalisesti ja teknisesti onnistuneet kuvat, joissa urheilijan asento, tausta ja kuvakulma olivat erittäin poikkeuksellisia ja onnistuneita.

Naisurheilijasta tehtiin erilainen objekti riippuen hänen siviilisäädystään. Neidit saivat osakseen monipuolisinta arvostelua niin hyvässä kuin pahassa, olipa kyseessä urheilusuoritus tai ulkonäkö. Rouvien elämäntilanne herätti toimittajissa kysymyksiä, sillä yleinen oletus oli, että naimisiin mentyään (nais)urheilija lopettaa uransa. Urheilevat äidit oli puolestaan nostettu lähes pyhiksi olennoiksi. Heidän suorituk-

siinsa, elämäntilanteeseensa ja äitiyteen suhtauduttiin suurella kunnioituksella, eikä kriittisiä kommentteja esitetty.

Naistutkijat ovat nostaneet esiin tytöttelyn naisia trivialisoivana asiana. Tässä aineistossa sen osuus oli 13 %. Erot tytöttelyssä olivat melko suuret lajista riippuen. Eniten tytöteltiin naisvoimistelijoita, uimareita ja pikajuoksijoita, mutta kuvia heistä oli myös paljon. Suhteessa eniten tytöteltiin koripalloilijoita (40 %). Alppihiihtäjistä ja pikajuoksijoista joka neljättä, naisvoimistelijoista, lentopalloilijoista ja uimahyppääjistä joka viidettä kuvattua tytöteltiin. Vähiten tytöteltiin hiihtäjiä, pikaluistelijoita, suunnistajia, pyöräilijöitä ja kestävyysjuoksijoita (5 %). Viimeksi mainittujen lajien menestyjille oli tyypillistä hieman vanhempi ikä ja osin peittävämmät vaatteet. Lisäksi näissä kestävyyslajeissa voittajan ratkaisee kello, ei tuomari, joten visuaalisuus ei ollut yhtä tärkeää näiden lajien harrastajille. Myös eri toimittajat erilaisine näkemyksineen selittävät tytöttelyn epätasaista jakautumista. On syytä mainita, että myös naiset itse tytöttelivät itseään. Tästä näkökulmasta katsottuna sitä ei tulisikaan niin yksiselitteisesti tuomita naisten trivialisoinniksi.

Tarkasteltuani naisurheilijoita subjektin roolissa, totesin heidän käyttäytyvän valokuvissa kahdella eri tavalla, passiivisesti ja aktiivisesti. Passiivisiksi subjekteiksi nimitin naisia, jotka asettivat itsensä kuvissa soveliaisuuden muottiin. Heidän asen-
tonsa, vaatetuksensa ja ilmeensä olivat vallitsevien hyvien tapojen mukaisia. Passiivisten subjektien käyttäytyminen muuttui hämmästyttävän vähän 25 vuoden aikana. He käyttäytyivät juuri niin kuin (suomalaisten) naisurheilijoiden odotettiin käyttäytyvän eli reippaasti, iloisesti, moitteettomasti, hillitysti ja siveästi. Urheilu oli passiivisille subjekteille keino tehdä sitä mistä he pitivät, viihtyä ystävien seurassa ja kenties jopa menestyä kilpailuissa tai päästä matkalle ulkomaille. Lähes kaikki suomalaiset naisurheilijat kuuluivat tähän ryhmään.

Kuvatekstit ja artikkelit kuitenkin paljastivat, että passiiviset subjektit olivat todellisia arjen kapinallisia. Heidän käyttäytymisensä poikkesi totutusta, kun he käyttivät vähäisen vapaa-aikansa säännölliseen harjoitteluun ja kilpailemiseen. He muuttivat käsityksiä naisen ruumiin suorituskyvystä kotiseuduillaan, työpaikoillaan ja arjessaan. Ei ollut esimerkiksi kovin tavallista jättää lapsia miehen hoitoon ja lähteä kilpailuihin ulkomaille tai harjoitella hiihtoa sänkipellolla lumien puuttuessa. Arjen ollessa jatkuvaa rajojen rikkomista omassa harjoittelussa ja sosiaalisessa ympäristössä,

on selvää, ettei näitä naisia kiinnostanut enää kuvissa lähteä soveliaisuuden rajoja haastamaan.

Aktiiviset subjektit puolestaan rikkoivat rajoja käyttäytymisellään, vaatetuksellaan ja asennoillaan. Heistä otetuissa kuvissa oli muotia, flirttiä, sähköä, seksiä, glamouria ja paheita. Näillä keinoin he saivat lisää näkyvyyttä, yleisöä ja lopulta myös näyttöksiä, elokuvarooleja ja taloudellista hyötyä. Aktiivisia subjekteja esiintyi eniten taitoluistelijoista, alppihiittäjistä ja tennispelaajista otetuissa kuvissa. Lähes kaikki kuvaston aktiiviset subjektit olivat ulkomaalaisia. Suomalaiset naisurheilijat omaksuivat hitaasti tällaiset käytöstavat. Vasta 1960-luvulla alkoivat ulkomailla kiertävät suomalaiset naisvoimistelijat flirtata ja keimailla kameralle.

Naisurheilun asemaa urheilumediassa on tutkittu lähinnä feminististen teorioiden näkökulmasta, mikä on vaikuttanut osaltaan aineiston valintoihin ja saatuihin tuloksiin. Pohdin vielä lopuksi hieman naistutkimuksen esiin nostamia seikkoja tämän tutkimuksen tulosten valossa. Näkyvimmin naistutkimuksessa on tuotu esiin se, että naisurheilu esitetään vuodesta toiseen marginaalissa. Tämän tutkimuksen määrällinen osuus toikin esiin paljon numeerista faktaa naisurheilun heikosta näkyvyydestä ja alisteisesta asemasta urheilumediassa. Naisurheilijoiden kuvien osuus oli 9 %, kun heidän osuutensa harrastajamäärissä oli 16–24 %. Toiseksi naistutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että naisurheilijoita trivialisoidaan eli vähätellään heidän tuloksia, suorituksia ja tekniikkaa. Tällaisiakin piirteitä aineistossa esiintyi, mutta samaa saivat kokea myös miehet. Kokonaisuutta tarkastellessani näen lähes kaiken SU-lehdessä naisurheilusta kirjoitetun ja kuvatun tukeneen naisurheilua. Miestoimittajat toivat esiin naisten suorituksista ja ominaisuuksista ajassaan positiivisina pidettyjä ominaisuuksia. Esiin poimittiin suomalaiset menestyjät aivan kuin miestenkin osalta. Hallitut ja teknisesti onnistuneet suoritukset nostettiin ansaitusti julkisuuteen. Viesti suurelle yleisölle oli, että naisetkin pystyvät suoriutumaan näistä vaativina pidetyistä suoritteista kiitettävästi. Tämä taas teki naisurheilusta yleisesti hyväksytympää ja madalsi nuoren tyttöjen kynnystä osallistua urheiluseurojen toimintaan. SU-lehti oli siis naisurheiluun positiivisesti suhtautuva julkaisu, vaikka se antoikin naisurheilulle lähinnä pikkusiskon roolin.

Naisten urheilun tuli näyttää koko tutkittavan ajanjakson hallitulta, kauniilta, helppokolta ja iloiselta. Naiset tiedostivat tämän ja kiinnittivät huomiota ulkonäköönsä ja käytökseensä. Naistutkimus on nostanut tässä yhteydessä esiin näkökulman, että

naiset toimivat näin, pysyäkseen heteroseksuaalisuuden muotissa miehisenä pidetyssä urheilumaailmassa. Ainakin 1940-luvulta 1960-luvun loppuun näyttäisi naisten suurimpana motiivina tällaiselle käytökselle olleen se, että hallitut suoritukset ja huoliteltu ulkonäkö takasivat mahdollisuuden urheilla. Kaatuilevat, henkiihierissä puuskuttavat, itkuiset ja epäsiistit naiset olisivat viestineet sivusta seuraaville siitä, että urheilu on liian raskasta naisille ja syytä kieltää heiltä. Omasta ulkonäöstä huolehtiminen ja elämän ”hallinnassa pitäminen” olikin taistelua naisurheilun puolesta, eikä niinkään oman heteroseksuaalisuuden todistelua.

Naistutkijoiden aiemmin tekemä huomio siitä, että myös naiset saattavat joskus saada sankarin viitan harteilleen, näyttää pitävän tämän aineiston valossa paikkansa. Sankariksi saattoi todellakin nousta nainen, myös suomalainen nainen. Kirkkaimpia suomalaistähtiä olivat Kaija Mustonen ja Siiri Rantanen. Kansainvälisiä supertähtiä heistä ei kuitenkaan tullut, eivätkä he pystyneet hyödyntämään menestystään taloudellisesti merkittävästi. Tässä suhteessa suomalaisnaiset olivat melko passiivisia.

Yksi naistutkimuksen esiin nostama seikka on, että urheilumedia korostaa naisten kohdalla kauneutta. Naisten ulkonäköön kiinnitettiin kyllä SU-lehdessä huomiota, mutta ei niin paljon kuin esim. Riitta Pirisen tutkimissa naistenlehtien artikkeleissa.²⁸⁷ Enemmän kuvateksteissä kommentoitiin naisten urheilusuorituksia kuin ulkonäköä. SU-lehti oli kiinnostunut välittämään ennen kaikkea urheilu-uutisia, myös naisten urheilun kohdalla. Tärkein kriteeri naisurheilijakuvan julkaisemiseen SU-lehdessä oli urheilullinen menestys, ei ulkonäkö.

Yleisesti voisi todeta, että naistutkimus on kyllä ”jäljillä” nostaessaan esiin eri seikkoja naisurheilun näkyvyydestä ja kohtelusta urheilujournalismissa. Mutta naistutkimuksen näkökulmat hämärtyvät siinä vaiheessa, kun niitä tarkastellaan historiallisessa todellisuudessa eläneiden naisten ja miesten kannalta. Todellinen elämä on aina monipuolisempaa kuin mitkään teoriat. Monet naiset vastustivat naisurheilua, kun taas monet miehet uhrasivat paljon aikaa, rahaa ja voimavarojaan auttaakseen naisurheilijoita menestymään. Naisurheilulla ei ollut pikkusiskon roolia vain sen takia, että pääosa toimittajista oli miehiä. Ympäröivä yhteiskunta ja naisten omat valinnat vaikuttivat asiaan aivan yhtä paljon.

²⁸⁷ Pirinen 1993, 46.

Yhteiskunnat ”kuvallistuvat” ja visuaalisen materiaalin määrät kasvavat valtavasti. Kuvatutkimuksen eri teorioihin tutustuessani huomasin, että aivan perustutkimustakin kuvien vaikutuksesta ihmiseen tarvittaisiin lisää. Kuvien käyttäminen historian tutkimisen välineenä on vielä varsin vähäistä mutta lisääntyy varmasti tulevaisuudessa. Historiantutkijoiden olisikin kehitettävä ja vankistettava kuvallisen materiaalin tutkimismetodeja yhä enemmän alansa tarpeisiin sopiviksi. Kehittymisen varaa olisi paljon. Lisääntyvä tutkimus auttanees asian eteenpäin menossa.

Tutkimuksen alussa en osannut arvata miten tärkeää osaa kuvatekstit tulisivatkaan tutkimuksessani näyttelemään. Kuvatekstit olivat ikään kuin avaimia arvoituksiin. Ne paljastivat paljon siitä, minkälaisen tulkinnan aikalaiset kuvasta tekivät tai mihin toimittaja halusi lukijan huomiota suunnata. Asenteet ja ajatukset paljastuivat. Toisinaan neutraalinkin kuvan kuvateksti ohjasi, vihjasi, antoi ymmärtää tai muuten pyrki ruokkimaan oletetun mieskatsojan mielikuvitusta. Kuvatekstit toivat kuviin paljon syvyyttä ja särmää. Suoria lainauksia urheilijoiden sanomisista kuvateksteissä ei esiintynyt. Suosittelen lämpimästi tuleville kuvien tutkijoille kuvatekstien ottamista tutkimuskohteeksi yhdessä kuvan kanssa.

Mielenkiintoista olisi jatkossa tutkia, minkälaisia kuvakulmia, sanoja ja kuvatekstejä naisille suunnatussa *Kisakenttä*-lehdessä samanaikaisesti julkaistiin. Toisaalta TUL on nähty naisurheilun suhteen huomattavasti liberaalimpana urheilujärjestönä kuin SVUL. Näkyisikö tämä ero urheilujärjestöjen lehdissä ja niiden kuvastossa? Mielekästä olisi myös tutkia, minkälaisia muutoksia kuvastoon ja urheilijoiden käyttäytymiseen toi tullessaan urheilumarkkinointi, joka alkoi voimistua 1970-luvulla ja jatkaa yhä kasvuaan. Entäpä miten urheilu ja politiikka ovat kuvamediassa toisiinsa kietoutuneet?

Teemaa voisi olla myös hedelmällistä muuttaa radikaalisti. Miten esimerkiksi maailmanpolitiikan eri tilanteet ovat näkyneet suomalaisten sanomalehtien kuvastossa? Miten lehden poliittinen suuntautuminen on näkynyt kuvastossa? Venäläiskuvaa olisi myös mielenkiintoista tarkastella eri näkökulmista historian eri vaiheissa. SU-lehdenkin kuvastossa neuvostoliittolaisiin suhtauduttiin kaikkein ristiriitaisimmin. Entäpä miten kuvat ovat muuttuneet henkilön tai valtion muuttuessa hyödyllisestä hyödyttömäksi, suositusta halveksituksi, luotettavasta luikuriksi? Nopeasti muuttuvia tilanteita löytyisi paljon, ainakin kylmän sodan kriisien ajoilta.

Tutkin vuosien 2009 ja 2010 SU-lehdet samalla tavalla kuin varsinaisen aineiston. Niissäkin naisurheilijakuvien osuus jäi alle kymmenen prosentin. Vuoden 2010 vuosikerrassa oli jopa kuusi lehteä, joissa ei esiintynyt ainuttakaan naisurheilijakuvaa! Mikä jarruttaa vieläkin naisten näkyvyyttä urheilumediassa? Vai tarvitseeko naisurheilun näkyäkään tämän enempää miehille suunnatussa urheilumediassa? Ovathan naisille omat *Sport* ja *Kunto plus* lehtensä, oman aikamme *Kisakentät*. Naisurheilijoiden kannalta tämä on kuitenkin tärkeä kysymys, sillä hyvä medianäkyvyys takaa taloudelliset mahdollisuudet harjoitella huippu-urheilun vaatimusten mukaisesti. Kuusi vuosikymmentä sitten naisurheilijat huolehtivat ulkonäöstään voidakseen urheilla, niin tekevät tämänkin päivän huippu-urheilijanaiset ja vieläpä täsmälleen samasta syystä, voidakseen urheilla.

Alla olevat riimit ovat soineet useita kertoja tehdessäni tätä tutkimusta. Sanat kiteyttävät ajatukseni aiheesta ja tutkimuksen kohteena olleista ihmisistä. Monenlaisia vaihteita mahtuu tarkastelemieni urheilijoiden elämään ja koko naisurheilun historiaan. Ajallinen etäisyys antaa mahdollisuuden arvioida asioita eri näkökulmasta kuin mihin aikalaisilla oli mahdollisuus. Toivottavasti olen kuitenkin osannut kunnioittaa heitä historiallisina toimijoina. Ihmisinä, joiden käytössä ei ole kaikkea sitä tietoa, mikä on käytössä niillä, jotka lukevat tapahtumista seuraavan päivän lehdestä.²⁸⁸

*Kaikki tähdet näät, kun katsot lehtiin eilisiin.
Toiset kuolivat pois, toiset elävältä haudattiin.
Toiset nousivat itse ja toiset nostettiin.
Toiset julmasti myytiin, toiset siististi ostettiin.*

²⁸⁸ Sanat ovat Juice Leskisen kappaleesta Paperitähdet vuodelta 1978. Alkuperäisen kappaleen ”Celluloid Heroes” kirjoitti Ray Davies. Se on The Kinks –yhtyeen laulu vuodelta 1972.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Suomen Urheilulehti, Helsinki 1945–1969.

SVUL:n vuosikertomukset 1945-1970.

Kirjallisuus

Alaja, Erkki: Arpapelä? Urheilumarkkinoinnin käsikirja. Suomen Urheilumuseosäätiön julkaisuja n:o 22. Suomen Urheilumuseosäätiö. Gummerus. Helsinki 2000.

Arponen, Antti O., Kurunmäki, Pentti ja Sirmeikkö, Paul (Toim.): SVUL 75 Juhla-kirja. Välähdyksiä Suomen Valtakunnan Urheiluliiton 75-vuotiesta toimintataipa-leesta ja kuvasatoa juhlavuoden tapahtumista. SVUL. Helsinki 1976.

Arponen, Antti O: Satavuotias Suomen Urheilulehti. Teoksessa Se toinen Paavo Nurmi – ja varjoon jääneet. Toim. Anssi Halmesvirta ja Heikki Roiko-Jokela. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997. Atena Kustanus Oy. Jyväskylä 1997.

Barthes, Roland: Sanoma valokuvassa (1961). Suomentanut Kristiina Widenius. Teoksessa Kuvista Sanoin. Toim. Martti Lintunen. Suomen valokuvataiteen museon säätiö. Porvoo. 1984.

Berger, John: Näkemisen tavat. John, Berger, Sven Blomberg, Chris Fox, Michael Dibb ja Richard Hollis. Love Kirjat. Helsinki 1991.

Blomberg, Hilla: Nainen urheilutoimittajana. Liikuntasosiologian pro gradu -tutkielma. Liikuntasuunnittelun laitos. Jyväskylän Yliopisto. 1984.

Cahn, Susan K.: Coming on Strong. Gender and sexuality in twentieth-century women's sport. Harvard University Press. Cambridge 1995.

Creedon, Pamela J.: Women, Sport, and Media Institutions: Issues in Sports Journalism and Marketing. MediaSport. Edited by Lawrence A. Wenner. Routledge. London 1998.

Duncan, Margaret Carlisle & Messner, Michael A.: The Media Image of Sport and Gender. MediaSport. Edited by Lawrence A. Wenner. Routledge. London 1998.

Dyer, Richard: Älä Katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa. Vastapaino. Tampere 2002.

Frigård, Johanna: Alastomuuden oikeutus. Julkistettujen alastonvalokuvien moderneja ideoita Suomessa 1900-1940. *Bibliotheca Historica* 114. Suomen valokuvataiteen museon julkaisuja 23. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 2008.

Haataja, Lauri: Jälleenrakentava Suomi. Teoksessa Suomen historian pikkujättiläinen. WSOY. Helsinki 1987.

Hakulinen, Timo: Keskustelu kilpaurheilun sopivuudesta naisille kävi kiivaana 1920-luvun lopulla. Teoksessa Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat. Toim. Arto Nevala. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1996. Kiteen paino. Kitee 1996.

Hara-Fabrin, Kati: ”Eikä se näyttänyt ensinkään rumalta” – 90 vuotta ensimmäisistä naisten yleisurheilun Suomen mestareista. Teoksessa Kynäniekkoja, kivinyrkkejä, mäkimatteja. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2003. Atena-Kustannus Oy. Jyväskylä 2003.

Hargreaves, Jennifer: *Sporting Females. Critical issues in the history and sociology of women's sports.* Routledge. London 1994.

Heiskala, Risto: Miten mainos puhuu kulttuuria? Teoksessa *Mainoskuva - mielikuva.* Toim. Kimmo Lehtonen. VAPK-kustannus. Helsinki 1991.

Helve, Helena: Nuorten maailmankuva: seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista. Kansalaiskasvatuksen keskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/1987. Painokaari Oy. Helsinki 1987.

Hentilä, Seppo: Itsenäistymisestä jatkosodan päättymiseen 1917 – 1944. Teoksessa Suomen poliittinen historia 1809 – 1999. Osmo Jussila, Seppo Hentilä ja Jukka Nevakivi. WSOY. Juva 2000.

Isopahkala, Lotta: Latu auki! Kahden huippuhiittäjäntären kokemuksia naisiihdosta ja naisurheilusta 1950- ja 1970-luvuilla. Liikunta pedagogiikan pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 2000.

Jyväskylän yliopiston elektroninen aineisto.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2000853113>

Itkonen, Hannu ja Knuutila, Seppo: Hiilimurskan kylmä valtias. Teoksessa *Se toinen Paavo Nurmi – ja varjoon jääneet.* Toim. Anssi Halmesvirta ja Heikki Roiko-Jokela. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 1997.

Itkonen, Hannu; Ilmanen, Kalervo; Matilainen, Pertti ja Jaskari, Liina: Media urheilun tulkkina ja tekijänä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2008. Jyväskylä 2008.

Julkunen, Raija: Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio.* Toim. Anneli Anttonen, Lea Henriksson ja Ritva Nätkin. Vastapaino. Tampere. 1994.

Kari, Jaana: Naiseuden kuperkeikka. Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen kokemuksia 1950-luvun naisurheilusta. Liikunta pedagogiikan pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 2000.

Jyväskylän yliopiston kirjaston elektroninen aineisto.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2000844434>

Karkulehto, Sanna: Seksuaalisen ruumiin modernit teoriat. Teoksessa Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Toim. Taina Kinnunen ja Anne Puuronen. Gaudeamus. Helsinki. 2006.

Kataja, Johanna: Suomalaisen naiskauneuden riemuvoitto. Kauneuskuningatar Armi Kuuselan myytti 1952-1955. Pro gradu – tutkielma. Suomen historia. Turun yliopisto. 2003.

Kinkema, Kathleen M. & Harris, Janet C.: MediaSport Studies: Key Research and Emerging Issues. MediaSport. Edited by Lawrence A. Wenner. Routledge. London 1998.

Kinnunen, Tiina: “Muista menneitten sukupolvien työ”. Lupaus-elokuva lottahistorian kuvauksena. Teoksessa Ihminen sodassa. Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta. Toim. Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki. Minerva Kustannus Oy. Jyväskylä. 2006. (2006a)

Kinnunen, Tiina: Kiitetyt ja parjatut. Lotat sotien jälkeen. Otava. Helsinki. 2006. (2006b)

Kokkola, Anneli: Naisia kilpapyörän satulassa. Teoksessa Urheilun etiikka ja arki. Toim. Heikki Roiko-Jokela ja Esa Sironen. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2000. Ateena Kustannus Oy. Jyväskylä 2001.

Kokkonen, Jouko: Kansakunnat kilpasilla. Teoksessa Kynäniekkoja, kivinyrkkejä, mäkimatteja. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2003. Ateena Kustannus Oy. Jyväskylä 2003.

Kontula, Osmo ja Kosonen, Kati: Seksiä lehtien sivuilla. Painatuskeskus Oy. Helsinki 1994.

Kormano, Riitta. Amputoidun maan pirstoutuneet puut. Sotamuistomerkkien luontosymboliikka sisällissodan punaisten ja luovutetun Karjalan uhrien muistojen välittäjänä. Teoksessa Ihminen sodassa. Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta. Toim. Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki. Minerva Kustannus Oy. Jyväskylä. 2006.

Kujala, Riitta: Rakennuskohteena nainen. Teoksessa Kuvia analysoimaan. Kuva-analyysin malleja ja sovelluksia. Toim. Outi Järvi ja Merja Koskela. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 265. Kielitiede 44. Soveltava kielitiede. Vaasa 2005.

Laine, Antti: Suomi sodassa. Teoksessa Suomen historian pikkujättiläinen. WSOY. Helsinki 1987.

Laine, Leena: Urheilu valtaa mielet. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-kustannus. Helsinki 1992.??

Laine, Leena: Kuinka ylittää rajat? Naiset Pohjoismaiden urheilujärjestöissä. Teoksessa Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat. Toim. Arto Nevala. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1996. Kiteen paino. Kitee 1996.

Laine, Leena: Työväen urheiluliikkeen naiset. Otava. Helsinki 2000.

Laine, Leena: Naishiihdon pitkä matka olympialajiksi. Teoksessa Lajien synty. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2001-2002. Toim. Heikki Roiko-Jokela ja Esa Sironen. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 2002.

Lappalainen, Jussi: Teksti – kuva – kuvateksti. Teoksessa: Kuva ja historia. Toim. Timo Soikkanen ja Vesa Vares. Turun Historiallinen Arkisto 50. Turku 1996.

Lears, Jackson: Fables of Abundance. A Cultural History of Advertising in America. A Division of HarperCollins Publishers. New York 1994.

Leppihalme, Ilmari: Kilpailevat naisboudauksen estetiikat: *Pumping Iron II: The Women*. Teoksessa: Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Toim. Pauline von Bonsdorff ja Anita Seppä. Gaudeamus. Helsinki 2002.

Markkula, Pirkko ja Valli, Tarja: Urheilevan naisen kuva sanomalehdessä – kuva-analyysi Ilta-Sanomien ja Turun Sanomien urheilusivuista. Liikuntasosiologian pro gradu – tutkielma. Liikuntasuunnittelun laitos. Jyväskylän yliopisto 1986.

Metheny, Eleanor: Connotations of Movement in Sport and Dance: A Collection of Speeches About Sport and Dance as Significant Forms of Human Behavior. Brown Company Publishers. Dubuque 1965.

Mäkelä, Annu: Kauneuden korostusta vai urheilun arvostusta? Tutkimus naisyleisurheilun uutisoinnista Helsingin Sanomissa vuosien 1983 ja 2005 MM-kilpailujen yhteydessä. Liikunta pedagogiikan pro gradu – tutkielma, liikuntatieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. 2006.

Jyväskylän yliopiston kirjaston elektroninen aineisto.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2006362>

Naula, Tiina: ”Nopeuden ja kauneuden symbioosi” – urheilujournalismin naiskuva kolmessa suomalaisessa sanomalehdessä, tutkimuskohteena yleisurheilun MM-kilpailut 1993. Pro gradu – tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto 1994.

Nurmi, Jan-Erik: Maailmankuvan vaikutus oman elämän muotoutumiseen. Teoksessa Maailmankuva etsimässä. Toim. Jan Rydman. Tieteen päivät 1997. WSOY. Helsinki 1997.

Ollila, Anne: Suomalaisen elokuvan naiskuva 1950-luvulla. Naistutkimusmonisteita 2:1986. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Helsinki 1986.

Pesonen, Jenni: Aapisten kuvitukset perhesuhteiden ilmentäjinä 1950-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Kuvia analysoimaan. Kuva-analyysin malleja ja sovelluksia. Toim. Outi Järvi ja Merja Koskela. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 265. Kielitiede 44. Soveltava kielitiede. Vaasa 2005.

Perko, Touko: Suomalainen urheilulehdistö. Teoksessa Suomen lehdistön historia 9. Aikakauslehdistön historia. Toim. Päiviö Tommila. Kustannuskiila Oy. Kuopio 1991.

Pfister, Gertrud: Kaupan paljasta pintaa – Anna Kournikova ja urheilu tavarana. Suom. Esa Sironen. Teoksessa Kynäniekkoja, kivinyrkkejä, mäkimatteja. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2003. Atena-Kustannus Oy. Jyväskylä 2003.

Pirinen, Riitta: Hymyn takana piilee voimanainen. Naisurheilijahahmojen esittäjät naiseudet naistenlehdissä 1950-luvulta 1980-luvulle. Lisensiaatintutkimus. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän Yliopisto. 1993.

Pirinen, Riitta: Liikkuva nainen ja jähmeä mies. Sukupuolen rakentuminen painonostosta ja Naisten Kypistä kertovissa artikkeleissa. Naistutkimus 2/1998, 16-31. Tampereen tutkijanaiset. Tampere 1998.

Pirinen, Riitta: Urheileva Nainen lehtiteksteissä. Acta Universitatis Tamperensis 1138. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere 2006.

Pyykkönen, Teijo: Kansainvälisyyttä ja itsetuntoa – Helsingin olympiakisat 1952. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-kustannus. Helsinki 1992.

Pänkäläinen, Seppo: Suomalainen urheilujournalismi. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro XV. Liikuntatieteellinen seura ry. Tammer-Paino Oy. Tampere 1998a.

Pänkäläinen, Seppo: Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan. Teoksessa Urheilu, historia ja julkisuus. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä 1998b.

Reinikainen, Kalle: Isänmaan sankarit – huippu-urheilijan vapaudet ja velvollisuudet. Oulun yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia N:o 17 1991. Oulun yliopiston sosiologian laitos. Oulu 1992.

Rossi, Leena-Maija: Esteettisten ideaalien sukupuolipolitiikkaa: mainoskuvat halun, identiteetin ja ihanteiden tuottajina. Teoksessa: Kauneuden sukupuoli. Näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Toim. Pauline von Bonsdorff ja Anita Seppä. Gaudeamus. Helsinki 2002.

Saraste, Leena: Valokuva. Pakenevan todellisuuden kuvajainen. Kirjayhtymä. Helsinki. 1980.

Sarje, Aino: Voimisteleva nainen Suomen kansakunnan symbolina. Tutkimusartikkeli. Liikunta & Tiede 46. 6 / 2009.

Seppänen, Janne: Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Vastapaino. Tampere 2005.

Suomalaista naiskauneutta. Viljanteen kirjakauppa ja kustannusliike. Helsinki 1947.

Suuronen, Jukka: Muuttunut urheilukulttuuri, muuttuneet urheilusivut. Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen urheilusivujen sisältö vuosina 1959 ja 1989. Journalistiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto 1995.

Talonen, Jyrki: Suomen urheilu- ja liikuntahistorian tutkimusbibliografia. Suomen Urheilumuseosäätiön julkaisuja n:o 32. Suomen Urheiluhistoriallinen seura. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2006.

Tiihonen, Arto: Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa: oikeita miehiä – ja urheilijoita? Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 134. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. Jyväskylä 2002.

Turtiainen, Jussi: Hirviöitä ja bikinejä – urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa. Teoksessa Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Toim. Marianna Laiho ja Iiris Ruoho. PS-kustannus. Keuruu 2005.

Valenius, Johanna: Suomi neidon silmin. Teoksessa Kertomuksia Suomesta. Historiankirjoitusta sanan voimalla ja kuvan keinoin. Toim. Johanna Valenius. Turun yliopiston Poliittisen historian tutkimuksia 11. Åbo Akademis tryckeri. Turku 1998.

Vasara, Erkki: Miljoonan suomalaisen liike. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-kustannus. Helsinki 1992a.

Vasara, Erkki: Toiminnan ja ohjauksen kilpajuoksu. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-kustannus. Helsinki 1992b.

Vasara Erkki: Lottien urheiluelämää: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä. Teoksessa Lajien synty. Suomen Urheiluhistoriallinen seuran vuosikirja 2001-2002. Atena kustannus Oy. Jyväskylä 2002.

Veijola, Soile: Pelaajan ruumis. Sekapeli modaalisena sopimuksena. Teoksessa Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö. Toim. Eeva Jokinen, Marja Kaskisaari & Marita Husso. Vastapaino. Tampere 2004.

Vihavainen, Timo: Hyvinvointi-Suomi. Teoksessa Suomen historian pikkujättiläinen. WSOY. Helsinki 1987.

Virtapohja, Kalle: Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Atenakustannus Oy. Jyväskylä 1998.

Wicman, Jan: Mediaseksikäs miesurheilija. Teoksessa Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Toim. Taina Kinnunen ja Anne Puuronen. Gaudeamus. Helsinki. 2006.

Yalom, Marilyn: A History of the Breast. HarperCollins. London 1997.

Sähköinen lähdeaineisto

Finnpanel Oy. Lehdistötiedotteet. TV-vuosi 2008 –lehdistötilaisuus.(PDF-muodossa) Julkaistu 27.1.2009. Lena Sandell ja Annaleena Lamberg.
http://www.finnpanel.fi/lataukset/tv_vuosi_2008.pdf

International Olympic Comitee – IOC. Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) viralliset kotisivut. 2009a. Tulostietokanta.
<http://www.olympic.org/en/content/Olympic-Athletes/>

International Olympic Comitee – IOC. Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) viralliset kotisivut. 2009b. Factsheet. Women In The Olympic Movement. Olympic Studies Centre, Lausanne. 12 September 2009. Update July 2009.
http://www.olympic.org/Documents/Reports/EN/en_report_846.pdf

Korpela, Jukka: Nykyajan kielenopas. Päivitetty 3.6.2011.
<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielenopas/index.html>

Leppäharju, Timo: Doping Historia. Suomen Antidopingtoimikunnan viralliset kotisivut. Julkaistu 1.10.2001.
<http://www.antidoping.fi/>

Sotainvalidien Veljesliitto. Sotainvalidit. 2010.
<http://www.sotainvalidit.fi/fi/sotainvalidit>

Suomen Olympiakomitean viralliset kotisivut. 2009. Palvelun tekninen toteutus Optinet Oy.
<http://www.noc.fi/olympiahistoria/kisatilastot/>

LIITE 2

YHTEENVETO SUOMEN URHEILULEHDESTÄ
1945-1969

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	YHT
Lehtiä / vuosi (kpl)	52	48	54	61	49	51	95	115	98	99	97	101	98	99	98	103	94	96	89	98	97	95	50	53	51	2041
Sivuja yhteensä (kpl)	488	368	444	500	432	480	780	1332	1172	1204	1196	1244	1184	1218	1092	1276	1156	1184	1144	1259	1130	1220	1080	1080	928	24591
Sivuja / lehti	9,4	7,7	8,2	8,2	8,8	9,4	8,2	11,6	12	11,5	12,3	12,3	12,1	12,3	11,1	12,4	12,3	12,3	12,9	12,4	11,6	12,8	21,7	20,4	18,2	12
Kuvia yhteensä (kpl)	420	263	386	477	348	546	1203	1844	1335	1408	1342	1547	1451	1553	1071	1633	1113	1198	1030	1213	1100	1474	980	923	640	26498
Kuvia / lehti	8,1	5,5	7,1	7,8	7,1	10,7	12,7	16	13,6	13,4	13,8	15,3	14,8	15,7	10,9	15,9	11,8	12,5	11,6	12,4	11,3	15,5	19,6	17,4	12,5	13
Kuvia / sivu	0,9	0,7	0,9	1	0,8	1,1	1,5	1,4	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1	1,3	1	1	0,9	1	1	1,2	0,9	0,9	0,7	1,1
Miesten kuvia (kpl)	367	237	328	417	301	496	1055	1568	1196	1259	1208	1316	1280	1369	924	1375	921	979	848	981	881	1110	722	676	499	22313
Naisten kuvia (kpl)	18	11	26	22	14	23	99	241	90	98	94	155	100	105	79	125	86	134	102	100	115	156	107	119	63	2282
Lasten kuvia (kpl)	3	1	3	2	6	2	11	10	10	16	12	24	32	25	32	66	39	33	44	60	51	83	25	38	32	660
Muut (kpl)	32	14	29	36	27	25	38	25	39	35	28	52	39	54	36	67	67	52	36	72	53	125	126	90	46	1243
Miesten kuvia (%)	87	90	85	87	86	91	88	85	90	89	90	85	88	88	86	84	83	82	82	81	80	75	74	73	78	84,2
Naisten kuvia (%)	4	4	7	5	4	4	8	13	7	7	7	10	7	7	7	8	8	11	10	8	10	11	11	13	10	8,6
Lasten kuvia (%)	1	0,4	1	0,4	2	0,4	1	1	1	1	1	2	2	2	3	4	4	3	4	5	5	6	3	4	5	2,5
Muut (%)	8	5	8	8	8	5	3	1	3	2	2	3	3	3	3	4	6	4	4	6	5	8	13	10	7	4,7
Naisurheilijoiden kuvia	12	8	20	20	13	23	88	237	84	93	84	140	93	100	71	107	66	117	84	92	84	120	86	100	53	1995
Naisvoimistelijoiden k.	6	3	6	2	1	0	11	4	6	5	10	15	7	5	8	18	20	17	18	8	31	36	21	19	10	287
Naisurheilijoiden k. (%)	67	73	77	91	93	100	89	98	93	95	89	90	93	95	90	86	77	87	82	92	73	77	80	84	84	87
Naisvoimistelijoiden k. (%)	33	27	23	9	7	0	11	2	7	5	11	10	7	5	10	14	23	13	18	8	27	23	20	16	16	13
Kokokuva (kpl)	13	7	18	11	9	11	47	124	41	59	53	92	60	70	43	63	49	70	37	50	58	79	46	56	39	1205
Puolivartalokuva (kpl)	4	2	3	8	4	3	28	71	33	25	21	30	20	19	17	32	24	35	33	24	32	32	27	37	16	580
Kasvokuva (kpl)	1	2	5	3	1	9	24	46	16	14	20	33	20	16	19	30	13	29	32	26	25	45	34	26	8	497
Kokokuva (%)	72	64	69	50	64	48	47	51	46	60	56	59	60	67	54	50	57	52	36	50	50	51	43	47	62	53
Puolivartalokuva (%)	22	18	12	36	29	13	28	29	37	26	22	19	20	18	22	26	28	26	32	24	28	21	25	31	25	25
Kasvokuva (%)	6	18	19	14	7	39	24	19	18	14	21	21	20	15	24	24	15	22	31	26	22	29	32	22	13	22
Suorituskuva (kpl)	11	6	14	7	7	9	51	123	45	57	43	70	47	65	42	52	40	68	47	43	53	69	36	55	31	1091
Urheilukuva (kpl)	5	4	8	12	4	12	36	101	39	39	39	71	46	36	29	36	28	47	42	26	44	67	57	41	26	895
Siviilikuva (kpl)	2	1	4	3	3	2	12	17	6	2	12	14	7	4	8	37	18	19	13	31	18	20	14	23	6	296
Suorituskuva (%)	61	55	54	32	50	39	52	51	50	58	46	45	47	62	53	42	47	51	46	43	46	44	34	46	49	48
Urheilukuva (%)	28	36	31	55	29	52	36	42	43	40	41	46	46	34	37	29	33	35	41	26	38	43	53	34	41	39
Siviilikuva (%)	11	9	15	14	21	9	12	7	7	2	13	9	7	4	10	30	21	14	13	13	16	13	13	19	10	13
Lajien määrä (54 kpl)	8	8	9	10	10	11	23	27	24	23	19	25	29	24	21	24	17	30	26	26	27	28	27	25	16	

Lähde: Suomen Urheilulehdet 1945-1969.

LIITE 3

**NAISURHEILIJOIDEN KUVAT URHEILULAJEITTAIN SUOMEN URHEILULEHDESSÄ
VUOSINA 1945-1969**

Laji	yht	%	v	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Kuvien määrä yht.	2282	25	18	11	26	22	14	23	99	241	90	98	94	155	100	105	79	125	86	134	102	100	115	156	107	119	63	
Lajien määrä yht.	54	25	8	8	9	10	10	11	23	27	24	23	19	25	29	24	21	24	17	30	26	26	27	28	27	25	16	
1 Uinti	339	15	25	5	1	9	3	2	1	19	37	11	8	17	15	26	16	14	23	15	20	18	15	9	32	7	11	5
2 Naisvoimistelu	287	13	24	6	3	6	2	1		11	4	6	5	10	15	7	5	8	18	20	17	18	8	31	36	21	19	10
3 Hiihto	231	10	22	1			1	3		10	15	9	15	8	38	8	16	10	9	8	11	6	21	10	3	9	9	11
4 Pikajuoksu	152	7	23	2	1		1		4	9	26	7	7	7	12	4	10	3	6	6	5	5	2	2	5	13	10	5
5 Pikaluistelu	125	5	22		1	1		1		3	6	5	2	11	2	5	7	4	9	5	6	6	6	6	8	14	12	5
6 Telinevoimistelu	106	5	21			5			2	3	13	3	7	6	10	2	6	8	7	3	5	3	8	3	4	2	2	4
7 Suunnistus	104	5	19					1		5	8	7	10	6	4	3	6	5	6	6	6	1	2		7	7	10	4
8 Korkeus	95	4	19						1	4	7	6	3	3	4	6	10	7	7	5	3	1	6	6	10	4	2	
9 Taitoluistelu	90	4	22	1	2		4		4	6	22	7	4	4	4	2	1	1		2	1	1	1	2	11	4	4	2
10 Pesäpallo	79	3	18							1	7	1	1	2	1	1	4		4	2	19	16	4	4	1	2	2	7
11 Kestävyysjuoksu	63	3	20	1		1			2	3	4	3	4	4	3	3	2	3	4		5	1	4		2	2	9	3
12 Kiekko	62	3	19		1			1		4	10	3	4	5	5	6	3	2	4		3	2	1	2	4	1	1	
13 Pituushyppy	54	2	15							4	11	5	5		1	1	2		3	5	3	4	3	3	3		1	
14 Keihäs	52	2	21			1	4	1	2	2	9	4	5	1		4	4	1	1		3	1	1	1	1	1	4	1
15 Aitajuoksu	51	2	19			1	1		1	3	15	1	6	1	4	1	1	1	3	1		1	2	3	2		3	
16 Uimahyppy	47	2	16				2			1	12	1	1	2	14	1	1		2		1		2	1	4		1	1
17 Kuula	36	2	16					1		2	6	1	4	2	1	4	1	1	1		4		1	4		1	2	
18 Alppihiihto	35	2	10				3			1	11		1		6	1		1	2				2				7	
19 Koripallo	33	1	15	1					3		4		2		3	2	1	3			2	4	1			2	3	2
Tennis	33	1	15			1				2	5	4		2		1	2		2	2	1	1		5	1	2	2	
21 Pyöräily	21	1	10	1								1					2			2	4	3	3	2	2	1		
22 Melonta	20	1	14		1	1	1	2	2	2	1								2		1	1	1	2	2	1		
23 Lentopallo	16	1	10												1	1			2		2	1		4	3	1	1	
Miekkailu	16	1	12								2		1	2	1	1		2	1	1		2			1	1	1	
25 Jousiammunta	15	1	8							2		1					2		1			2		3	3		1	
26 5-Ottelu	13	1	10								2		1		1	2	1	2			1			1	1			1

Yht. = Kuvien määrä yhteensä

% = osuus kaikkien naisurheilija kuvien määrästä

v = vuosien määrä (kpl), jolloin lajin kuvia esiintyi lehdessä

LIITE 3

**NAISURHEILIJOIDEN KUVAT URHEILULAJEITTAIN SUOMEN URHEILULEHDESSÄ
VUOSINA 1945-1969**

Laji	yht	%	v	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
27 Maastojuoksu	12	1	10										1	1	1			1			2		1	2		1	1	1
28 Soutu	9		4									1			3											4	1	
29 Keilailu	7		5																1	2	2	1			1			
29 Kävely (massa)	7		5																		1	1	2	2		1		
Ammunta	7		4																		1			3	1	2		
Baletti	7		2													2										5		
33 Pöytätennis	6		5								1					1		1						1		2		
34 Sulkapallo	5		3								1									2					2			
35 Golf	4		4																			1	1	1		1		
Ratsastus	4		3								1					1					2							
37 Käsipallo	3		3												1									1	1			
38 Jalkapallo	2		2						1							1												
Mäkihyppy	2		2							1												1						
Vesihiihto	2		2							1																		1
Taitouinti	2		2								1	1																
Kelkkäilu	2		1													2												
43 Jääpallo	1		1		1																							
Nyrkkeily	1		1							1																		
Judo	1		1									1																
Paini	1		1									1																
Tynnyrin yli hyppy	1		1										1															
Rullaluistelu	1		1														1											
Purjelento	1		1														1											
Purjehdus	1		1																		1							
Painonnosto	1		1																		1							
Curling	1		1																				1					
Tanssi	1		1																							1		
Laji ???	15	1	6												5	1		1	6		1		1					

Lähde: Suomen Urheilulehdet 1945-1969.

Yht. = Kuvien määrä yhteensä

% = osuus kaikkien naisurheilija kuvien määrästä

v = vuosien määrä (kpl), jolloin lajin kuvia esiintyi lehdessä

LIITE 4

SVUL:N JÄSENET VUOSIKERTOMUSTEN MUKAAN 1945-1969

	Miehet	Naiset	Pojat	Tytöt	Yht	Miehet %	Naiset %	Pojat %	Tytöt %
1945	78 586	26 248	34 635	8 567	148 036	53	18	23	6
1946	103 430	39 799	45 000	14 178	202 407	51	20	22	7
1947	116 663	60 056	52 389	21 838	250 946	46	24	21	9
1948	137 174	65 602	65 311	26 792	294 879	47	22	22	9
1949	146 623	67 810	72 093	29 317	315 843	46	21	23	9
1950	145 186	64 925	77 458	33 126	320 695	45	20	24	10
1951	157 863	76 881	82 811	40 902	358 457	44	21	23	11
1952	140 033	62 941	82 938	39 227	325 139	43	19	26	12
1953	138 970	60 997	89 489	42 851	332 307	42	18	27	13
1954	148 799	63 592	89 677	44 539	346 607	43	18	26	13
1955	145 410	63 628	90 557	46 661	346 256	42	18	26	13
1956	147 118	62 073	94 014	47 792	350 997	42	18	27	14
1957	152 491	61 868	97 401	49 890	361 650	42	17	27	14
1958	156 304	62 698	103 621	53 715	376 338	42	17	28	14
1959	165 934	65 662	115 489	58 176	405 261	41	16	28	14
1960	168 612	67 886	120 626	61 581	418 705	40	16	29	15
1961	176 982	72 060	124 239	63 646	436 927	41	16	28	15
1962	189 693	77 121	132 363	67 771	466 948	41	17	28	15
1963	201 333	78 769	137 819	71 192	489 113	41	16	28	15
1964	210 126	80 893	141 694	72 065	504 778	42	16	28	14
1965	217 158	79 166	125 757	66 521	488 602	44	16	26	14
1966	229 863	81 371	123 033	64 708	498 975	46	16	25	13
1967	215 272	80 152	128 222	67 962	491 608	44	16	26	14
1968	220 361	83 947	134 784	72 788	511 880	43	16	26	14
1969	223 796	86 691	139 435	74 402	524 324	43	17	27	14

Huom: Pojat/ Tytöt vuosina 1945-1950 alle 18v ja vuosina 1951-1969 alle 17v.

Lähde: SVUL:n vuosikertomukset 1945-1969.